

איזה גזרה קשה. והוא על פי תנחומא (פנחס יז) הובא בילקוט ישעיה שאל גוי אחד את ר' עקיבא בצפורי למה אתם עושין מועדות והלא כתיב "חדשיכם ומועדיכם שנה נפשי" אמר על חדשיכם ומועדיכם שעשה ירבעם הוא אומר אבל מועדי ה' אין בטלים שנאמר "אלה הם מועדי", ונמצא עברו בימי ירבעם על עבודה זרה וביטול חודש ומועדים שעשו מועדים אחרים כנגדם, ולכן על עון עבודה זרה היו מיתות חמורות וכדומה ועל עון ביטול חודש ומועד, עכשיו אנו רוצין לחוג ולקדש החודש כראוי אין הקב"ה רוצה, כשאני רציתי לא רציתם וכו', כדאיתא בשבת דף קמ"ה [ע"ב] הובא בילקוט שם אין לך כל רגל שלא בא בולשת לצפורי (הם הגבאים המחפשים בעו"ה כי מרוב אכילה ושתייה חוטאים עיין ר"מ אלשיך שם), וזה "היו לטורח" להביא גזירה על כל עבירה בפני עצמו מדה נגד מדה.

כשלמא מי שנתחייב שתי מיתות נדון בחמורה ונמחל לו מן השמים על הקלה גם כן, מה שאין כן אם חטא לה' ולאדם ששרף גדישו ביום טוב וכדומה איך ימחול גזל ממון חבירו במה שלוקה ומצינו שחס הקב"ה יותר על עון זה מזה, וצ"ע קכ"ח.

עוד נאמר במ"ש "היו עלי לטורח". על דרך משל אב שיש לו בן יחיד ויש לו געגועין עליו והבן כועט באביו ואינו צייתו והולך בשרירות לבו יש צער לאביו, ואמנם כשהולך לבית זונות וכדומה ונחלה ונתדבק בו צרעת וכדומה אז האב צריך לילך בעצמו אל הרופא ולצוות שיחתוך לבנו רגלו כדומה נהפך רחמניות לאכזריות כי אכזריות זה לרחמניות יחשב, כן החטא נדבק באדם כל חטא בפני עצמו וצריך מירוק על כל אחד בפני עצמו וצריך יסורים וזהו רפואתו, ודאי לטורח כביכול יחשב, והבן.

נסתפקתי בזמן הזה אם התרו בו למלקות אלא שאין לוקין דליכא סמוכין כעת (עיין רלב"ח בסוף התשובות) ומדליק גדישו של חבירו ביום טוב אם פטור או חייב, עיין בחושן משפט סימן ת"כ סעיף ב' וסימן תכ"ד סעיף ב' כתב דינים אף שאין נפקא מינה השתא, משמע [משום] דאם התרו ביה מחויב מלקות הוא ודוקא חייבי מלקות שוגגין חייבין בתשלומין לא כהאי גוונא, או דלמא כיון דאין לוקין עכשיו מחויב ממון, ועיין הלכות עדות סימן ל"ד (סעי' ב') עבר עבירה שיש בה מלקות פסול לעדות מן התורה אילו אתרו ביה אף על פי שאין עתה מלקות, וכעת לא מצאתי גילוי לדין זה קכ"ט.

ומדי דברי בו מי שנתחייב ב' נדון בחמורה, יש לי הרהורי דברים אמרתי הנני פורטם פה. ידוע מה דפסק הרמב"ם ז"ל פרק ג' מהלכות גניבה הלכה ב' מי ששרף גדישו של חבירו ביום טוב והתרו בו לוקה ואין משלם וכן פסק בהלכות נערה ובתולה כו' יוחנן בכתובות דף ל"ג ע"ב דכי אתרו ביה מלקי לקי ממונא לא משלם, קשיא לי במה יכופר עון הגזל שגזל חבירו וכמ"ש (יומא פה:) את זו דרש (ר"ע) [ר' אלעזר בן עזריה] "לפני ה' תטהרו" עבירות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר עבירות שבין אדם לחבירו עד שירצה, כי אין בידו כביכול למחול על חטא שחטא לאדם כמבואר בספרי מוסר, ואם כן

תורה יו"ד (סימן ד' בסוף סק"ה) ובסוף הספר בקונטרס נתיבות אור (סימן א' סק"ג), ובקוב"ש (כתובות אות צ'), ובשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ב ח"ב סימן כ"א), ובכלי חמדה (שופטים אות א' סק"א), ובשיעורי רבי שמואל עמ"ס מכות ג' ע"א אות קל"ח והערה רס"ב, [ובספר גאון צבי (חו"מ סימן א')] כתב דבעדים זוממין מודה הש"ך דגם בזמן הזה אינו משלם דעדים זוממין א"צ התראה ורק היכא דבעינן התראה סובר הש"ך שמשלם דכיון שידע שלא ילקה הוה כאילו לא היה התראה דלא התיר עצמו למלקות].

קכת. והגם דבמקלד"מ לא נמחל לגמרי החיוב תשלומין דהא מחויב לשלם לצאת ידי שמים (וכמ"ש רש"י ב"מ דף צ"א ע"א), מכל מקום הוקשה לו לרבינו דאמאי נפטר משלם בבית דין משום שלוקה הא חיוב שבין אדם לחבירו יותר קשה למחול מחיוב שבין אדם למקום.

קכט. בש"ך (חו"מ סימן של"ח סק"ב) נחלק בזה עם הסמ"ע והב"ח, דהב"ח והסמ"ע ס"ל דגם בזמן הזה אם התרו בו אינו משלם, והש"ך ס"ל דמשלם [דכיון דכפועל אינו לוקה הוה כאילו אינו מותר], ועמ"ש רבינו בפתיחה כוללת (ח"א אות ב') ובספר גנזי יוסף שם, ובדעת

סימן סח

**בדברי הש"ך חו"מ (סי' של"ח) דבזמן הזה אף בהתרו בו למלקות כיון דליכא פמוכין ואין לוקין
הוי כחייבי מלקות שוגגין וחייבין בתשלומין, בדברי הפרמ"ג דמכות מרדות פוטר מממון דרבנן
כמו דמלקות דאורייתא פוטר ממון דאורייתא, קושי' עצומה ע"ד הפרמ"ג מש"ס גיטין (דף נ"ג),
בהקדש לא שייך קלב"מ כיון דמהני תפיסה והקדש כמאן דתקפה דמי.**

החיים והשלום וכט"ס לאהובי בני יקירי
החריף ושנון כזית רענן סיני ועוקר הרים
מופלא ומופלג בתורה ויראה טהורה וכו' מו"ה
אלי' שאול יחזקאל נ"י.

אחד דש"מ צאהנה רבה ועזה — ראיתי במכתבך
הקשית קושי' עזומה ע"ד הראש יוסף
להפרמ"ג בחידושו למגילה (דף ל"א ע"ב) שכתב וז"ל,
נסתפקתי בזמן הזה אם התרו בו למלקות אלא שאין
לוקין דליכא פמוכין כעת (עיין רלב"ח בסוף התשובה),
והוא צ"ל מהרלב"ח (סי' קמ"ז) ועי' ש"ך חו"מ
(סי' ע"ג ס"ק ט"ז) ע"ש] והדליק גדישו של חבירו
ציו"ט אם פטור או חייב, עיין בחו"מ (סי' ת"כ ס"ב
וקי' תכ"ד ס"ב) כתב דיניס אף שאין נפ"מ השתא,
משמע דאם התרו ציה מחויב מלקות הוא ודוקא חייבי
מלקות שוגגין חייבין בתשלומין לא כה"ג, או דלמא כיון
דאין לוקין עכשיו מחויב ממון, ועיין הלכות עדות (סי'
ל"ג) עבר עבירה שיש בה מלקות פסול לעדות מן
התורה אלו אחרו ציה אעפ"י שאין עמה מלקות, וכעת
לא מלאחי גילוי לדין זה עכ"ל הטהור, וכחצת דזה פלא
הלא דין זה מפורש בש"ך חו"מ (סי' של"ח סק"ב),
וז"ל שם ועוד נ"ל דבזמן הזה אפילו היה מלקות
ותשלומין כאחד חייב ממון, דהא קיי"ל דאם לא התרו
בו או ששגג חייב בתשלומין וכדלקמן (סי' ש"ג), אלמא
דגבי חייבי מלקות צעין דוקא היכא דלוקה ממש, א"כ
בזמן הזה הוי כלא התרו בו וכן משמע מדברי מהרש"ל
צ"ש"ש פרק הכונס (סי' ו') עכ"ל הש"ך, וא"כ מצואר
דין זה בש"ך דבזמן הזה דאין לוקין הוי כלא התרו בו
ואינו פוטר מתשלומין, עוד כתבת דהפרמ"ג או"ח (סי'
תרי"א ח"א סק"א) כתב צאמת כדברי הש"ך, וז"ל שם
והנה השורף גורן חבירו ציוה"כ והתרו ציה בזמן הזה
חייב לשלם דלית מלקות האידנא עי' רמב"ם ז"ל פי"ז
מהלכות סנהדרין, [כוונתו לד' הרמב"ם שם (פט"ו)
הלכה ב'] מלקין בזמן הזה בכל מקום מן התורה בפני
שלשה פמוכין אבל לא בפני הדיוטות עכ"ל, וצוה"ז
ליכא פמוכין כד' המהרלב"ח (סי' קמ"ז) הנ"ל], וכבר
כתבנו בספר שושנת העמקים מכות מרדות אי פוטר
ממון עכ"ל הפרמ"ג ע"ש ובפ"כ (ח"א אות ב'), ומה
דנסתפק בספרו ראש יוסף פשיטא ליה צפרמ"ג שם

כדברי הש"ך, [הספר ראש יוסף מיצר קודם הפרמ"ג, כי
צפרמ"ג או"ח מרמו הרבה פעמים על ספרו ראש יוסף
עי' מש"ו או"ח (סי' קי"ח סק"ב) צ"ן לראש יוסף זכרות
(דף י"ב ע"ב), ועי' בהסכמת צעל שאל ומשיב לראש
יוסף זכרות מועד], וא"כ פלא דגם שם לא הביא דברי
הש"ך חו"מ (סי' של"ח) הנ"ל וכתב כן מעצמו, ע"כ
קושייתך.

א) הבה זה צאמת פליאה עזומה ע"ד הפרמ"ג,
דבספרו ראש יוסף מגילה נסתפק צדין זה
אי צוה"ז דליכא מלקות דינו כלא התרו בו או שוגג
דאינו פוטר מתשלומין, ובפרמ"ג או"ח (סי' תרי"א)
פשיטא ליה כהש"ך ולא הביא כלל דברי הש"ך, ומפשתי
ולא מלאחי למי שהעיר צוה, אך כעין זה ראיתי בחי'
הרי"ם חו"מ (סי' א' ס"ק ל"ו) ובמפרשי היס ב"ק פ'
הכונס (אות ג') שתמהו על הנתיבות המשפט (סי' א'
סק"ג) שהקשה צהא דפסק שם הרמ"א (סעיף ד')
ובשו"ע לקמן (סי' כ"ט ס"ב), עדים שהעידו עדות
שקר והוזמו והוציאו ממון על פיהם מחייבין אותן
לשלם, והקשה הא חייבין מלקות מלא תענה ומלקות
פוטר מתשלומין, והא דאמר'י בכתובות (דף ל"ב ע"ב)
צפירוש ריבחה חורה עדים זוממין לתשלומין, דזה הוא
דוקא בזמן שחייבים מכח כאשר זמס אבל ממון דהכא
לאו מכאשר זמס הוא אלא מכח דיני דגרמי המלקות
פוטרין עכ"ק הנתיבות, ותמהו החי' הרי"ם והמפה"י
שם דהא לפי"ד הש"ך (סי' של"ח סק"ב) צוה"ז דלא
שייך מלקות הוי כחייבי מלקות שוגגין דחייבין בתשלומין
ווי קושי' עזומה על הנתיבות, ואף דהקלות החושן (סי'
ל"ח סק"א) כתב ג"כ כדברי הנתיבות הנ"ל, הוא כתב
כן לר"ל בכתובות (דף ל"ה ע"א) דס"ל חייבי מלקות
שוגגין ג"כ פטורין מתשלומין ע"ש שכתב דגם רבא
ס"ל כר"ל [ועי' צ"ש"ש חרומות (פ"ו מ"ה) שכתב
דרבא ס"ל כר"י ולא כר"ל] ע"כ אף בזמנה"ו פטורין,
אבל הנתיבות שם הא הקשה כן על המחבר והרמ"א
ואנן הא פסקין כר' יוחנן דחייבי מלקות שוגגין חייבין
בתשלומין, דכן פסק הרמב"ם ז"ל הל' נערה צתולה
(פ"א הלכה י"א) והלכות גניבה (פרק ג' ה"א) ועי'
בש"ך חו"מ (סי' ש"ג) דכן הלכה, וא"כ צומה"ז דל"ש
מלקות הוי כלא התרו בו וחייבין בתשלומין, ועיין בספר

מאזניים למשפט על חו"מ (סי' א' סק"ט) שחמה ג"כ
 כן על רבו הנתיבות ז"ל ע"ש, ועי' בחשן אהרן על
 חו"מ (דף ד' ע"ג מדפ"ס) האריך ג"כ בדברי
 הנתיבות וכחג דהסמ"ע (סי' חכ"ד סק"ג) ס"ל דאף
 בומה"ז דאין דנין דיני מלקות מ"מ באתרו ביה פטורין
 מתשלומין, וכחג שם בטעמו לפי"ד שו"ת מהרלב"ח
 (סי' קמ"ז) בשם הר"י כי רב הוצא בשער המשפט
 חו"מ (סי' ב' סק"ב), דמה דבעינן ב"ד סמוכים לענין
 מלקות היינו דוקא לכפותו ללקות, אבל אם בא מעלמו
 ומבקש להלקותו מלקות דאורייתא מלקינן לו אפי'
 בזה"ז ולכן שייך מלקות אף בזה"ז גם לענין קלב"מ
 עכ"ד, אך בלחמ זה אינו דהא המהר"י כי רב כתב כן
 גם בלא התרו בו דאם בא מעלמו ומבקש להלקותו
 מלקינן לו, ובלי התראה הא קיי"ל כר' יוחנן דאינו
 פוטר מתשלומין וה"ל בזה"ז כמוזן.

ז) ור"איתי בספר טבעת החושן (דף ג' ע"ב) סי'
 שם דברי הנתיבות הנ"ל, דהנה יש
 לחקור בחיוב ממון דרבנן ומכות מרדות אם באים
 כאחד אם שייך הדין דאין לוקין ומשלמין, דכמו דמצינו
 בחיובא דאורייתא דאין לוקין ומשלמין הכ"נ בחיובא
 דרבנן אין לוקין ומשלמין דכל דחיקון רבנן כעין
 דאורייתא תקון, ולפי"ו י"ל דהנתיבות יסבור כהש"ך
 (סי' שפ"ו סק"א) דדינא דגרמי לא הוי אלא קנס
 דרבנן, וא"כ אפילו אי ליכא מלקות בזה"ז זה רק
 מלקות דאורייתא אבל מכות מרדות דרבנן הא איכא
 אפי' בזה"ז כמו שמבאר ברמב"ם (פ"י מהל' מלכים),
 [לא מלחתי שם כן, אך עי' ברמב"ם (פט"ז מסנהדרין
 ה"ג) משמע כן ועי' ש"ך חו"מ (סי' ע"ג ס"ק ט"ו)
 וע"ע ברמב"ם (פ"י"ח מסנהדרין סוף הלכה ה')] א"כ
 שפיר קא קשיא ליה להנתיבות ולא דמי להא דסי' של"ח
 דהתם החיוב ממון הוא דאורייתא ומשו"ה צעינן
 מלקות דאורייתא לפוטרו מהחיוב ממון, משא"כ הכא
 דכל החיוב ממון הוא רק מדרבנן סגי בחיוב מלקות
 דרבנן לפוטרו עכ"ד, העתקתי דבריו אף שהוא ע"מ
 דמה חירונו לדברי הנתיבות שלא משמע כן כלל מלשון
 הנתיבות, אך גוף חקירתו דכמו דמלקות דאורייתא
 פוטר ממון דאורייתא הכ"נ מכות מרדות פוטר ממון
 דרבנן, וכחג זה בחקירה חדשה וצאמת כבר נסתפק
 בזה הפרמ"ג בספרו תיבת גמא (פ' ויגש אות א'),
 בשורף שטרותיו של חבירו ציו"ע שני אי חייב לשלם או
 לאו, דהנה מבואר בכתובות פ' אלו נערוות (דף ל"ה
 ע"א) דמכות מרדות אין פוטר מתשלומין דהא בלא
 אחרו בו משלם אע"פ שלוקה מכות מרדות דאין נריך
 התראה, [עי' רמב"ם (פ"י"ח מסנהדרין הל' ה') וחוס'
 קידושין (דף ס"ג ע"ב) ד"ה בני זה וכו' סמ"ע חו"מ

(סי' ע"ג ס"ק י"ז) וש"ך שם (ס"ק ט"ז) וצרכי יוסף
 חו"מ (סי' ל"ד ס"ק י"ד)], וש"מ דמכת מרדות אינו
 פוטר מממון, אמנם זה בממון שחייב מה"ח לא אחי
 מ"מ דרבנן ופוטר ממון חורה משא"כ גרמי י"א דרבנן
 עי' חו"מ (סי' שפ"ח בש"ך סק"א) אפשר דאחי
 מלקות דרבנן ופוטר ממון דרבנן כעין של חורה עכ"ל,
 ובספרו שושנת העמקים (כלל ט') ד"ה עוד הביא ג"כ
 חקירה זו ובפרמ"ג או"ח (סי' תרי"א א"א סק"א) ז"ן
 שם לספק הנ"ל בש"ה ע"ש, וצטנעת החושן לא ראה
 כל זה, וע"ע בפרמ"ג נפת"כ (ח"א אות כ"ז) הוכיח
 מרמב"ם הל' נערה בתולה (פ"א הל' י"ב) דמכת
 מרדות אינו פוטר ממון, אך שם הוא ממון דאורייתא
 אבל בממון דרבנן שפיר י"ל דמלקות דרבנן פוטרו
 וכנ"ל, ועי' חלוקא דרבנן ח"ב לספר חוס' עזרא
 (מערכת ק' אות ז') עט סופר ח"ב (כלל מ"א פרט
 י"ב) וקונטרס מנחת זכרון שבסוף ספר מנחה חריבה
 (דף ד' ע"א) האריכו ג"כ בחקירת הפרמ"ג בחינת
 גמא וש"ה הנ"ל ע"ש.

ג) ור"פ"ד הפרמ"ג הנ"ל שמלדד דמכות מרדות
 פוטר ממון דרבנן, קשה לי במתני'
 גיטין (דף נ"ד ע"ב) הבהנים שפגלו במקדש מודין
 חייבין, ושם (דף נ"ג ע"א) קאמר לר' יוחנן דס"ל היזק
 שאינו ניכר לא שמייה היזק חייב רק מדרבנן ע"ש, והנה
 בשטמ"ק ב"ק (דף ה' ע"א) ד"ה וז"ל וכו' הקשה
 בשם המאירי, והא המתשב נקדשים לוקה וקיי"ל
 בכחובות (דף ל"ב ע"א) ב"ק (דף ע"א ע"א) וכ"ד
 אינו לוקה ומשלם דקלב"מ, וה"ל כהנים שפגלו כיון
 דלוקין משום לא יחשב אמאי חייבין בהשלומין הא אינו
 לוקה ומשלם, ותי' בשטמ"ק שם לפי"מ דמבואר
 בזבחים (דף כ"ט ע"ב) דלא יחשב הו' לאו שאין בו
 מעשה ורק לר' יהודה לוקין, ולפי"מ דקיי"ל דלא כר"י
 ולשאב"מ אין לוקין שפיר חייבין לשלם ול"ש קלב"מ
 ע"ש, וכ"כ הפנ"י גיטין (דף נ"ד ע"ב) ד"ה דכי וכו'
 ובחי' פני אר"י ב"ק (דף ה' ע"א) ברש"י ד"ה ומפגל
 וכו' ועי' שו"ת חת"ס חיו"ד (סי' פ"ח) ד"ה בהא
 הביא קושי' השטמ"ק בשם המאירי הנ"ל ותיירונו וע"ש
 בהשמות בסוף חלק חו"מ (סי' ר"ד) ד"ה ואם וכו',
 ולפי"מ דאיתא ברמב"ם ז"ל (פ"א מהל' חמך ה"ג)
 דלאו שאין בו מעשה דאין לוקין מ"מ מכין אוסו מכת
 מרדות וכ"כ הביט יוסף יו"ד (סי' שע"א) סוף ד"ה
 כתוב וצנית יוסף חו"מ (סוס"י א') ובפר"ח או"ח (סי'
 תל"ז), [ועי' פרמ"ג או"ח במש"ז (סי' ע"ד סק"א)
 ובפת"כ ח"א (אות כ"ה) שושנת העמקים (כלל ט')
 קבלת יעקב מע' הלמ"ד (אות קס"ד) שו"ת ברית
 יעקב או"ח (סי' י"ט) ושו"ת עמודי אש (סי' א' אות

ו)]] ומעתה קשה במחני' דהכהנים שפגלו אף דעל לא יחשב אין לוקין מה"ת דהוי לשאב"מ הא מ"מ חייב מכת מרדות מדרבנן ככל לשאב"מ, וא"כ אמאי מוידין חייבין הא לר' יוחנן דהשא"נ ל"ש היוזק חייב רק מדרבנן ונימא דמכת מרדות דרבנן פוטר מממון דרבנן, לפי"ד הפרמ"ג הנ"ל דכמו דמלקות דאורייתא פוטר ממון דאורייתא הכ"נ מכת מרדות דרבנן פוטר מממון דרבנן, ולכאורה י"ל דהנה בשו"ת גבעת פנחס מהפלאה ז"ל (סי' כ"ט) ד"ה אך הקשה מעלמו קושי' השטמ"ק הנ"ל בכהנים שפגלו דאין לוקה ומשלים, וכתב שם דלר' יוחנן דס"ל בכתובות (דף ל"ד ע"ב) וחולין (דף פ"א ע"ב) חייבי מלקות שוגגין חייבין בתשלומין לא קשה, די"ל דמחני' דהכהנים שפגלו מיירי בלא אחרו ביה רק לר"ל קשה ע"ש, וכ"כ בספר מראה כהן לרבו של החת"ס ז"ל זכאים (דף כ"ט ע"ב), וא"כ כיון דכל הקושי' הוא לר' יוחנן דס"ל היוזק שאינו ניכר לא שמי' היוזק וכהנים שפגלו חייבין רק מדרבנן כנ"ל, ולר' יוחנן לטעמי' י"ל דמחני' מיירי בלא אחרו ביה, ומצואר בשו"ת הרשב"ש (סי' תר"י) דמכת מרדות אינו חייב אלא בהתראה וגם באיסור תורה שאין בו מלקות דאורייתא, [והפרמ"ג בפת"כ (ח"א אות כ"ה) נסתפק בזה ע"ש ובשושנת העמקים (כלל ט') קהלת יעקב תוס' דרבנן (סי' קע"א) זכרי יוסף חו"מ (סי' ל"ד אות י"ד) נשמח כל הי (סי' כ"ג), וע"ע בשו"ת עמודי אש (סי' א' אות ב') הוכיח מש"ס סנהדרין (דף פ"ט ע"ב) דמכת מרדות זריח המראה אף בדאורייתא], וא"כ מיושב קושי' הנ"ל דלר' יוחנן י"ל דמחני' מיירי בלא אחרו ביה ופטור אף ממכת מרדות ולר"ל דס"ל אף בלא אחרו ביה אמרי' קל"מ י"ל דס"ל כחוקיה דהיוזק שא"נ שמייה היוזק והוי ממון דאורייתא ומכת מרדות אינו פוטר ממון דאורייתא כנ"ל והיינו אי נימא דר"ל ס"ל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עי' ב"מ (דף ז' ע"ב) ובתוס' שם ד"ה ר"ל וכו'.

אבנב עדין קשה דנחידושי הרמב"ן וריטב"א גיטין (דף נ"ג ע"א) ד"ה הכהנים וכו' כתבו בכהנים שפגלו דהוי מוזיק הקדש פטור מדאורייתא רק מדרבנן חייבין לשלם, [ועי' תוס' ב"מ (דף ז"ט ע"ב) ד"ה פרט למוזיק כתבו דאף דבגמ' שם משמע דמוזיק הקדש פטור רק מחומש, היינו מדרבנן אבל מדאורייתא לא משלם אפי' קרן כמצואר במחני' ב"ק (דף ט' ע"ב) ובירושלמי גיטין (פרק ה' ה"א) ע"ש, וכ"כ הרשב"א והרמב"ן גיטין (דף מ"ט ע"א) ועי' תוס' ב"ק (דף ו' ע"ב) ד"ה שור רעהו כו', וע"ע ש"ס זרכות (דף ל"ה ע"ב) יומא (דף פ"א ע"א) ומעילה (דף י"ט ע"א)], וכ"כ הפני יהושע גיטין (דף נ"ג ע"א) ד"ה תנן וב"ק

(דף ה' ע"א) ד"ה בפרש"י וכו' דכהנים שפגלו דהוי מוזיק הקדש חייבין רק מדרבנן, ועי' ישועות יעקב או"ח (סי' ש"ו) בחשוכות בהמ"מ מהרמ"ז ז"ל ד"ה ובאמת וכו', ולפי"ז אף למ"ד השא"נ שמי' היוזק הכהנים שפגלו חייבין לשלם רק מדרבנן דהוי מוזיק הקדש, וא"כ לכ"ע קשה במחני' דהכהנים שפגלו דאף דלא יחשב הוי לאו שאין בו מעשה וליכא מלקות דאורייתא, והא חייב עכ"פ מכת מרדות ולפי"ד הפרמ"ג הנ"ל מכת מרדות פוטר מממון דרבנן, וזוה י"ל דברי רש"י ז"ל גיטין (דף נ"ג ע"א) דהגמ' שם פריך ממחני' דהכהנים שפגלו מוידין חייבין, ופירש"י חייבין לשלם דמיהם לבעלים שהרי זריכין להביא אחרים ואי נמי נדבה היא קשה בעיניו שלא הקריב קרבנו שהרי להביא דורון היה מבקש עכ"ל רש"י ז"ל ועי' מל"מ (פ"ו מהל' חובל ה"ד), וכתב הפנ"י דע"כ דכוונת רש"י הוא משום דאי נימא דהתשלומין להקדש הא מוזיק הקדש פטור מדאורייתא רק מדרבנן חייב, ומאי פריך למ"ד השא"נ שמייה היוזק וחיוב לשלם מדאורייתא במזיד אמאי חני בצרייתא מפני חיקון העולם, והא אף למ"ד השא"נ ש"ה אינו חייב רק מדרבנן דמדאורייתא פטור דהוי מוזיק הקדש ושפיר חני חייבין מפני חיקון העולם, ע"כ פירש"י דחייבין לשלם לבעלים וכה"ג מוזיק הקדש חייב כיון דלאו להקדש משלמין רק לבעלים, והקשה ע"ז הפנ"י דהא רק לר' שמעון י"ל דחייבין לשלם לבעלים משום דס"ל דבר הגורם לממון כממון דמי כדמוכח בב"מ (דף מ"ח ע"א) אבל רבנן פליגי עליה דר"ש, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מאי מקשה הש"ס למ"ד השא"נ שמייה היוזק וחייבין מדאורייתא אמאי חני מפני חיקון העולם, דלמא אחי' מתני' כרבנן דדבר הגורם לממון לאו כממון דמי ואינס חייבין לבעלים רק להקדש ומוזיק הקדש פטור מדאורייתא ושפיר חני חייבין מפני חיקון העולם עכ"ק הפנ"י, ולהנ"ל א"ש דע"כ דמחני' אחי' כר"ש דדבר הגורם לממון כממון דמי וחייבין לשלם לבעלים מדאורייתא, דאי נימא דאחי' כרבנן דלאו כממון דמי וחייבין לשלם להקדש והוי רק ממון דרבנן דמוזיק הקדש פטור מדאורייתא, א"כ קשה דאינו לוקה ומשלים ואף דלא יחשב הוי לשאב"מ מ"מ חייב מכת מרדות ומלקות דרבנן פוטר מממון דרבנן לפי"ד הפרמ"ג הנ"ל, וע"כ דמחני' אחי' כר"ש וחייבין לשלם לבעלים מדאורייתא משום גורם לממון, ומיושב קושי' הפנ"י ע"ד רש"י ז"ל, ואי דא"כ קשה למ"ד השא"נ לא שמייה היוזק וחייבין לשלם רק מדרבנן שוב נימא דמכת מרדות פוטר מממון דרבנן, אך הדבר נכון דהא ר' יוחנן הוא דס"ל השא"נ ל"ש היוזק ולר' יוחנן לטעמי' בלא אחרו ביה לא אמרי' קל"מ, וי"ל דמחני' מיירי בלא אחרו ביה דגם

מכת מרדות דרבנן צריך התראה וכנ"ל, וא"כ לר"י שפיר י"ל דחייבין רק מדרבנן ומ"מ המכת מרדות אינו פוטר מממון דרבנן דמיירי בלא אחרו ביה, ודברי רש"י ז"ל הוא לר"ל דגם בלא אחרו ביה אמרי' קלב"מ, וביס של שלמה ז"ק פ"ו (סי' כ') הוכיח מצ"ק (דף ע"א ע"א) דהלכה כר"ל וכ"כ בקצוה"ח (סי' ל"ח) דרבא ס"ל כר"ל, ע"כ פירש רש"י ז"ל דמתני' אחי' כר"ש דגורס לממון כממון דמי וחייבין לשלם לבעלים מדאורייתא ומכת מרדות אינו פוטר ממון דאורייתא, ומיושב קושי' הפנ"י וזה נכון ודו"ק.

(ד) ודנהה בחי' הרשב"א גיטין (דף נ"ג ע"א) הקשה ע"ד הגמ' שם דמשני צפרה שהכניסה לרבקה על מנת שתינק ותדוש, ופירש"י שם דפסולה לא הוי אלא מחמת מחשבתו שנתכוין אף שתדוש וגרמא בניזקין פטור דאמחשבה לא מחייבין ליה עכ"ל, והקשה הרשב"א שם מ"ש מכהנים שפגלו במקדש דהו"ל ג"כ רק מחשבה ומ"מ חייבין לשלם, וכן הקשה צמהר"ס ש"ף ובהגהות חשק שלמה גיטין (דף נ"ג ע"א) וקדמס אחי' הרשב"א, ותי' בטיב גיטין שם סוד"ה פרה וכו' דאפשר לפרש הא דמשני הש"ס צפרה שהכניסה לרבקה, דהנה בחי' הרמב"ן הקשה אמאי לא משני הש"ס סתם שורים לאו לגבי מוצח קיימו, ותי' דאכתי גורס לממון מיקרי ע"ש, ולפי"מ שכתב מהר"ס בר' ברוך (סי' תתמ"ד) דגורס דגורס לכ"ע פטור והביא רא"י מש"ס שזועות (דף ל"ב ע"א) וכ"כ בצעה"ח (שער נ"א) הובא בש"ך חו"מ (סי' שפ"ו סק"ג) ועי' בקצוה"ח שם (סי' שפ"ו אות ג') שו"ת נוב"י מה"ק חו"מ (סי' ל"ז) ושו"ת מהר"ס מינך (סי' ג' בהג"ה) ולפי"ז י"ל דאף דמחשבה ג"כ הוי ליה כגרמי עכ"פ אבל כה"ג דאף אי הי' עושה בידים לא הי' חייב אלא משום גרמי, [דסתם שורים לאו לגבי מוצח קיימן], והמחשבה הו"ל גורס למעשה וה"ל גורס דגורס ולכן פטור צפרה שהכניסה לרבקה, משא"כ צכהנים שפיגלו לא הוי אלא חד גורס דהוי במחשבה שפיר חייב עכ"ד, אך קשה לפי פירש"י הנ"ל צכהנים שפגלו דחייבין לשלם דמיהם לבעלים והוא משום גורס כנ"ל, וא"כ גם צכהנים שפגלו הוי ליה גורס דגורס, דהא דחייבין לשלם לבעלים הוא משום גורס לממון ומחשבת פיגול הוי ג"כ רק גורס ושוב הו"ל גורס דגורס דלכ"ע פטור וכנ"ל, עוד יש להעיר לפי"מ שכתבו התוס' כתובות (דף ל"ד ע"א) סוד"ה סבר לה כר"ש וב"ק (דף נ"ד ע"א) ד"ה חמור דמשום דינא דגרמי לא מחייב אלא מדרבנן, ועי' תוס' ז"ק (דף ס"ב ע"ב) ד"ה וסבר לה וש"ך חו"מ (סי' שפ"ו סק"א), א"כ קשה דמאי פריך בגיטין (דף נ"ג ע"א) למ"ד היוק

שאינו ניכר שמה היוק הא שוגגין פטורין מפני תיקון העולם מיבעי ליה, והא פיגול דחל במחשבה חייב רק משום גרמי וכדברי הטיב גיטין הנ"ל ומשום דינא דגרמי לא מחייב אלא מדרבנן, ושפיר קאמר מזדין חייבין מפני תיקון העולם דפיגול דחל במחשבה חייב רק מדרבנן משום דינא דגרמי, אך י"ל דהנה בחי' הרמב"ן וריטב"א שם הקשו ג"כ דחייבין רק מדרבנן דמזיק הקדש פטור מדאורייתא, וחירו דא"כ מ"ש דנקיט גבי פיגול מפני תיקון העולם הא בכל מזיק הקדש חייב מדרבנן אלא ודאי תקנה אחרת הייתה שחקנו צפיגול, ואי אמרת השא"נ שמה היוק למה לי תקנה זו צכהנים שפגלו אדרבה שוגגין פטורים מפני תיקון העולם ע"כ ד' הריטב"א, וכמו כן י"ל בקושייתנו דמחשבה הוי רק גרמי וחייב רק מדרבנן ליכא למימר דעל זה קאמר מפני תיקון העולם, דא"כ מ"ש דנקיט גבי פיגול מפני תיקון העולם הא בכל גרמי צנוקין חייב מדרבנן, וכאן צכהנים שפגלו משמע שחקנו תקנה אחרת, ואי אמרת השא"נ שמה היוק ל"ל תקנה זו אדרבה שוגגין פטורין מפני תיקון העולם ודו"ק.

(ה) ובעיקר קושי' אחי' הרשב"א גיטין (דף נ"ג ע"א) הנ"ל, לפי"מ דמשני שם צפרה שהכניסה לרבקה וכו' ופירש"י כיון דמחשבה צעלמא הוא וגרמא בניזקין פטור דאמחשבה לא מחייבין ליה וכו', וקשה הא צכהנים שפגלו דהו"ל ג"כ רק מחשבה ומ"מ חייבין לשלם, וגראה ליישב דהנה הא דפטור במחשבה הוא משום דהוי רק גרמא צנוקין כמ"ש בפירש"י ז"ל, ואף דפטור צדיני אדם חייב צדיני שמים כמבואר בהצרייתא, ועי' ז"ק (דף נ"ו ע"א) ולקמן (דף נ"ח ע"א) וחו"מ (סי' כ"ח סעיף א'), והנה דעת הראב"ד (פ"ו ממלוה ה"ד) ותיטך (מלוה שמ"ג) דכל היכא דחייב לנאת ידי שמים אס תפס לא מפקינן מיניה, וכ"כ בשו"ת מהר"ס מינך (סי' ק"א) הובא צכה"ג חו"מ (סי' כ"ח הגה"ט אות כ"ה) ושו"ת מהר"ס א"ו (קוס"י רכ"ט), [דללא כשו"ת הריב"ש (סי' שצ"ב) ומהרש"ל ציש"ש ז"ק (פ"ו סי' ו'), ועי' ש"ך חו"מ (סי' כ"ח סק"ב) ולקמן (סי' ע"ה ס"ק כ"ו) וכ"ד, ועי' צמל"מ (פ"ד ממלוה ה"ו) ושם (פרק כ"א ממלוה ה"ו) ד"ה כתב הטור שעה"מ הל' עבדים (פרק ה' ה"ו) שו"ת שבות יעקב ח"א (סי' קמ"ו) חות יאיר (סי' מ"ד וסי' קס"ו) צית יעקב (סי' ס') מחנ"א הל' רבית (סי' ט"ו) צית מאיר אה"ע (סי' קע"ו) שו"ת צית שמואל אחרון (סי' ו') ושו"ת שמן רוקח ח"א (סי' פ'), וא"כ במחשבה דחייב עכ"פ צדיני שמים שוב אס תפס לא מפקינן מיני', ולפי"מ דאיתא בצ"מ (דף ו' ע"א) כיון דאמר מר אמירתו לגבוה ממסירתו להדיע דמי כמאן דתקפה דמי, ועי' רמב"ס

(פ"ט ממכירה ה"א) ושו"ע יו"ד (סי' רנ"ח סעיף י"ג), ועי' חולין (דף קל"ט ע"א) כל היכא דאיתיה צבי גזא דרחמנא איתא ע"ש ובר"ה (דף ו' ע"א), וא"כ אף דנמחשבה הו' רק כגרמי בנזקין ופטור מדיני אדם, מ"מ כיון דחייב עכ"פ צדיני שמים ואם תפס לא מפקינ מיני' שוב לגבי הקדש דכמאן דתקפה דמי שפיר חייב דהקדש הו' כתפס ולא מפקינ מיני', וא"כ מיושב קושי' הרשב"א דבפרה שהכניסה לרצקה דהתשלומין הוא לצעלים שפיר קאמר דפטור מדיני אדם וחייב צדיני שמים, ואף דכיון דחייב צדיני שמים אם תפס לא מפקינ מינה מ"מ פטור אם לא תפסה עדיין, אבל צכהניס שפגלו דהפג"י בסוגיין כתב דהא דכתב רש"י צכהניס שפגלו חייבין לשלם לצעלים, אף דלמ"ד דבר הגורם לממון לאו כממון דמי אינו נריך לשלם לצעלים רק להקדש, מ"מ כיון דחייב לשלם להקדש שהפסיד הקדשים אמרי' שישלם לצעלים והם יציאו קרבן אחר, כדלמרי' צב"ק (דף ק"ח ע"א) דהגב ישלם לשומר והשומר לצעלים ע"ש, ועי' שו"ת בית יצחק יו"ד ח"א (סי' י"ג אות ג') ונטיב גיטין (דף נ"ג ע"א) צפירש"י ד"ה חייבין וכו', וא"כ עיקר התשלומין צכהניס שפגלו הוא להקדש ע"כ אף דפיגול הוא נמחשבה והו' רק גרמא, מ"מ כיון דחייב צדיני שמים ואם תפס לא מפקינ מיני' שוב שפיר חייב לשלם להקדש דהקדש כמאן דתפסה דמי, ומיושב קושי' הרשב"א ודו"ק כי נכון הוא.

ו) ועפ"י הנ"ל נלע"ד ליישב עוד קושי' במתני' דהכהניס שפגלו במקדש מוידין חייבין, וקשה הא בכל שחיטה איכא מיעוט דבמקום נקב קא שחיט כדאיתא בחולין (דף י"א ע"ב), רק דאולי' בחר רובא דל"ה נקב במקום שחיטה, וא"כ היאך אפשר לחייב הכהניס שפגלו שמה במקום נקב קשחית ובלא"ה ה' פסול לקרבן משום טרפה עי' מנחות (דף ה' ע"ב) ותמורה (דף כ"ט ע"א), ואי דאולי' בחר רובא הא קי"ל כשמואל צב"ק (דף מ"ו ע"ב) וב"ב (דף ז"ב ע"ב) דאין הולכין בממון אחר הרוב, וכעין זה הקשה בדעת תורה יו"ד (סי' א' סק"ו) צהא דאיתא צב"ק (דף ז"ט ע"ב) צטבח אומן שקלקל אם צשכר חייב לשלם וכן קי"ל בחו"מ (סי' ש"י סעיף ד'), וקשה שמה במקום נקב קשחית ולא הפסיד כלום ואי דאולי' בחר רובא הא אין הולכין בממון אחר הרוב עכ"ק, [ועי' פרמ"ג יו"ד (סי' א' שפ"ד סק"ד) ושו"ת מהרי"א יו"ד (סי' מ"ט), ועי' שו"ת גנו יוסף (סי' פ"ג) שהקשה השואל כן וקדמו בדע"ת הנ"ל], ואף לפי תי' הדע"ת הנ"ל לפי"ד הפלאה כתובות (דף ט"ו ע"ב) דהיכא דהוחזק כבר הרוב לענין איסור מהני נמי לגבי ממונא דרוב שצבר הוחזק הו' כוודאי ועי' המקנה

קידושין (דף ל"ב ע"ב), וא"כ מיושב הקושי' צטבח אומן שקלקל דחייב לשלם כיון דהוחזק הרוב דל"ה טרפה מדאכלנו מחלצה וכדומה ע"כ אולי' בחר רובא גם לענין ממון עכ"ד הדע"ת, אך צכהניס שפגלו צמקדש עדיין קשה אמאי חייבין לשלם שמה במקום נקב קשחית ולא הפסיד כלום להקדש או לצעלים ואין הולכין בממון אחר"ר, דצוה לא הוחזק הרוב לאיסורא דבלא"ה פסול הקרבן משום פיגול ואסור צאכילה וגם הקלב ה' אסור מחיים דקלב המוקדשים אסור כדאיתא צמתני' מעילה (דף י"ב ע"ב), ועי' צכורות (דף י"ד ע"א) ותמורה (דף ל"א ע"ב) צמתני', וא"כ לא הוחזק הרוב דלאו טריפה הוא לאיסורא ואמאי חייבין לשלם, וזה קושי' נפלאה ולא ראייתי למי שהעיר צוה, ונלע"ד ליישב דהנה צשו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב (סי' קי"ד אות ח') כתב דאף דאין הולכין בממון אחר הרוב מ"מ חייב לצאת ידי שמים, דמבואר צכתובות (דף ט"ו ע"א) דכיון דרוב נשים צתולות נישאות כי צרי ושמה דמי ולהחזק' ישנים שם קאי זה צמסקנא ועי' שו"ת צריח אברהם חיו"ד (סי' ס"ב), והיינו דהרוב משוה להטענה שצנגד הרוב לשמה, ומבואר צב"ק (דף קי"ח ע"א) דצברי ושמה חייב לצאת ידי שמים והכ"נ צרוב המסייעו חייב הצד שצנגד הרוב לצאת ידי שמים, ולפי"ו לשיטת הראצ"ד (פ"ו מה' מלוה ה"ד) וחיונך (מלוה שם"ג) הנ"ל דכל היכא דחייב לצאת ידי שמים אם תפס לא מפקינ מיניה, וא"כ צרוב מסייעו דהוי צברי וחייב הצד שצנגד לצ"ש שוב אם תפס לא מפקינ מיני', וכ"כ צבי"ל יו"ד ח"ב (סי' קכ"ט אות ד') ושו"ת מהר"ש ח"ה (סי' פ' אות ג'), וצשו"ת שם ארי' קונטרס רוב וספק צממון (אות ל"ב) כתב ג"כ כן מטעם אחר דאם תפס האי דרובא מסייע ליה שוב אין להוציא מידו ע"ש, וצנחיות המשפט (סי' רל"ב ס"ק ל"ב) מסתפק צוה ע"ש, ומעשה מיושב קושייתנו הנ"ל דצאתם הכהן חייב לשלם להקדש כמ"ש הפנ"י, ורק כיון שהצעלים מחויבים להציא קרבן אחר אמרי' שישלם הכהן לצעלים, אבל עיקר החיוב להקדש צעלים אין להם רק גורם לממון, ולפי"מ דקאמר צב"מ (דף ו' ע"א) כיון דאמר מר אמירתו לגצוה כמסירתו להדיוט דמי כמאן דתקפה דמי ע"ש, וצחולין (דף קל"ט) כל היכא דאיתיה צביה גזא דרחמנא איתא, וא"כ שפיר תנן הכהניס שפגלו צמקדש מוידין חייבין, ואי דשמה צמקום נקב קשחית ולא הפסיד כלום להקדש ואין הולכין בממון אחר הרוב, זה אינו דאף דא"ה צממון אחר"ר מ"מ אם תפס לא מפקינ מיני' וכיון דהחיוב לשלם הוא להקדש והקדש כמאן דתפסה דמי, ל"ש לגבי הקדש הא דאין הולכין צממון אחר"ר דעכ"פ תפיסה מהני והקדש כמאן דתפסה דמי, ודו"ק כי נכון הוא.

הרב אהרן וולקין

ה'תרכ"ה, 1864 - ה'תש"ב, 1942

היה רב העיר פינסק-קארלין, ופוסק הלכה באירופה של בין מלחמות העולם. נודע בעיקר בשל סדרת ספרי הפרשנות לתלמוד הבבלי "בית אהרן" ו"ספר השו"ת" "זקן אהרן" נספה בשואה

ה' ינקום דמו

אבל התם כ"ק איירי שהגזילה השביעית בדבר אחר, והשוררים חרשו בקרקע והקרקע נשכחה ע"ז, וזה לא מיקרי שכח גזילה כ"א גזילה גופא, והוא הובע מה שגזל ממנו מלאכה השוררים, והדר דחי לו חו דזה אי"א להבוע כיון דעלם הגזילה דהיינו השוררים החיוב, ורק שחובע ממנו מה שביטל את השוררים ממלאכתו, ע"ז לא מלינו שום חיוב, דאין שבת בבהמה וזה ברור:

שם בש"ך סק"ח וכלע"ד דגם השבח נובח ולא אהי אלא למשועי קגם דגזילה, וכן בס"ק שאח"ז כהב דהא דאמרין בגיטין דגזילות אין דנין, היינו קגם מגזילות כגון תשלומי כפל ודו"ה, ורלויתו דוחים דברי הש"ך דהא בגזילה ליכא כפל, אכן לק"מ דשפיר משכחת כפל גם בגזילה, כגון בלסטים מוזין שנקרא גזילה, ולענין כפל חשוב כנגד כחבואר ככ"מ, וכדברי הש"ך מפורש בשמ"ק בשם המאירי בפ' הובל (רכ"ד ע"א) ע"ש, ותימא על הש"ך שלא ראה שכבר קידמו המאירי בזה:

כע"ף ד' בהג"ה עדים שהעידו עדות שקר והאמו והאילו ממון על פיהם וכו' מחייבין אותו לשלם, והנה הנתיבות הקשה הא בני מלקות נינהו דפטור מהשלומין שמדינא דגרמי, דהא דאמרין בכחובות ר"פ אלו נערות בפירוש ריביתא תורה עדים זוממין לתשלומין, דזה הוא דוקא בממון שחייבים מכח כחשך זמם, אבל ממון דהכא לאו מכחשך זמם הוא, אלא מכח דינא דגרמי, המלקות פטורין ע"ש, ודבריו תמוהים בחרתי, גם בעיקר הקושא גס במה שמחלק בין ממון דכחשך זמם, להממון הבאים מכח גרמי, דבעיקר הדבר מה שרלה לומר דמלקות פטור מהשלומין גם בזה"ל דאין דנין דמי מלקות, אס כי כן משמע גם מהסמ"ע (סו"ת חכ"ד) במה שפסק המחבר שס דחובל בחבירו ביוהכ"פ אפי' במזיד חייב לשלם משום דחייבי כריתות אינו פטור מהשלומין וכתב ע"ז הכה"מ בסק"ג ח"ל ואע"ג דיש לאו עס הכרת שעובד מלאכה ביוה"כ ולוקין עליה דלאו אס התרו בו וקו"ל כל היכי דליכא חיובי מלקות מחיוב ממון לוקין אותו ולא משלם כיו עכ"ל, והא המחבר אינו כותב דינו כ"א על זמן הוה, ואפ"ה הקשה הסמ"ע דיעקב מטעם קלב"מ במלקות, וכן בסו"ת ש"ג גבי גונב חלבו, הקשה נמי הסמ"ע והש"ך אחאי לא אמרינן קלב"מ דהא חיוב מלקות, אע"ג דבזה"ל אין דנין, וכן בסו"ת של"ח הביא המחבר דמב"ר לוקין ומשלמין בלאו דחסימה משום דמשעת משיכה בו, והא בזה"ל בלא"ה אין דנין מלקות, אבל אגני תמה ע"ז דבזה"ל יחא שייך לומר קלב"מ במלקות, והא קו"ל חייבי מלקות שנגזין חייבין כדמחיק (בכחובות דל"ה) דע"כ לא פליגי חוקיה כ"א בחיובי מיתות אבל במלקות קו"ל כ"י יוחנן דחייב, וכן ססק הרמב"ם (פ"א מהלכות נערה) ואף במזיד אמרינן סס בסוגיא דכל שלא התרו בו כגונג דמי, הכי דנין מלקות חלוק ממיחה, דבמיחה כיון דגם אס עשה בשוגג שאין דנין מיתה, נמי פטור מן תשלומין, ולכן גם בזה"ל דאין דנין חייבי מיתות, אפ"ה אס עשה דבר כזה שבזמן הסנהדרין היו דנין ע"ז מיתה, פטור גם האידנא, דלא גרע מחייבי מיתות שנגזין דפטירי נמי מהשלומין, ומשום דכיון שעשה דבר עבירה חמורה כזאת, לא ניחא לכפרה בהשלומין, אבל בחייבי מלקות, דשנגזין לא פטרי מהשלומין דוקא כשמלקין לו בזמנת הוא דנפטור מהשלומין משום דאי"א למחייבו יותר מרשעה אחת, וא"כ בזה"ל דליכא סמוכין ולא דנין דיני מלקות, מה שייך לומר שיפטרו מהשלומין, ושמה משום דמה דבעינן ב"ד סמוכים לענין מלקות היינו דוקא לכפותו ללקות, אבל אס בא מעלמו ומבקש להלקותו מלקות דאורייתא מלקין לו אפי' בזה"ל ואפי' בלא עדים והתראה וכפ"ס הרלב"ח בשם הר"י בי רב, הובא בשער המשפט לקמן (סו"ת כ"י) ולכן שייך מלקות גם בזה"ל גם לענין קלב"מ, ואוב דאייתי בש"ך לקמן (סו"ת שלי"ח) גבי לאו דחסימה במה, במ"ס שם דאס חסמה משלם להבעלים ד' קבין לפרה כו' ומשום דאין החיובים באים כאחת, דמשעת משיכה נחייב בגזירות

והמלקות אינו חייב עד שידוש, כיוס ע"ז דהטעמים אלו לא הולרכו כ"א בזמן הבית אבל בזה"ל שאין מלקות נוהג לא נלך לזה למה דקו"ל דחייבי מלקות שנגזים חייבים ע"ש בש"ך ובמה שכתבתי שם, וכן במה שמחלק שוב בין הממון דכחשך זמם, לממון שבאים מכח דינא דגרמי, תמוהים מאוד, דהא בכחובות (דל"ג ע"א) קאמר דמב"ר אמרינן בעדים זוממין דממונא משלם מילקא לא לקי משום דלאו בני התראה נינהו, ופי' שם כל הראשונים דהחשרון לא היה משום דאין התראה ואי"א ללקות בלא התראה, דהא בעדים זוממין חידוש הוא שחדשה מורה דליקין גם בלא התראה, וכמו שלוקין בנן גרושה, אלא הכונה היא דכיון דלקי בלא התראה, א"כ בקל הוא נדחה מפני הממון, דדוקא מלקות שבא ע"י התראה אין נדמים, ופטורים מן ההשלומין, אבל מלקות דעדים זוממין כיון דבלא התראה הם, מב"ר דוקא כשאין עמהם ממון היא דמלקין, אבל כשיש עמהם גם ממון או נדחה מהמלקות יממונא מהלם ולא לקי, עיין בשמ"ק לכחובות ותמלא שכל הראשונים מפרשי כן, וכיון שכן מומילא לאו דוקא ממון הבא מכח כחשך זמם, אלא דהו"ד שכל ממון שבא ע"י המלקות, ואס דנין חיוב רשעה לחיובים, ממון או מלקות, מחבר דודאי עדיף למיעבד בו חיוב דממון ולא דמלקות. כיון דבכל התורה אין מלקות בלא התראה, ובעדים זוממין דמלקין גם בלי התראה הכי דהלאו הזה קיל ונדחה מפני הממון וזה ברור:

והנה שוב ראינו בס' מאזנים למשפט שהשיג גם הוא על הנתיבות כמ"ש בעיקר הקושא, דבזה"ל אין שייך לומר דמלקות יפטיר כיון דקו"ל חייבי מלקות שנגזים חייבין, אלא שהוסף עוד להקשות דאפי' למ"ד חייבי מלקות שנגזין פטור מורה הכא דחייב משום דאין החיובים באים כאחת, דהא מיד כשהעידו בב"ד שקר עוברים על לא תענה ומיב מלקות, ומיב ממון של גרמי לא בא עד שהזיאו הממון על פיהם, שאפי' גמרי, דנין ולא הזיאו הממון עדיין לא גרם עדיין היוק ע"ש. ועל ההוספה הזאת יש לי לדון הרבה, דלענין נראה כיון דבשעת שהעידו השקר, הכי נחייבו בזה בעלם. דלכשיזיאו הממון שוב ולא יהיה באפשר להחזירם, דחייבו הם לשלם מדינא דגרמי, א"כ כל מעשה החיוב של העדים גם כגונג לחיוב הממון, כבר נעשה הכל בשעת שהעידו, ואין עליהם להוסיף עוד מאומה לא מעשה ולא דיבור, אלא שלפועל לא ילא עוד החיוב עד שיוגמר הדין ויזיאו הממון, ולכן בכה"ג נחשב כאילו גם היוק הממון בא בשעת ההגדה, כיון דכח נחייבו גם היוק הממון בשעת משכה. הנה דחייב זה הוא על תנאי לכשיזיאו ב"ד הממון, ודוקא הכי דחייב הממון לא נחייב עוד כלל בשעת שנתחייב המלקות בזה הוא דאמרין דאין באים כאחת, משא"כ בכה"ג שגם חיוב הממון בא בשעת חיוב המלקות אלא שלא ילא לפועל עד אח"כ, ויש לי לשיא דאיה ע"ז דבכה"ג אף שלא נגמר עוד החיוב דממון, אלא שנתחייב לשלם על תנאי כשיזיאו הממון דמיקרי בר חיוב גם לענין קלב"מ ושללא אמרינן דחייב דמלקות קדים, מסוגיא דכחובות (דל"ד ע"ב) דהכי אמרינן התם היה נדי גנוב לו בחול וטבול בשבת חייב, ומשום דחייב דממון קדים דבא משעת גניבה, וחייב דמיחה אינו בא אלא לאח"כ בשעת טביחה, וניחא אכן, חייב חיוב דממון בא בשעת גניבה, אי נימא חיוב תשלומין בעד החשך, הא בעת מעשה החפץ הוא בעין, וכל זמן שהוא בעין אין עני חיוב תשלומין רק מחייב להחזיר את החפץ, ומס שמתחייב להחזיר החפץ ודאי שלא נקרא זה בר חיוב לענין קלב"מ, וכמו שהוכחתי בחבורנו לכחובות מהא דנגב וטבח בשבת דפטור מטעם קלב"מ. וחמאי לא נימא כיון דבשעה שנגב היה החפץ בעין מחייב להחזירו אפי' כשנגב בשבת, דבדבר בעין לא אמרינן קלב"מ וכמבואר בסנהדרין, וא"כ אפי' כי טבחו חו בשבת נימא דחייב תשלומין בא קודם, ולא נדייני' חו בזה טעם דקלב"מ כיון דחייב ממון קדים, אע"כ דמה שמתחייב להחזיר את החפץ לא מיקרי בר חיוב לענין שלא נימא אח"כ קלב"מ, דדוקא היכא דמחייב בתשלומי מיקרי בר חיוב לענין זה, וכיון שכן גם בגדי גנוב כפול וטבח בשבת אחאי חייב ולא אמרינן בו קלב"מ, הא על זמן שיה

לא היה בזה חזק השלמות, וחזק זה אינו בא אלא בשעת
 טעיה כמאמרנו מן העולם, ואכתי בזה לאחת, חזק מיתה
 השלמות, אע"כ משיב דבשעה שנגב נחתיב מיד השלמות
 לכשיאבד החפץ מן העולם, ואם כי החזק לא נגמר כ"א עד
 שיאבדו מן העולם, מ"מ מיקרו בר חזק למפרע וחשבינן דחזק
 דמזון קדים, הרי לנו שאע"כ דלא נגמר החזק, כיון דבכח היה בר
 חזק על תנאי לכשיאבד מיקרי בר חזק בעם מעשה, וה"כ כיון
 דבשעה שהעידו העדים נחתיבו השלמות, אם יולאו המזון על
 פיהם, נחשב כאלו החזק היה בא בשעת הגדה, וא"כ שני החזקים
 באים כאחת, הן אמנם שהכ"מ (פ"א מהלכות שאלה) כתב לדעת
 קל"מ שצ"ע שגמר החזק יהיה קודם, אבל כל זמן שלא נגמר
 החזק לא מיקרי בר חזק שלא נאמר קל"מ ע"ש, אכן לעכ"ד
 א"א לומר כן מהר"אה שכתבתו, ועמ"ש בתכונות וכתובות
 לקמן פ"א שמי"א, ועוד דאפי"ן אם נתיב כהכ"מ דכל זמן שלא נגמר
 החזק לא מיקרי בר חזק לענין קל"מ, נמי לאו דבר פשוט הוא
 דכ"ד דחייב מיתה קדים דלא נתיב קל"מ, ד"ל דהיינו דוקא
 היכי דחייב מזון קדים לחזק דמיתה, אבל כ"ד שהחזק דמלקות
 בא קודם לחזק דמזון, שפיר יש כח בחזק דמלקות לפטור גם
 החזק ממזון שכל א"כ, דמדד שהעידו עדות שקד נחתיבו כמלקות
 לא פקע מתייבא האיסור, ולא חל עליה חזק חזק ממזון כיון
 דקל"מ, והכי מפורש ברמב"ם וביעטו דסברי בנגב כים בשעת
 ע"י גרירה ואבדו א"כ דפטור, וכחצו הכת"ש והש"ך לקמן (ס'
 ע"ג) דטעם הדבר כיון שחל חזק דמיתה לא פקע מיני' האיסור
 וזו לא יוכל לחיל ע"ז חזק דמזון, וכ"כ בשמ"ק (צ"ק ד"ע) דעל
 מה שהקשו החוס' ע"ס דל"י עקיבא נמי כיון דמטא לאויר חזקו
 חייב לפטור שבת כו' ולענין קנין לא קני עד דמטא להך המחזיקה,
 וכחג בשמ"ק לישב קופים דדוקא היכי שחזק תכל מין קדים
 לחזק מיתה לא אמרינן קל"מ, אבל אם חזק מיתה קדים
 פטור ואמרי' קל"מ, והכיבא ראייה לזה מהא דאמרינן (צ"ק
 דכ"ב) כגון שהלית בנפשו של עבד ופטור אגדיש אעפ"י
 שנקרף אחר מיתה העבד, והכי דעמ' כל הגבו ראשונים, לבד
 החוס', דהכי דחזק מיתה בא קודם החזק אמרינן שפיר
 קל"מ ופטור, וה"כ היכי דחזק מלקות בא קודם החזק
 דמזון שבת:

דמטו לאויר חזקו חייב נענין שבת ולענין קנין לא קני עד
 דמטא להך המחזיקה והא התם חזק מיתה קדים ואפי"ה סברי
 דפטור, אכן לפנים גם בדעת החוס' יש לחלק כן, ולענ"ד
 גם ברוך גנבוך לחזקו אין המיתה והשלמות באים כשכל
 פעולה אחת, ולא דמי כלל להיהא דהית' בגופו של עבד, דהתם
 כיון שההת'ה שגליה בעבד הוא הנוצר לדליקה הגדיש ולמיתה,
 א"כ הוה שפיר מעשה אחד, דהא בלא ההת'ה לא היה נשקף
 גם הגדיש, וגם לא היה מחייב מיתה, משא"כ התם ברוך
 נביתך אין חזק השלמות דמיתה הגניבה הוה ברויך, דאם
 היה משכחת שיקנה לו חזקו בלא זריקה נמי לא היה נגמר
 הקנין וחזק השלמות, דמה שהתנה בדיכס זרוך לחזקו אין
 כונתו שיקרא זורקו לחזקו, רק שיעשה דבר שיביאנו לחזקו,
 ונמלא שהשלמות הוא ממחה הקנין, והמיתה בעד הזריקה,
 ולזה שפיר הקשו החוס' דאמרי' פטור, דהא בכה"ג שחייב
 דמיתה וחזק השלמות יבואו בעד שתי הפטרות כו"ט סברי
 דבעינן שיבואו שני החזקים כאחת, ואם קדם חזק דמיתה לא
 אמרינן קל"מ דמכותה ממטנה דיולא ליהרנ, אבל עדי"כ
 כ"ד דחזק דמלקות וחזק דמזון יבואו דק ע"י פעולה אחת
 שהעידו שקד, וגם חזק דמלקות קדים, לכל הידועה וגם
 להרשב"א והחוס' אמרינן בא קל"מ, ואין מיקום למ"ש בזה
 המחזיקים למשפט, והשיקף הוא כמ"ש דכ"ד דהתיבית איכס
 בעיקרם, חזק דכ"ד, ואין מלקות במתיבית לא שיק שיפטר,
 ועוד דבעדים זוממין כיון דא"ל התראה, מלקות בזהה לדיכס
 מפני המזון, וככ"מ שכתב אללס ממזון ומלקות דייקני לדיכס
 ממזון ולפטור מן המלקות וכמ"ש וזו"ק כי הדברים נכונים
 מאדל בזה"י:

סעיף ד' בש"ד סקט"ז ואפי"ה הוה קודם שהפסד מצי
 תפיסה משום דמזון היה לא מופטר
 בהודאתו ואפי"ה לא בלא עדים וכו', והנה כבר התחברו כל
 הרעיש להקשות, דהא ב"ד (ס' דס"ז) הביא הש"ך דבס'
 זו"ר מיפטר בהודאתו כשלא בלא עדים, והידיח זון מ"ס (צ"ק
 דע"ז) בדרייתא גם מעשה צ"ג שמואל אה פון סבי פטור
 והיה שמת ממנה גדולה מאד לר"י וה"ל אי אהה יודע סבי
 עבדי יא לחיות וא"ל אין בדברך כלום סכנך אין לך עדים, ה"י
 לו עדים חייב, אלא מדה בקום וא"כ בלא עדים חייב, ומשני ש"ס
 ר"ב דלא בפני ב"ד אהו דר"י הין לב"ד הוה קאי ע"ה, הרי
 להדיא דהתם ליכא עדים, ואפי"ה קאמר לי ר"י שאין ביהאיתו
 כלום ופטור, ואע"כ דהעבד הוה כהפוס בגופו יא"כ מוכח
 מהתם דגם הודאה צה"ז שיערת היכי דלא בלא עדים, וצ"ע
 דכ"ד האחרונים שכתבו שר"ה שאין עליה תשובה היא, ירק
 הקלו"מ היא היתרו שר"ה לדמות ראיית הש"ך וכהן שאין
 בשק"ה דמ"ה לא היה ר"ג לאמן לחייב שמו מעשה הודאה
 צה"ז משום דהיא חב לאחריהא דאמר העבד על השפחה וכמ"ס
 החוס' בניטין ד"ד גבי גריבס דאין תבעל לאמן משום הודאה
 בעי"ד כיון דאמר לה אבהו, ואכן דברי הקלו"מ הם מרפסין
 אונרי, דלבד מ"ש התיבית עליו טענה בנכד פטור, דהא
 קי"ל בעבד דחזק הוא בינא לחיות וכדכ"ע בניטין דלית ליה
 היא סברא דנכד בהפקייה נתיב משא"כ בנדרה קי"ל בלחם
 דחזק הוא לה, ואם כי מתחת זה אין הפישה ש"כ, דהא דהא
 בעיקר הסברא גם רבנן סברי דעבד נתיב ליה בהפקייה, אלא
 דסברי דאין חשבינן על העוה של העבד המוטעה, דק מנזינן
 על מה שכותב הוא לפי דעונו, ואין שיק זה כ"א כוכיה דהא
 משעשע שליחיה, בזה אמרינן דכיון דלחשתינו יש זכות בזה ויכילם
 להיות שליח, אף שדעת העבד אין נתיב בזה, אבל לענין
 הודאה שפיר אמרינן דלא מצי ביהאיתו לחזק כל מה שחוב
 הוא לעבד, וגם בל"ה האר"י האחרונים בלא דכדכ"ד שיש בו
 דל זכות אע"כ שליח בו נמי לז חזק מצי הוכייה, וש"ך דע"ז
 וי"ד (ס' ע"ה) וכל זה אינו ענין להודאה, דבהודאה ודאי אס'
 רק יש לז חזק לא מצי לחיב בהודאתו לאחריני, ואף שיש בזה
 דל זכות נמי, ככ"ל כ"ל מטעמים אחרות לדחות דברי הקלו"מ

ולמ"ש שפיר י"ל דכ"ד גם ההי"ו מידים דאמרינן קל"מ
 ולכאורה הוא דעמ' ההי"ו דאפי"ן אם חייב מיתה
 קדים נמי אמרי' קל"מ, דכן משמע להדיא מקופים כיון
 א

פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת סנהדרין

א

של שבעה עממים ומלחמת עמלק כמו שנאמר... שמיני מוסוטה (הלכה ו) ומתנאי מלחמת הרשות... שאל תהיה אלה נמלק וקנהדרי: ופירוש אין... ממהין, שאין מולקין עליו: ודלק בראש, הוא... שיקח מתי כל השלל ששוללן כל העם מוסף על כל... מה שהיה לאותו המלך: מותר למלך להרבות... קוסים כל מה שירצה לרכוש החיילים שלו ולהרבות... קוסים נמלחמתו כדי להרעיד הארץ אבל מה... שאסרה תורה להיות לו קוסים לבעלה נארוות... מוכנות לרכוש אלו מה שיהיה יום שירצה או... להשיג אותם לפניהם ששועין שאר מלכים אבל... אינו מותר שיהיה לו זולתי סוס אחד לרכוש בו... חלפת העם: אספניא, הגבורים והחיילים: ואין... אסור גם כן עליו להרבות כסף וזהב אלא לעצמו... כלומר הארץ לו בצלתי וגדוליו וארצו אצל... ארצות הנכסים המוכנות לארץ ישראל מזה... להרבות וכיחזו בני ספרי תורה, שלמים האחד... יהיה עמו ממיד לא ימותו ממנו כמו שזכר בבבא... והשני יהיה מותב צבית גזיו ואין הלכה כרבי... יהודה ולא כרבי שמעון:

אין רוכבין על סוסו ואין יושבין על כסאו ואין כו': (דף כג ע"ב) כשהוא מסתפר, פירוש כשהוא מגלגל שער ראשו ושאר האמור מפורס:

פרק שלישי

דיני ממונות בשלשה זה בורר לו אחד כו': (דף כג ע"א) העטם נמה שאמרו חכמים כי שני הדיינים הם שזורין בשלישי לפי שהדיין שיבחר האחד מן השני בעלי דינים יהפך בזכותו וכן הדיין השני יהפך בזכות הנעל דין השני שזכר והשלישי יכריע בניהם ולא יהיה נטוה עם אחד מן השני בעלי דינים לפי שאלו בדרו אחד מהם ומתחלקין מזה מאיר ומתכיים אינו בדיינין מומחין אלא בדיינין שאינם מומחין לפי שרי' מאיר אומר כיון שהם אינם מומחין יש לו לטעון ולרעוד בדיינים אינם חכמים ואומרים כיון שהם כשרים הן הן כחכמים שאיני יכול לפוסלן: ועיני מה שאמרו חכמים כיון שהם כשרים הרי הם כחכמים ובאלו אמר אם היו כשרים הרי הם כחכמים והמתברר מכל החלומות מזה שהענין מה שמי אומר כך זה שהבעלי דינים כשימלאו בדין מי שבררו בני אדם וקבלו עליהם דינם ואפילו לא היו אומרים בני אדם מומחין רצה לומר אלה הדיינות דינם מקובל עליהם אלא אם כן טעו בדין שחזרו: ונעשות בדיינין בדין לא ברור אומרים הדיינין ולא מני אומרים עליהם אלא שהם מאלהים עמדו להם לזון בין דין אדם או שמהם אומרים מלך או שלטון או קלמ זקי הקהל ולא מני אומרים הבעלי דינים אם היו מומחין ועיני מומחין, שיהיו חכמים בתורה ויודעים מתקראות המוכמים כה דינאם לפסוק ולהוציא דבר מתוך דבר כמו שיעיר בתלמוד אומר כגון אלא דגמירנה ופירנה לומר שאני יודע וזכר לתורה שכתב ובעל פה ויש לו יכולת לפסוד ולהקיש עינין שבעינים אלא איש שהוא כזה יש לו לזון ואפילו יחד ואע"ג דלא נקיש רשותא מרואם גלותא ובלבד שהיא מפורסם אלא בני אדם שהיא כן וזהו עיני מומחה לריבם: ואם אינו מומחה אין דינו ואפי' שידון בין אמת ואפילו נטל רשות מציית ראש גולה שאין הרשות מועלת אלא לתומחה כמו שיבאר בתלמוד אבל זה המומחה דלא נקט רשותא אין לו רשות להכריח הבעלי דינים שידונו רשותא אלא לא יקבל עליו דינו אבל המומחה דנקיט רשות מריש גלותא דין בעלי דינים בין רלס כל אחד מהם או לא רלס ואין יכול אחד מהם לנאס מדינו בכל ארץ ישראל: ואם שיהיה הוא דין גם כן על בעלי דינים ואפילו לא רלו אבל זה בדרך ישראל בלבד זהו המתבאר מה הענין: ומה שאמר זה פוסל עירי של זה וזה פוסל עירי של זה פוסל עירי של זה, אין מלתוקתו עם החכמים כיון שיש עדים שיעידו לו בדבר מה הדברים שבעל דינו יפסול אותם וזומעין לו כי זה מוטל שאין שומעין לו אלא אם הביא ראייה שהם קרובים או פסולים אלא

מציית כל כלי וכן תעשו הנווי ה' לו ולית דינו וסנהדרותא בעיטם עשה אותם משה ויצי דינו כמו שאמר הכתוב ואתה מהוה מכל העם וגו'. וטעם עיר הנדחת ורשבת שהורח אחד, לפי שאין נהרגין בכל שער אלא ימדים: וספר, הוא המקום הקרוי לארבע מרגום לחוף ימים על ספר ימא והטעם כזה כי אם ימיו קליות הארץ תרבות יבואו בהם העכו"ם וימריטו א"י. ואין פירוש אין שועין שלא יתרגו וישפיה אבל פירושו שלא יעשו בו כל מצות עיר הגדחת והוא מה שנאמר והיה זה מל עולם. והוה שהסויר שלא להתריב שלש עיירות אין זה אלא נצ"ד אחד ומקום אחד לומר שלא יהיו קרובות זו לזה:

סנהדרין גדולה היתה של שבעים ואחד כו': (דף כו' ע"ב) רבי יהודה לא היה מונה משה רבינו עליו השלום מכלל הסנהדרין לפי שסבר שמה שנאמר וישארו אתך במשח העם אין רוצה לומר שידונו עמך אלא רוצה לומר שידונו במקומך וחכמים אומרים ששעניו ידונו עמך והלכה כחכמים: ומה שאמר עדה שופטת ועדה מצלת, ר"ל עדה האמיר וזלי והיא הנלללת אומה ועדה האמיר חייב והיא השופטת ולא ימחייב עד שיהיו הממיינים יותר על המוכיני שנים ולפיכך לרין להסוף עד שנים כדי שיהיו עדה שופטת ועדה מצלת ושנים שופטים כלומר ממיינין ואין בית דין שקול מוסיפין עוד אחד הרי שלשה מוסף על השמי דעות. ודברי רבנן ברא ועשרים, מפורס בתלמוד. והוה מניסם סנהדרי קטנה כ"ג ושלושה שורות של עשרים ושלושה ועשרה בעלנין של בית הכנסת והם בני אדם שאין להם עסק אלא מלאכה שמתים רוצה לומר ללפיכך תורה וישית בהו כנסיות שני סופרים ושני חזנים ושני בעלי דינים ושני עדים ושני זוממין ושני זוממין וזוממין ושני בגדי לנדק ושלישי תחלק נדקא ורופא אומן ובלאי ותלמוד עשירי עשרים הרי מהם ועשרים ורמי נחמיה אומר שהפחותין מכל הממוינין בעמלה הם שרי עשרים ושלושה ועשרים ליינים הם שרי עשרות למאמרים ושלושים ואין הלכה כר' נתנאי:

פרק שני

כהן גדול דין ודינין אותו מעיד ומעדיין כו': (דף יח ע"א) מה שאמר מעיד אינו בכל עדות שזוממין אלא בעדות שיהיה מיוחדת בנלקד בלבד מעלתו וכל בני אדם שיעינין בו לא ייח נעבור זה והלכה כרבי יהודה. (וכשיהיה מיוחד וכו'). מה שאמר לנני אדם כשמתם אותם הוא תחזמו. ופירוש מברין, מחללין. ופוסל, הוא כפא קטן:

המלך לא דין ולא דנין אותו לא מעיד ולא כו': (דף ע"ב) זה במלכי ישראל בלבד לפי שהיו עבדיינין בתלכותם לא היו משמחין השפלות ולא היו נכעזין לבני מורה אלא מעשה בית דוד דנין אותם לפי שהם יודעים התורה ולא היה רע בעיניהם השפלות וההכעז לבדרי מורה לפי שמתכותם על פי התורה לא יגרע ממנו ענותותם אמר הכתוב פי בית דוד כל אשר ה' דינו לבקר משפט דודו ע"ה מכלל סנהדרי גדולה היה. והלכה כרבי יהודה נמה שאמר נוסא הוא אלמנתו של מלך אבל חלינה ויפוט אין שומעין לו לפי שזה קלון לו וירקב פניו והואיל ואין שם חלינה אין שם יפוט ומעקרנו מלך שחמל על כבודו אין כבודו מחול ולפיכך אין שומעין לו:

מת לו מת אינו יוצא מפתח פלטרין שלו כו': (דף כ ע"א) פלטרין שלו הוא חרומות: לפיכך, לבד על לב העם והיודעים כי לא היה כוחו להניחו: ודברגו, הוא ממיני הכסאות והמטות והוא גדול מספסל ואין הלכה כר' יהודה: ומוציא למלחמת הרשות על פי בית דין של כו': (דף ע"ב) אין ירבה לו נשים אלא שמונה עשרה כו': (דף כח ע"א) לא ירבה לו סוסים אלא כדי מרכבתו וכסף כו': (דף ע"ב) מלחמת הרשות מלחמת של שאר האומות וזלתי

לפי שנתקבץ שיהיה כל אחד מהם סמוך על כל פנים והקב"ה יעד שיסובו כמו שנאמר ואשיבה פועטך כבדלשונה ויעצין כבמלה אחרי כן וקרא לך עיר הצדק ויהי בלא ספק כשיבין העירא יתבדך לטוב בני אדם ומרצה וזכום ומשוקתם לשם יתבדך ולמורה וגדול חכמים לפי כה המשיח כמו שיבאר זה בפוסקים הרבה מתקרא, נאמר בעגלה ערופה, ומכמו זקני עדה ר"י אומר ומכמו אין פחות משנים זקני אין פחות משנים אחרים ואין צ"ד שקול זרין שיהיו הקוצים מנין נפדו מוסיפין עוד אחד. ור' שמעון סבר זקני שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עוד אחד והלכה כרבי יהודה. ומה שאמר חליצה בשלשה, והוא המזהו ומה שאנו עושים חליצה בתשעה לגזוי מלחא בעלמא וכבר פירשנו שלשה עשר (הלכה ב) מיבמות כי המיאלן אפשר לעשות בפני שנים: ואמר נטע רביעי, ר"ל פדיון נטע רבעי ומעשר שני שאין דמיו ודועים הוא כשהימלו אותו נפדו מוסיפין עוד אחד. ור' להראותם לפותרים שידעו שיעור אותו לקלון: ואמרו ההקדשות בשלשה, כלומר מי שירצה לפדות שום דבר מן ההקדשות יש להם פדיון והם מה שהוקדשו לבדק בית כרין שלשה שידעו דמי אותו הדבר וכמו כן מי שאמר ערכו עליו וזה הכהן לקבל ערכו ואין לו מעות ויש לו מלטלין יקח ממנו שיעור ערכו ע"פ ג' שידעו שאומה הדבר שזה ערך שעליו ואם אין לו אלא קרקע יקח ממנו שיעור ערכו על פי עשרה אנשים והאחד מהן כהן ויעריכו שאומה הקרקע שזה ערך שעליו וכן מי שאמר דמיו עליו שראוי להעריכו כעבד הנמכר בשוק ועריכו אותו גם כן עשרה בני אדם והאחד מהן כהן וישלם מה שאומרים שהוא שזה זה פירוש אמרו ואלם כיוזא בהם לומר שיעירך האדם כמו שפירש: הקרקעות:

דיני נפשות בכ"ג הרובע והגרבע בכ"ג כו': (דף ע"ב) הביא ראייה כמה שנאמר ואת הנהמה התרוגו א' ואם האמר שזה שאמר ואת הנהמה התרוגו נא ללמד שהנהמה גם כן חייבת מימה ולא להקיש, זה לא היה לרין ללמד לפי שצבר ביאר הריגת הנהמה והוא מה שנאמר והרגת את האשה ואת הנהמה. ודברי ר' אליעזר כל הקודם להרגם זכה, כשהרג אחד מהם הורגו אותו וזה לשמים בלא צ"ד. ור' עקיבא סבר כי נחש אין מיתתו בעשרים ושלשה, אלא שימית אותו יחד. והטעם היות דיני נפשות נעשים ושלשה עוד יתבאר בע"ה (סוף פרקין) והלכה כרבי עקיבא:

אין דנין לא את השטט ולא את נביא השקר כו': (דף ע"ב) דין שטט הוא שידח כולו ולא דנין אותו אלא צבית דין הגדול [לפי] שאמר הכתוב והואלת את האיש הוא וגו' הימדיים בלבד כגון אף וזאתה הם כשהרגים בעשרין צבית דין שלם ועשרים אבל כל השטט לא אלא צבית דין הגדול: ונביא שקר, למדניהו מוקן ממרה בקסא לפי שמיניו צניחא שקר דבר והוא אמרו אך הציח אשר ידו לבדד וגו' וזקן מפרא נאמר כי יפלה מתוך דבר וכמו שזקן מפרא צבית דין הגדול כמו שצא הכתוב עליו וקמת ועלית וגו' כן נביא שקר. אמנם כ"ג, הוא למד ממה שנאמר כל הדבר הגדול יעשו אלך ר"ל דבר האיש הגדול ואין לו גדול וזלתי כ"ג כמו שנאמר והכין הגדול מאחיו: ואלחמת הרשות, למדניהו ממה שיש' דוד וזכר שלם היה יוצא למלחמת הרשות עד שהיה יועץ עם סנהדרי גדולה כמו שהיה מפורסם אללנו ממנהגם עליהם השלום. ומלחמת הרשות היא מלחמת עמון ומואב ושקבעל ודומיין ומלחמת מזהו היא מלחמת עמלק ושבעה עממין בלבד: ואין מוסיפין על העיר, כלומר שלא יוסיפו בירושלים מקומות שיש להם קדושה קלה לעשותה קדושה תמורה ממנה כי העירות קדושה גדולה משאר ירושלים וירושלים קדושה מעלה משאר א"י כמו שיבאר כפי ראשון מטהרות (משנה ח) וא"ל לתדש קדושה אלא נצ"ד הגדול כמו שאמר הקב"ה למשה ככל אשר אני מראה אותך את מציית המשכן ואת

פרק ראשון

דיני ממונות בשלשה גזילות וחבלות בשלשה וכו': (דף ז ע"א) דיני ממונות הם הגזלות והחבלות בלי ספק אלא שדיני ממונות כולם מלבד גזלות והחבלות יתכן לדון בהם שלשה שאינם מומחין ואחד אם הוא מומחה לריבם [וענין מומחה לריבם] שהיה חכמו ומללו בתורה מפורסמת אלא המנין כמו שידועים זה החכמים אשר בתורה וקבלו דינו, אבל גזלות וחבלות אין דנין בהם אלא שלשה מומחין ולפיכך חלק המאמר ולא אמר דיני ממונות גזלות וחבלות שששה: והוה יודע שלא נקרא בית דין מומחה כדי שיוכל לדון גזלות וחבלות אלא מי שהיה סמוך בא"י מן בית דין שלש בא"י. ואמרו נזק ורצי נזק, ואע"פ שזק [וחצי נזק] שזק כולו בלי שפלה לפי שפלה כנזק נזקים שמשלם העושה אותם יותר ממה שעבר עליו והם פלגיו כפל ותשלומי ארבעה וחמשה, דבר נמה שמשלם המזיק פחות ממה שהזיק והוא חצי נזק וכיון שזק חצי נזק זכר נזק גזלות, והואיל ודבר גזלות הקנסות דבר נשאר הקנסות והם אונס ומפדה ומצריא שם גר, והוא שיעטוין טענת בעולות ולא בתפרה שמוציא ר"מ אומר היה דנין בשלשה לפי שאינו מחייב את מלכות ועושה מזה כסף זהו אפסר לדון בשלשה ואם הוצרך לדיני נפשות ויסיפו על השלשה עשרים וחמשים ואין ראו לעשות כן שמה יאל לעב על השלשה הראשונים שאינם מומחין או שהן פסולין ולפיכך יוסיפו דיינין ורבי מאיר לא היה חושש לזה. והטעם להיות אלה הדיינים בשלשה אישים הוא מה שאמר רחמנא דדיני ממונות עד אלהים יבא דבר שיהיה אף אלהים פחות משנים ומעיקר דמנו שהדיינים וכן יהא מניינים לעולם אלא מנין נפדו רצוני לומר שלא יהיו וזינין כדי שלא נכל בניהם מחלוקת דנין מן הדיינים על כל פנים לרין שיהיו רובם ומכרימים על עמל תחמת המעשע על חלופו וזכר אחר הריב כמו שצוה התורה בזה שנאמר אחרי רבים להטות ולפיכך לא יהיה צ"ד פחות משלשה ואין הלכה כרבי מאיר:

מכות בשלשה משום רבי ישמעאל אמרו בכ"ג עיבור החדש כו' עיבור השנה בשלשה דברי ר' מאיר רבן שמעון ב"ג אומר כו': (דף ע"ב) אמרו צנזייתא כילד אמר רבן שמעון כן גמליאל בשלש מחלוקת מתמחה נושאין ונותנין וגומיין בשבעה אחד אומר לישב שנים אומרים שלא לישב בעל יחוד נישעו שנים אומרים לישב ואחד אומר שלא לישב מוסיפין עליהם שנים שואין וזומנין דבר שנים אומרים לריכה לעבור ושלוה אומרים אינה לריכה מוסיפין עליהם עוד שנים ושכיהו שבעה יהיו נושאין ונותנין עד שיכרימו ההרבעה לדבר אחד יעשו מעשה והלכה כרבן שמעון כן גמליאל:

סמיכת זקנים ועריפת עגלה בשלשה דברי כו': (דף ע"ב) סמיכת הקנים הוא מני הדיינין והרמו על זה מה שנאמר וימקח את ידיו עליו ויהיה ואין אנו לריבין ממיכה צריח אבל האיש אשר ראו לנמותו יאמרו לו הדיית דין הממנים אותו אמה רבי פלוני סמן אתה והשאל אתה שמתדין את קנסות וזה יהיה האיש והוא סמוך אחר קדמא אלהים ודין כל הדיינין, ודבר זה לא יהיה כי אם בדרך ישראל ואמרו ו"ל אין סמיכה בתורה לארץ אבל לרין שיהיה הממונה ואותו שרדין למתנו כולה בארץ ישראל וכשהיה לו סמיכה בארץ ישראל הוא רשאי לדון דין קנסות ואפילו בחו"ל (פי' שיש) שמעקרנו סנהדרין נוהגת בארץ וצחולה לארץ כמו שנבאר לפנים. ולענין אם לרין שיהיו השלשה סמוכין או יהיו יבולים לנמותו שום אדם כי זהו ספק וזהו אחרו לרשם ובלבד שיהא זה בא"י כמו שבהם סמוך וירצן עמו שנים ויסמון מי שירצה. והלאה ל' כי כשהיה הכתמה מכל התמימים והחלומים להקדים עליהם אדם מה הייתה שמו או חוהו ובלבד שיהא זה בא"י כמו שזכרנו הנה האיש הואו מתקיים לו הייתה והוא סמוך והסמוך הוא אחר כן מי שירצה ששם לא האמיר כן אי אפשר שחמלא צ"ד הגדול לעולם

כתובות דף לו

כו

לחם יהודה

הלכות סנהדרין פ"ד ט - טו

מרכבת המשנה

יא נראין לי הדברים שאם הסכימו כל החכמים שבארץ ישראל למנות דיינים ולסמוך אותם הרי אלו סמוכין ויש להם לדון דיני קנסות ויש להם לסמוך לאחרים אם כן למה היו החכמים מצטערים על הסמיכה כדי שלא יבטלו דיני קנסות מישראל לפי שישאלו מפורזים ואי אפשר שיסכימו בזה ואם היה שם סמוך מפי סמוך אינו צריך דעת בזה אם לא

פ"ד יא נראין לי הדברים וכו'. הלכ"מ צקונטרס הסמיכה מסיק דמהני רק לענין קנסות אבל לא לענין מלקות וקידוש החודש לדין כגון חכמי א"י לעשות צ"ד הגדול ומשו"ה יש למנוע הסמיכה שיוולד ספק בענין קידוש החודש על פי הראיה ומה שסיים רצנו והדבר לריך הכרע אין הכוונה לענין אי צעין ג' סמוכין להסמך אחרים או סגי בסמוך אחד אלא שרצנו מסתפק בגוף הדין וחזר בו מפ"ה המשנה עיי"ש:

לדון דיני ממונות. או יתנו רשות לזה ולזה אבל לא לדון דיני קנסות. או לדון דיני קנסות אבל לא להתיר בכורות במומין. או יתנו לו רשות להתיר נדרים בלבד או לראות כתמים וכן כל כיוצא בהן:

ט וכן יש לסמוכין ליתן רשות עד זמן ולומר לנסמך יש לך רשות לדון או להורות עד שיבא הנשיא לכאן. או כל זמן שאין אתה עמנו במדינה וכן כל כיוצא בזה:

י חכם מופלא שהוא סומא בעינו אחת אע"פ שהוא ראוי לדיני ממונות אין סומכין אותו לדיני ממונות מפני שאינו ראוי לכל הדברים וכן כל כיוצא בזה:

יא הרי שלא היה בארץ ישראל אלא סומך אחד מושיב שנים בצדו וסומך שבעים כאחד או זה אחר זה ואחר כך יעשה הוא והשבעים בית דין הגדול ויסמכו בתי דינין אחרים. נראין לי

הדברים שאם הסכימו כל החכמים שבארץ ישראל למנות דיינים ולסמוך אותם הרי אלו סמוכים ויש להן לדון דיני קנסות ויש להן לסמוך לאחרים. אם כן למה היו החכמים מצטערים על הסמיכה כדי שלא יבטלו דיני קנסות מישראל. לפי שישאלו מפורזין ואי אפשר שיסכימו בזה ואם היה שם סמוך מפי סמוך אינו צריך דעת בזה אלא דן דיני קנסות לכל שהרי נסמך מפי בית דין. והדבר צריך הכרע:

יב בית דין שנסמכו בארץ ישראל ויצאו חוצה לארץ הרי הם דינים דיני קנסות בחוצה לארץ כדרך שרנים בארץ. שסנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ והוא שיהיו סמוכים:

יג ראשי גלויות שבבבל במקום מלך הן עומדים. ויש להן לרדות את ישראל בכל מקום ולדון עליהן בין רצו בין לא רצו שנאמר לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גלויות שבבבל:

יד וכל דין הראוי לדון שנתן לו ראש גלות רשות לדון יש לו רשות לדון בכל העולם אע"פ שלא רצו בעלי דינין בין בארץ בין בחוצה לארץ אע"פ שאינו דן דיני קנסות. וכל דין הראוי לדון שנתנו לו בית דין שבארץ ישראל רשות לדון יש לו רשות לדון בכל ארץ ישראל ובעיירות העומדות על הגבולים אע"פ שלא רצו בעלי דינין. אבל בחוצה לארץ אין רשות מועלת לו לבוף את בעלי דינין. אע"פ שיש לו לדון דיני קנסות בחוצה לארץ אינו דן אלא למי שרוצה לדון אצלו. אבל לבוף את בעלי דינין ולדון להם אין לו רשות עד שיטול רשות מראש גלות:

טו מי שאינו ראוי לדון מפני שאינו יודע או מפני שאינו הגון שעבר ראש גלות ונתן לו רשות או שמעו בית דין ונתנו לו רשות אין הרשות מועלת לו כלום עד שיהא ראוי. שהמקדיש בעל מום למזבח אין הקדושה חלה עליו:

חזר דהר"מ ז"ל דף רפ"ג פ"ה שחזר על תחילת הדין שחידש רבנו דאע"ג דפ"ה המשניות כתב הכרע לזה ממלכתי שהצטית הש"ס צאומרו ואשינה שופיך כנראה שנה וכו' דק"ל חזר הסנהדרין ואי אפשר שיהיו בצוותא זמן סמוך, דכולם ממו, אם לא שיהיו ע"י הסכמת החכמים. מ"מ במיבזר חזר בו מטעם דקודם ציאת המשיח יצא אליהו ז"ל והוא סמוך, על ידו תהיה הסמיכה לנסהדרין וכ"כ התוס' ו"ט יע"ש. גם צקונטרס השני דף רנ"ג דף רנ"ד יע"ש. וכן מוכח הצנח מרן כ"מ יע"ש. והרב מוהר"י ז"ל כתב דכיון דהכרית דבריו צ"ל המשניות שוב אינו חזר בו ומינה לא יזו שהרי כתב נראה הדברים דמשמע דהדין צדור לו ועוד לא כתב רבנו והדברים לריכין הכרע כמ"ס בתחלת לשונו נראה הדברים בלשון רבים אלא קאי אדסמך ליה דאם היה שם סמוך א"ל דעת כולם ר"ל דבחד סמוך סגי ויגרף עמו שנים שאינם סמוכין על זה סיים הדבר לריך הכרע אי סגי בחד סמוך או צעין כל הג' סמוכין כמ"ס צ"ל המשניות שיש דבדר ספק והרמ"ב הרב צביאור כוונה זו עיין דף רפ"ו וגם צקונטרס השני דף ש"צ יע"ש:

יג [ראשי גלויות שבבבל במקום מלך וכו']. כל מ"ס מרן כ"מ הוא ע"פ גירסתו בגמרא דלא גריס אלא צ' חלוקות ולא חלוקה ג' אבל גירסת מהר"ש ז"ל דמהכא להסם מהני והוא כדברי הסמ"ג וכן מוכח גם מלשון רבנו פרק ו' הל' ב' דגמנאל לא"י מהני וכן הסביר נומת כיון דשצט עדין ממחוקק וזה פשוט:

יד אבל בחוצה לארץ אין רשות מועלת לו לבוף וכו' אע"פ שיש לו לדון דיני קנסות בחוצה לארץ. אע"פ דדיני קנסות צעין סמיכה אינו יכול לבוף בלא רשות. וקצת קשה למאי פריך לפ"ו בגמרא וכו' נאמר דלא מהני (רבא) [רבא בר צד חנה] נקט רשותא למאי ומשי בעיירות העומדות על הגבולין ולישני ליה דלאמי למידן דיני קנסות דהרי הסמיכה היא שקורין לו רבי ויתנו לו רשות לדון דיני קנסות כמ"ס רבנו לעיל הל' ב'. וי"ל דסמיכה למוד ונמינת רשות למוד דסמיכה היא שיהיה נקרא סמוך ויהיה רשאי לדון דיני קנסות ואינו נקרא הדיוט אבל נמינת רשות הוא שיהא מתמנה ליש צקניעות על כפי ההוראה ויקרא ממונה לדון ולהפקיר ולענוש ולקטום ולכוף ע"כ נראה לי:

סדר משנה

רב ז"ל שאמר שאינו חוזר אלא למאי דסליק מיניה כלומר למ"ש ואם היה שם סמוך מפי סמוך וכו'.

יג ראשי גלויות שבבבל במקום מלך הן עומדים. ויש להן לרדות את ישראל בכל מקום ולדון עליהן בין רצו בין לא רצו שנאמר לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גלויות שבבבל. כתב בכ"מ ז"ל ומשמע שלא הוצרכו וכו' אבל סמ"ג כתב הרשות שיתן ריש גלותא שבבבל וכו'. וקשה לזה דהוה לה לגמ' למימר פשיטא דמהכא להתם מהני עכ"ל. ותמהני על מה שתלה הדבר בסמ"ג גם הרי"ף ז"ל כתב כן בהלכות ואחריו נמשך הרא"ש ז"ל וכנראה שכך היתה גירסתם בגמרא וכן היתה גירסת התוס', שהרי כתבו בפרק מקום שנהנו דף ג"א על ההיא דאמרין התם כיון דאנן כייפינן להו וכו' כלשון הזה וקשה לר"ת דבפ"ק דסנהדרין אמר פשיטא מהכא להתם מהני דהכא שבת והתם מחוקק ע"כ, וזה מבואר, ובודאי שנתעלם זה מעיני כת"ר הכי"מ ז"ל:

יד וכל דין הראוי לדון שנתנו לו בית דין שבארץ ישראל רשות לדון יש לו רשות לדון בכל ארץ ישראל וכו' אבל בחוץ לארץ אין רשות מועלת לו לבוף את הודפס מאתר אוצר החכמה

בחז"ל כמפורש בתלמודנו בסוף ברכות ובדברי רבינו ז"ל בספ"א מהלכות קדוש החודש, אלא שזה אינו קרוב כל כך, מפני שאפשר לומר דשאני עבור השנה שהוא דבר שכל ישראל סומכין עליו בעשיית המועדות, ומפני זה ראוי הוא שיעשה ע"י גדול שבחז"ל ולא ע"י קטן שבא"י, (וזה ע"פ התלמוד שלנו סוף ברכות ושלא כדברי פרקי ר"א), אבל הסמיכה כיון שיש שם בי"ד שיכולין לסמוך ילך החכם הזה לארץ ויקבלנה מהם:

י חכם מופלא וכו'. אכתוב בזה בסוף פ"א בס"ד:
יא הרי שלא היה בארץ ישראל אלא סמוך אחד מושיב שנים בצדו וסומך שבעים כאחד וכו' ואם היה שם סמוך מפי סמוך אינו צריך דעת בזה אלא דן דיני קנסות בלב שהרי נסמך מפי בית דין. והדבר צריך הכרע. כתב בכ"מ ז"ל בפ"ה המשנה פ"ק כתב כן, אלא ששם כתב הדבר סתם וכאן כתב והדבר צריך הכרע ע"כ. ונראה מדבריו הללו שהוא מעמיד לשון זה כמו שהעמידו מהר"ל בן חביב ז"ל בחבור הקצר שקראו סמיכת זקנים על הכשר הסמיכה ע"י (הסמכת) [הסמכת] כל חכמי א"י בלי סמוך מפי סמוך, ונמצאת למד שהכ"מ ז"ל אינו מסכים לדברי רבו הרב מהר"י בי משנה תורה מפרשי יד החוקה - כ) שופטים / מפרשי היד החוקה [עמוד 27] {2864}

סימן (קג) קנא [קונטרס הסמיכה]¹

ויכוח שעבר בין חכמי צפת וחכמי ירושלים מענין הסמיכה.

וראותי שכתבתי בהם יעידו על כך, גם סמיכתי תהיה לי לעדה, וענתה כי במה שלא רצייתי לקבלה. ולכן עתה בתשלומם, ראיתי לכנות את שמש מצד החלק הזה שבהם לבד, ולא שם להם על פני חוץ, כשאר הדברים זרים ומרים אשר בהם נאמרים, כי לא היו מלבי, אדרכה עליהם נשבר בקרבי, וראיה לדבר אופן סדור קונדרסי הראשון, והכתב שכתבתי לחכם למצרים. עם היות שלפי האמת גם הם צריכים לחזוק וקיום הדין, ובפרט עם זה החכם כמפורסם, והנם כקליפות הפירות בראם הטבע בחכמת בוראו ומאמרו, להעמידם ולקיימם עד עת בואם בידי האוכלם, תוכם אוכל קליפתם זורק.

[3] והשם שכולל כל דברי שמהצד הנזכר, הוא **סמיכת זקנים**, שהנ"ה] הוא מורה ראשונה על נושא הדרוש, האם יכולים חכמי ארץ ישראל לסמוך זקנים או לאו. עוד יורה גם כן בכונה שנית על פסק הדין שכתבתי, והוא שאין כח בידם.

[4] והרמז לזה סמיכת זקנים אחרת, והיא סמיכת ידם על ראש פר העלם דבר של ציבור, במצות התורה, וכמו שאותה הסמיכה אי אפשר בזה הזמן דחרב מקדש, וליכא עבודה, הכי נמי הסמיכה שלנו, והוא מסמך סבי, אי אפשר בזה הזמן. ולא שהן שוות שתיהן בדינם בכל, שזאת שלפנינו בכוא המשיח ואליהו במהרה בימינו תחזור למקומה על ידם, אמנם האחרת אי אפשר לה לחזור עד שיכנה בית המקדש ותחזור העבודה למקומה, והשוואתם היא שאי אפשר לקיים שום אחד משתיהן בזמנינו זה.

[5] ועוד אני אומר דומן שתיהן שוה, שכיון דבנין בית המקדש העתיד יהיה ע"י הב"ה, דכתיב בונה ירושלים ה' וכו', ומזכר במדרשים, הוא יתברך יבנה אותו ברגע מיד בכוא המשיח. וה"נ אמרי' כדוכתי טובא בתלמוד, מהרה יבנה בית המקדש וכו'. וחדא מיניהו בתעניות פ"ב (יש ע"ב) ובסנהדרין ס"פ כ"ג (יש"י) דמהאי טעמא אסרי רבנן לכהנים לשחות יין בזמן הזה, שמא יבנה ב"ה בפתע פתאום וברגע, ולא יהיו ראויין לעבודה. ואם כן זמן שתיהן א', והרי רומז זה השם על פסק הדין גם כן שהוא כאשר כתבתי.

[1] חיבור קצר על דבר ויכוח משא מתן של הלכה למעשה שעבר בין חכמי צפת תבנה ותכונן במהרה בימינו ובין חכמי ירושלים תבנה ותכונן במהרה בימינו. שחכמי צפת ראו לעשות מעשה על פי אותה ההוראה שכתב הרב רבינו משה בר מיימון זכרונו לברכה, בפירוש המשנה במסכת סנהדרין (פ"ק משנה ג'), ובפס' [קין] בפרק ד' מהלכותיו, והיא שחכמי ארץ ישראל יכולים לסמוך, הגם שהם אינם סמוכים, וסמכו לגדול שבהם ה"ה החכם כמהר"ר יעקב בי רב יצ"ו, ושלחו לנו יושבי ירושלים תבנה ותכונן במהרה בימינו כתב הסכמתם.

[א] ² תחלתו: הן עם וכו'. וגם לי אני הצעיר לוי בכמהר"ר יעקב ו' חביב זלה"ה יושב ירושלים סמכו מרוב שלמותם וענותנותם, ועל ידי השליח עצמו שהביא כתבם הנזכר, שלחו לי כתב הסמיכה כתוב בשם כולם, והסמכתם, וחתום משם החכם. ויהי כראותי אחר העיון הנמרץ כפי כחי הקצר שאין כח בסמיכה הנזכר כפי הדין לעניות דעתי, השבתי להם תשובה, קונדרסי ארוך, לעכב בידם -

[ב] תחלתו: ראיתי את הרשום וכו'. גם החכם הנזכר בעל המעשה, קודם שראה קונדרסי הנזכר, חבר קונדרסי בקיום מעשה הסמיכה -

[ג] תחלתו: יען אשר וכו', ובא לידי וחברתי כנגדו קונדרסי הב' -

[ד] תחלתו: עוד זאת אדרש וכו'. ובין כך ובין כך בא ליד החכם קונדרסי הראשון, וחבר הוא כנגדו קונדרסי אחר -

[ה] תחלתו: עם היות וכו', ועליו חברתי אני קונדרסי הג' -

[ו] תחלתו: הגה נא ערכתי משפט וכו'. ואלהי המשפט אל יבא עמנו במשפט, על ערוב דברים אחרים שלא במשפט, ובמהרה בימינו תפדה ציון במשפט וישבו שם כסאות למשפט כסאות לבית דוד אמן.

[2] [ז] יודע האלדים וישראל הוא ידע, אם במרד ואם במעל כתבתי שום דבר בקונדרסי אלו, בכל מה שנגע לעיקר הדין, אלא הכל לאהבת האמת ולעבודתו ויראת שמו יתברך.

1. קונטרס זה כולל את כל התשובות שנכתבו משני הצדדים, וכפי שנפרטו לחלק בראש הדברים, והם: [א] כתב הסמיכה שנעשה על ידי חכמי צפת; [ב] הקונטרס הראשון של מהרלב"ח נגד הסמיכה שנעשתה בצפת (נגד [א]); [ג] קונטרס של מהר"י בי רב לקיים את הסמיכה (נכתב לפני שראה את [ב]); [ד] הקונטרס השני של הרלב"ח (נגד [ג]); [ה] קונטרס של מהר"י בי רב (נגד [ב]); [ו] קונטרס שלישי של מהרלב"ח (נגד [ה]). כל אלו הועתקו בתוך הקונטרס שלפנינו שהוא [ז], והוא איפא הקונטרס הרביעי של מהרלב"ח, המסכם את הויכוח. לחן נוספה תשובה של מהר"מ קאשטרו (תלמיד של מהר"י בי רב שצייד בדעת מהרלב"ח), עם הערות חריפות מאד של מהר"י בי רב. [ח] תשובת מהר"י בי רב לה"ר שלמה ו' יקר ברודוס. [ט] תשובת מהר"י בי רב למהרלב"ח בענין הנערה מטראבלס. [י] תשובת מהרלב"ח למהר"י בי רב בענין הנערה מטראבלס. 2. כל התשובות הללו נעתקו לחלק בסמוך.

מהרלב"ח

הזקן הסמוך עם שנים אחרים שאינם סמוכים יסמוך אחר כך למי שירצה כנודע, והשני אותיות הנוספות אינם מיותרות, אך הן מורות על פסק הדין הנזכר להודיע לכל רצון לבי, והוא שגם שמי בשם רבותי רבני הדור יצ"ו לא יקרא כי אם על עיקר הדין לא על הדברים זרים ומרים.

[9] והוראת אותם השתי אותיות על עיקר הדין הוא בזה האופן, שכבר נודע שיש מעלה לסמוכים בא"י על הסמוכים בח"ל ואפילו בשם, והיא ביו"ד הנוספת בשם, כי אלו נקראים רב ואלו רבי.

[10] גם כבר נודע מדרשם ז"ל על חלוף שיש בפסוק כ"ב אותיות שנכתבו שתיהן בחלוף מקומם, והוא מ"ם פתוחה ומ"ם סתומה, כי בתיבת למרבה המשרה כתוב מ"ם סתומה באמצע, ובפסוק חומות ירושלם אשר המה פרוצים כתוב מ"ם פתוחה בסוף, ואמרו ז"ל שבא לרמוז שכל זמן שחומת ירושלם הם פרוצים כמו המ"ם פתוחה, המשרה היא סתומה ונטולה ממנו בעונותינו. כן אני אומר שהיו"ד משם רבי המורה על מעלתם, היא דבוקה עם המ"ם סתומה שבתיבת לסרבה, וכל זמן שלא תחזור אותה המ"ם למקומה בתיבת המ', רוצה לומר שחומות ירושלם הם פרוצים ולא סתומים, לא תחזור היוד הנד' למקומה. אמנם כשתוסר מתיבת לסרבה, ותחזור לתיבת המ', אז תוסר המ"ם הפתוחה משם ותחזור לתיבת לסרבה, ותהיה המשרה על שכמו של מלך המשיח, ועל ידו תתרבה השררה בוקנינו וסנהדרינו ושופטינו, בהכתירו אותם בכתר סמיכתם והוספתי אותה היו"ד על שמותם, מהרה תזכינה עינינו לראותם ונלמוד מתורתם אמן.

[6] עוד יורה בכונה שלישית על הטעם האחרון שכתבתי בזה, שהוא היותר עקרי וכולל, ואינו פוגם בכבוד תורת רבני הדור יצ"ו, והוא מטעם הספק והבלבול שימשך בקביעת המועדות כפי סברות הרמב"ם והרמב"ן ז"ל, כמבואר בדברי באורך. כלומר מאי זה טעם מסמך סבי א"א בזמן הזה מטעם סמיכת זקנים, פירוש מטעם הדבר שכל ישר' נסמכים בו על הזקנים שהם מהסנהדרין, או סמוכים לבד כפי הסברות, והוא קביעת המועדים. וגם שבשאר כל המצות אנו מצווים להסמך על מה שיאמרו הסנהדרין, בקביעות המועדים יש דבר נוסף, והוא שאפי' קבעו אותם בטעות אין לנו מועדים אחרים, כמ"ש ז"ל אתם אפילו שוגגים אפי' מוטעים וכו'. גם רומז לבלבול בספקי כריתות ומיתות בית דין שכתבתי, (הנמשכים) [הנעשים] מהקדושים, שכל ישראל נסמכים בהם על הזקנים, ואדעתא דידהו מקדשי, כמו שאמרו ז"ל כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש.

[7] עוד יורה בכונה רביעית על מה שכתבתי עתה, והוא שכל כוונתי בקונדריס אלו לא היתה כי אם על עקר הדין וטעמו, ועל זה לבד אני רוצה סמיכת הזקנים. והנני מבקש ומחלה פני זקני תורה והרבנים שבדור יצ"ו, שיסמכו יד חכמתם עליו, אם בעיני תורתם יראו דברי.

[8] עוד יורה על כונה אחרת שהיתה לי והיא כי שמי בקרבו, לקיים מה שכתב הרב בעל הרוקח בראש ספרו, ומזקנים אתבונן. והנה שמי וכנויי לוי בן חביב במספר קטן, עולה כמו השם הנד' במספר קטן, בהסיר ממנו סימן הרבים, והוא ים³. כי לפי האמת שוה הוא בסמיכת זקן אחד לסמיכת רבים, כי

* * *

[11] טופס כתב רבני צפת והסכמתם שלוח אלינו חתום משמותם ומטוב שלימתם וענותנותם כוחא שבקו לנא לקיומי יתיה משמהתנא בחתימות ידנא.

והיה בקרוב איש לשוב אל ה', ויאמר בלבו למה זה הבל איגע, מה בצע כי אצום וכי אלך קדורנית ואלקה מלקות ארבעים, ולא יוסיף ולא יתן ולא יעצור כח לפטור אותי מידי כרתי, וחטאתי נגדי תמיד, ולא תמחה חרפתי. זאת היתה בעמנו לאבן נגף ולצור מכשול לבלתי שוב אל ה', ולאחוז בסכלות ובדרך שובבה ולנעול דלתי התשובה, ומי הוא זה ואי זה הוא אשר בשם ישראל יכונה, ועל אלהי ישראל יסמך, לאמר לה' אני, אשר יתאפק על הדבר הזה ולא תרד עיניו דמעה, כי ירד לשערים עם ה'. ועתה כמעט רגע היתה תחנה מאת ה' אלהינו להשאיר לנו פליטה ולהחיותנו כהיום הזה, ויעלנו מבור שאון

[א] הן עם אחד עם ה' אלה, ממלכת כהנים וגוי קדוש, נסך מראש מקדמי ארץ, אליו גוים ידרשו, מנן פרכי מנן הפרכי, שופטים ושוטרים הרודים בעם לתהלה ולשם ולתפארת. ועתה כי עברו תורות חלפו חק⁴, חרה אף [ד']⁵ בעמו, ויפרוץ במ פרץ על פני פרץ, אין מלך ואין שר, גבור ואיש מלחמה, במלחמתה של תורה, ספו תמו, חכם חרשים ונכון לחש נמוקו בעוננו כי רב הוא. והיה עם ה' אלה, מפוזר ומפורד, כלנו כצאן תעינו, איש לדרכו פנינו, ועוננו רבו למעלה ראש מדי יום ביומו, נפלה עטרת ראשנו, חולל לארץ נורנו, אין עוד נביא מורה צדק, ואין אתנו דן דיני קנסות, מוכיח לרשע מומו,

3. כך: 'סמיכת זקני', עולה במספר קטן $5+1+7+4+2+1+4+6 = 30$. ילוי בן חביב עולה במספר קטן $2+1+2+8+5+2+1+6+3 = 30$.
4. אפשר כי זה רמז לאלה שלא עמדו בניסיון והיו לאנוסים, 'עברו תורות חלפו חקי' (ע"פ ישעיה כד ה). 5. בד"ר חסרה מלה זו.

יתקרו, ויהיו סמוכים לעד לעולם, עושים באמת וישר משפטי התורה, לדין את שתקיף והיה אם בן הכות הרשע, והובא לפניו ויכוחו על פי התורה כאשר יוכל שאתו, ויפטר מידי כרתו⁶, ויתקרב אל אל עילום, וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום. והיה מעשה הצדקה והשלום הזה, תחלה וראש לפדיון נפשנו, ולהיותנו עטרת תפארת ביד ה', וצניף מלוכה ביד אלדינו, הוא ברחמיו ישרה שכינתו במעשה ידינו ויקים דבר עבדו, ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועצך כבתחלה, אחרי כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה אמן ואמן, עד כאן לשונו.

ועל החתום כמו חמשה ועשרים, כל הגדולים שבהם כבראשונה, ואחר כך שאר החברים והתלמידים.

* * *

[13] טופס קונדרסי הראשון בשלש קלשון, המרבה לספר בשבח התעוררותם, ואיך היא רצויה כונתם. האמנם לענין מעשה לא טובה עצתם, ואין כח כפי הדין להעמיד סברתם.

במעות הגם שהוא כפי הרבים יטעו החכמים, ורי לו לסמוך מעלה על האחרים שיקרא הוא רבי באמת, וכפי הדין, מה שאין כן באחרים שאינם סמוכים, שגם שנקראים רבי פטומי שמו בעלמא הוא. ועוד שאפשר שבזמן הזה נהנו לקרות רבי לבל, אם היה הדין נותן לחדש הסמיכה, הכוונה היא כשמעלין אותו באותה המעלה, וכותבין עליו ורבי יתקרי, לומר שיקרא רבי סתם, אפילו בלא שם העצם. וגם שכימים הראשונים לא היה נקרא רבי סתם בלי שם העצם זולתי אדם גדול מאד במעלה, כגון רבי הקדוש, והו באותו הזמן שלא היה נקרא רבי כי אם הסמוך. אמנם בזמן הזה שהכל נקראים רבי, ואין ראוי לזלזל בכבוד הבריות ולחסר מכבודם הנהוג, המעלה לסמוך, והשם החדש מר' הנק' אליו הוא שיקרא רבי סתם, אפי' בלי שם העצם, זה נרא' לומר, ומ"מ לכנות אותו בשם רב, הוא מעות בודאי, כיון שנשמך ויושב בארץ ישראל. ומרב ע"ה לא יש קושיא כי היה כבבל.

הוא וכל אותם אשר יראה בעיניו לסמוך את יד לשונו עליהם, והיה אם בן הכות הרשע יובא לפניו ויצוו לשלוחם להכותו, כאשר יוכל שאתו, ויפטר מידי כרתו.

[15] ולהיות גלוי בעיני תורתם שהסכמתם זאת איננה קיימת אם לא בהסכמתנו עמם, אנחנו צעירי הצאן צאן ירושלים, שגם שאנחנו מעטי הכמות בערכם, ואינהו נפשי טובא מינן, ת"ל לאו קטלי קני באגמא אנן. מלבד קדושת המקום נוסף על זה שהוא דבר מסור לכל חכמי הארץ

גליות והשמדות, אשר השתרגו עלו על צוארנו בארצות העמים ויביאנו אל המקום הזה, אשר בחר בו ואל העיר אשר נקרא שמו עליה ויתן לנו יתד במקום קדשו.

[12] על כן על כל דברי האגרת הזאת קמנו ונתעורר אנחנו צעירי הצאן אשר על אדמת הקדש, לקנא על כבוד השם, כי איך יחל, אין קורא בצדק, שב אל ה' בכל לבבו, ואין נשפט באמונה, ונאמר איש אל אחיו חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלהינו, ונרים נס התורה אשר הושלך ארצה זה כמה, והיה למרמס חוצות. ולכן בררנו לגדול שבנו בחכמה ובמנין החכם השלם הרב הגדול מהר"ר [יעקב] בירב נר"ו, שיהיה סמוך וראש ישיבה ורב יתקרי. והוא יושיב מהיותר חכמים שבנו אצלו, ורבנים

[ב] ראיתי את הרשום בכתב החכמים השלמים רבני צפת תוב"ב. וכלל דבריהם הוא, כי למען זכות לרבים, סרבים הנמצאים בדרך בעונות, שלסבת הצרות והשמדות עברו ברית חלפו חק⁷, ולרפאת שברם על נקלה, לאמר שלום שלום לרחוק, הסכימו לעשות מעשה על פי אותה ההוראה שחדש הרמב"ם ז"ל וכתבה בפיו המשנה ובפסק ה' סנהדרין פ"ד. וז"ל נראין לי הדברים שאם הסכימו כל החכמים שבארץ ישראל למנות דיינים ולסמוך אותם הרי אלו סמוכין וכו'. וגם שהרב עצמו כתב והדבר צריך הכרע, חזי קמיהו דרב גובריהו, אפי' להא מילתא ודכותה. ובררו לחכם השלם מהר"ר יעקב בי רב יצ"ו ופריסו על רישיה גולתא דדהבא. להיותו סמוך וראש ישיבה ורב יתקרי⁸

[14] [הקרת מהרלב"ח עצמו]: כך הוא הלשון הכתוב בפתקא החתומה משמותם, ומעה הסופר שחסר יו"ד מעיקר השם, כי הסמוכים בארץ ישראל ויושבים בארץ ישראל רבי מתקרי, כנודע לכל. ועל פי סברת רבני צפת יצ"ו שהסמיכה קיימת, היה ראוי לחוש שמו גם זאת היו"ד תהיה פורח סכיב כמא כבודו יתברך, להתרעם ולומר שבשביל שהיא קמנה שכאותיות הוציאוה מהשם החשוב ההוא הראוי ללובש בגדי מלוכה, ומתעמר בעמרת הסמיכה. ואולי יחשוב הסופר להציל עצמו מטעם המנהג שנהנו בדורות הללו לקרוא רבי לכל יודע ספר, ויאמר כי להודיע מעלת הסמיכה [בה] קרא אותו בשם חדש והוא שם רב. אבל אינו ניצול בכך כי לא בשביל מנהג

6. רוצה לומר שהישיבה לחידוש הסמיכה היא גם כדי לאפשר לחייבי מלקות ולחייבי כריתות, לקבל את עונשם כדין, ובזה תהיה להם כפרה על עוונותם. 7. ביטוי זה רומז על אלה שלא עמדו בניסיון והיו לאנוסים: 'עברו ברית חלפו חקי'. אמנם עיין הערה קודמת ושם המליצה שונה מעט, ע"פ ישעיהו פרק כד, וכאן אולי לפי המשך אותו פסוק, שם: 'וְהָאֲרָץ חֲנָפָה תַּחַת יְשֻׁבֵיתָּ פִּי עֲבָרוּ תוֹרַת חֲלָפוּ חֵק הַפְּרוּ בְרִית עוֹלָם. ועיין עוד הושע ו ז: 'וְהִמָּה פָּאָדָם עֲבָרוּ בְרִית שֵׁם בָּגְדוּ בִּי. 8. בדפוסים המאוחרים: (ורבי *) תקרי

אפילו שנים מזכין או מחייבין ואחד אומר איני יודע, יוסיפו הדיינים. וכן אם נסתלק הא' אין יכולין לחתוך הדין, וכמו שאמרו שם בפרק זה בורה, גמ' גמרו את הדבר, מיכתב היכי כתבי רבי יוחנן אמר איש פלוני זכאי איש פלוני חייב ריש לקיש אמר פלוני ופלוני מזכין פלוני ופלוני מחייבין, מאי בינייהו איכא ביניהו לשלומי אינהו מנתא דידיה, למאן דאמר זכאי (שנים) משלמין למאן דאמר פלוני ופלוני מזכין לא משלמי. ואקשינן ולמאן דאמר זכאי משלמי ולימרי ליה אי לאו את בהדן לא סליק דינא. ודברים אלו פשוטים הם לענין הדין וה"ה לענין הפשרה, דמאי שנא, ואין רוב בכל מקום אלא רוב הבא מתוך הכלל, ומתוך משא ומתן, אבל רוב הנפרד מן הכלל ודנין או שמין או בוצעין לעצמן, שלא מתוך משא ומתן עם הכלל, או שלא במעמדן, לא עשו ולא כלום, וכבר דנתי כן אני במקומנו, עכ"ל.

[18] הרי שאין הסכמת הרוב כלל כל זמן שלא היה בראשונה משא ומתן בין כלם. ובנדון דידן מן הראוי היה לשתיה הסכמת הרוב קיימת, שהיינו יושבין כלנו ביחד נושאים ונותנים בדין פנים אל פנים ופה אל פה, או לפחות שהיינו נושאים ונותנים ע"י כתב, וכשנודעה שהכל שוה, כי גם בזה יש ספק וכפי הנראה צריך להיות המשא ומתן פה אל פה ופנים אל פנים כמו המשא ומתן שהיו בין סנהדרין גדולה וקטנה שהיה פה אל פה, ולא די זה אלא שהיו יושבים כלם כחצי גורן עגולה לשיראו כלם זה את זה. גם מתשובת הרשב"א הנזכר כן נראה כמה שכתב או שלא במעמדן וכו'.

[19] גם במה שכתב הרב בזה הדין בעצמו שלפנינו כן נראה, שכתב וזה לשינוי, אם כן למה היו החכמים מצטערים וכו' לפי ישראל מפוזרים ואי אפשר שהסכימו כלם. ואם מועיל המשא ומתן וההסכמה אפי' על ידי כתב אין אמר הרב שאי אפשר. דלפי האמת אפשר הוא. ואם היה אומר שהוא דבר קשה ניחא, אבל בלתי אפשרות לא ידעתי מאין לה אשר לפי זה נראה שצריך המשא ומתן וההסכמה לסמוך שיהיה פה אל פה. ומכל מקום אפילו למי שיורה בזה לפחות היה צריך משא ומתן על ידי כתב, וכיון שלא נעשה כן ולא זה אינה נקראת הסכמתם הרוב וכמבואר. ולא לבד אותה ההסכמה שהסכימו לשעבר אינה קיימת מטעם רוב, אלא אפי' שעתה ירצו לשאת ולתת עמנו בדין ולשמוע טענותינו ולהודיע לנו ראיותיהם, אם בעינינו יראה שאינם ראיות לקיים סברתם, וגם הם לא יחזרו בהם ויסקימו לדעתם הראשונה, אין הסכמתם קיימת מטעם רוב. וזה שעתה כבר הם נוגעים בדין הזה, והם קרובים אצל עצמם, דכסיפא להו מילתא למהדר ממאי דהסכימו בראשונה, ולא יקבלו שום טענה לחזור בהם.

[20] ודמאי הא מילתא למאי דאיתמר ביבמות פרק הערל¹⁰, דעל מאי דקאמר התם עליה דההוא קרא,

הקדושה, כאשר כתב הרב המורה, לכן הסכימו לשלוח אלינו הסכמתם זאת חתומה מידם ע"י שלוחם שליח מצוה ה"ה החכם המעולה כה"ר שלמה חזן יצ"ו. לשנסמוך גם אנחנו את ידינו עליה בחתימת שמותינו.

[16] ואחר בקשת המחילה מכבוד תורתם נראה, שבדבר הזה נטו מדרך המוסר והיושר, שהיה ראוי להם שלא לעשות מעשה, לחתום בהסכמתם זאת, עד אשר ידעו מה בפינו, אחר הודעתם אלינו ראיותיהם עליה. ועולה היה על דעתי ללמד עליהם זכות על זה, ולומר שלהיות כונתם לשמים למחר להשיג התכלית החשוב הנזכר, לא ראו להאריך הענין ועשו מעשה כפי דעתם, בחשבם שגם אנחנו נמשך אחריהם. אבל אינו מספיק ובמחילה מכ"ת, אם לכך כווננו לא הטיבו לראות. ואדרבה ממקום שחשבו לקרב ולקיים הענין דחו אותו. וזה שהיה להם לחוש שאולי לא נסכים לסברתם כל זמן שהיא בלי טענה וראיה. והראוי היה שהם היו מודיעים לנו סברתם בראיה, וגם אנחנו אם היה לנו אי זה ספק בראיותם היינו מודיעים להם. ואחר כל זה אם היו סומכים על דעתם וראיותם, והיו עושים מעשה שלא כדברנו, אולי היה אפשר לומר שהסכמתם תהיה קיימת, כיון שהם הרוב, ומ"ע מן התורה להטות אחרי רבים, כל זמן שתהיה הסכמת הרוב מתוך משא ומתן של כלם.

[17] וזה בהקדמה, שמה שכתב הרב ז"ל בפי' המשנה

בפסק, בחדוש הדין הזה, נראין לי הדברים שאם הסכימו כל החכמים וכו', דהאי כל, לאו דוקא, וה"ה רוב, דרובם ככלם כבשאר דוכתי, כי יש לי לדון בזה וכמו שיבא בע"ה, אבל כשהסכמת הרוב היא בלי משא ומתן של כלם אינה הסכמה כלל, כי אולי אם היו שומעים הרוב טענות המיעוט היו מודים להם וחוזרים מסברתם. וכן כתב הרשב"א ז"ל בפי' בתשובת שאלה⁹ וזה לשינוי. שאלת ראובן ושמעון היו מתעצמין בדין, ובררו להם עשרה אנשים לראות בדינם, ולעשות ביניהם הן דין הן פשרה, ונשבעו שניהם לקיים כל מה שיגזרו עליהם אותם העשרה. ואם לא יסכימו לדעת א', שילכו אחר הרוב בדין תורה, ובין כך ובין כך נסתלק האחד מהם, ולא רצה להיות עמהם באותה ברירה, ולא לומר דעתו באותו הענין. הודיענו אם ראובן חייב לקבל מה שיאמרו ה' הנותנים, או רובם, או אחר שנסתלק הא' נטל הכל, ויכול ראובן לומר אלו היה העשירי שביררתי שם, היה מראה פנים לזכותי יותר מכם. תשובה דבר ברור הוא זה, שאלו היו העשרה נבררים לדין, אם נסתלק הראשון נתפרדה החבילה. ולא עוד אלא אפי' אמר איני יודע, אינן יכולין לדין ולגמור הדין על פי ה' הנותנים. שאין הולכין אחר הרוב אלא כשרבו המזכין על המחייבין או המחייבין על המזכין, מתוך משא ומתן של כלם, אבל לא כשהמיעוט איננו, שאלו היה שם אותו הא', שמה היה מראה פנים להפך כל מה שהסכימו הרוב, ויודו הרוב בכך. וכן כשהיחיד אומר איני יודע, ותנן

צפת תבנה ותכונן במהרה בימינו דאע"ג דלא חשידי דלימרו בכונה מאי דלא סבירא להו, מכל מקום אפשר שיראה להם עתה שהדין הוא כפי מה שנראה להם קודם.

[23] ובר מן דין דאשכחן באמוראים דחיישי ליקרא דידהו ומשום דלא לכספו היכא דטעו הוו אמרי מימרא בשם אחר מאי דלא הוה מעולם, ובפרט אם עשו מעשה בטעות, כגון ההיא דברכות פרק כיצד מברכין¹⁴ דקאמר רב פפא לפי גירסת רש"י ז"ל מימרא משמיה דרבא דלא אמרה רבא מעולם משום כיסופא דטעה במאי דעבד אף על גב דרב פפא גופיה הוה ידע דלא אמרה רבא, והכי איתא התם רב פפא איקלע לבי רב הונא וכו' שקל רב פפא בריך אהדס ברישא והדר בריך אשמן אמר ליה לא סבר לה מר הלכה כדברי המכריע אמר ליה הכי אמר רבא הלכה כב"ה ולא היא לאשתמוטי נפשיה הוא דעבד, פרש"י ולא היא לא אמר רבא הלכה כב"ה אלא רב פפא הכסיף לפי שטעה והשמיט עצמו בכך, עד כאן. הא קמן ראיא ברורה דזימנין משום כיסופא יאמר החכם מאי דלא הוה ובפרט היכא דעביד עובדא בטעות כהיא דרב פפא. ובהא מיתרצא האי עובדא.

[24] וליכא לאתמוהי עליה דרב פפא אמאי עביד הכי ולא קים בנפשיה מתניתין דמורה על האמת, כהנהו עובדי דרבה בר רב הונא ודרבא דלעיל, דהתם לא עבוד עובדא אלא מימרא הוא דקאמר, ואף על גב דדרשוה בפרקא אפ"ה הדרו בהו. דהיכא דקאמר החכם מימרא לחור ולא עביד עובדא לא הוא ולא אחריני ליכא כסופא כולי האי, ואדרבא איכא יקרא, אבל היכא דעביד עובדא איכא כיסופא טובא, ומשום הכי איפשר דלימא מאי דלא הוה. ונדון דידן הכי הוא, דרבני צפת עבוד עובדא וחתמו אותה ההסכמה ובדאי דלא הדרי בהו משום כיסופא דלא עדיפי מרב פפא.

[25] עוד יש לי ראיא שלישיית לקיום דברי, קרובה לענין שלפנינו ודומה לה, בחלוק שחלקתי בין קודם חתימה לאחר חתימה. והיא בכתובות פרק שני¹⁵ דאמרי התם אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב שלשה שישבו לקיים את השטר וקרא ערער על אחד מהם, עד שלא חתמו מעידין עליו וחותם משחתמו אין מעידין עליו. פרש"י וקרא ערער על אחד מהם שהוא פסול, עד שלא חתמו השנים הדיינים על האשרתא, מעידין על זה שהוא כשר, משחתמו הוו להו נוגעים בעדות, שגנאי הוא להם שישבו עם פסול בדין, עד כאן לשונו. הא קמן דאין עדותן של אלו הדיינים כלל מפני שעדותם נוגע לכבוד עצמם במה שעשו בחתימתן דבר שהוא גנאי להם. ואם בעדות דקיימא לן אוהב ושונא כשרים לעדות, מטעמא דליכא למיחש דמשקרי בכונה, ואפילו הכי אין עדותן עדות, דה"ל כאלו מעידים על עצמם, כל שכן בנדון דידן שהוא דין, שמלבד שאין דינם על עצמם דין עוד יש לנו לחוש שודאי לא יחזרו בהם אותם הרבנים מפני שגנאי הוא להם

ועמשא בן איש ושמו יתרא וכו', כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי, עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, הקשו ומי מהימן, והא אמר ר' אבא אמר רב כל ת"ח שמורה הלכה ובא אם קודם מעשה אמרה שומעין לו, ואם לאו אין שומעין לו. וה"נ פריך בדוכתי אחריני, וכתבו עלה בתוס' בשם ר"ת דהיינו דוקא היכי דהוה עצמו נוגע בדבר, כגון עמשא שהיה צריך לאותה הוראה, משמע מכאן דכל היכא דצריך החכם לאותה הוראה שהוא מורה, לא מהימן. ה"נ רבני צפת תבנה ותכונן במהרה בימינו, הרי הם צריכין לקיים דברי הוראתם הראשונה, ואפי' אי הוו אמרי מימרא בשם אחר לא הוו מהימני, כל שכן כשיאמרו שלא נראה בעיניהם טענתנו בדין דאין הסכמתם קיימת מטעם רוב, דמשום דהדרב נוגע להם עצמם לא יראה להם לעולם שהדין הוא כנגדם.

[21] וליכא למימר דלא דמי האי לנידון דידן, דדוקא בכל הנהו חשיד הת"ח במאי דקאמר, ולא מהימנינן ליה, משום דהוה מילתא נוגע לכשרות ופסלות דגופיה, אבל בנדון דידן דליכא כשרות ופסלות כלל אלא יקרא דהיי דלא לכספו הנהו רבני צפת במאי דהדרי בהו ליכא למיחש בהא ולמחשדינהו דילמא אמרי מאי דלא סבירא להו, דאדרבא יקרא אית להו היכא דהדרי בהו דמקיימי בנפשייהו מתני' דמודה על האמת, וכדאשכחן בגיטין פרק השולח¹¹ ברבא בר רב הונא דדרש דרשי והיא כשם שהמקדש חצי אשה וכו' כך חציה שפחה וכו' והקשה עליו רב חסדא והדר אוקי רבה בר רב הונא אמורא עליה ודרש והמכשלה הזאת תחת ידיך אין אדם עומד על ד"ת אלא אם כן נכשל בהם תחלה ודרש כדרב חסדא. וכן נמי בפרק יש נוחלין¹² אשכחן ברבא כה"ג דדרש רבא שתי נשים שילדו ב' זכרים במחבא כותבין הרשאה זה לזה אמר ליה רב פפא לרבא והא שלח רבין וכו' והדר אוקי רבא אמורא עליה ודרש דברים שאמרו להם טעות הם ביה וכו'. גם בזבחים פרק דם חטאת¹³ איכא דכותיה כרבא דדרש מותר לכבס מנעל בשבת אמר ליה רב פפא לרבא וכו' הדר אוקי רבא אמורא עליה ודרש דברים שאמרת לי לפניכם טעות הם בידי וכו', ושם פרש"י יותר וזה לשונו, אמר ליה רב פפא לאחר שישב לו התורגמן, הדר אוקי באותה שעה חזר ואמר לתורגמן עמוד והשמע לרבים שאני חוזר כי ממה שדרשתי, עד כאן לשונו. משמע דליכא למיחש דלא ליהדר ביה החכם ממאי דקאמר משום זילותא דידיה.

[22] לא היא, דאיכא מילי דדינא בריר בהו טובא, ובהנהו אפשר דליהדר ביה החכם כהנהו דרבא בר רב הונא ודרבא, ואיכא מילי אחריני דדינא לא פסיקא כולי האי בהו, והחכם לא ליהדר ממאי דקאמר, ולאו משום דחשיד דעביד הכי בכונה, אלא דמשום דהורה בראשונה נראה לו שהדין כמו שפסק, ואם לא היה פוסק כן בראשונה קודם שמעו דברי שכנגדו היה מורה לו. וה"נ אית לן למיחש בנדון דידן בחכמי

11. גיטין מג ע"א. 12. בבא בתרא קכז ע"א. 13. זבחים צד ע"ב. 14. ברכות מג ע"ב. ועיין מה שהאריך בזה ר' מלאכי הכהן, יד מלאכי, ערך תלמוד. 15. כתובות כז ע"ב.

שלא טעו כמפורש בפרק שלשה עשר. ואף על גב דהתם בדוכתיה בפרק קמא דהוריות (דף ג) לא מוכח כל כך דהוי דינא הכי, דהא בתר דאיתותב רבי יונתן במאי דקאמר אין חייבין עד שיורו כלן שנאמר אם כל עדת ישראל ישגו, קאמר בגמרא ואלא מאי כל עדת דקאמר רחמנא, הכי קאמר אי איכא כלם הויא הוראה ואי לא לא הויא הוראה, דמשמע דהיכא דהווי כלם אף על גב דלא שגו המיעוט וחלקו על הרוב, דהויא הוראתם הוראה. מכל מקום מאי דכתב הרב כהלכתא הוא ויליף לה ממתניתין דפרק קמא דהוריות, ההיא דמייתי בגמרא **לאקשו מינה לרבי יונתן**, דקתני הוורו בית דין וכו', אמר ליה **טועים אתם הרי אלו** בטורים, ובודאי דמסקנא דגמרא לא פליגא אהאי אמתניתין. ואיתא נמי בברייתא דת"כ דתני התם לא היה מופלא של בית דין שם או אמר אחד איני יודע או שאמר להם טועים אתם יכול יהו חייבין ת"ל כל עדת ישראל ישגו עד שיורו כלם.

[29] ולפי זה פירוש מאי דקאמר בגמרא איכא כלם וכו', רוצה לומר אי איכא כלם בהוראה עצמה כגון ששתקו המיעוט הויא הוראה אף על גב דלא טעו אותו המיעוט, לאפוקי מדרבי נתן¹⁶ דקאמר דקרא דואם כל עדת ישראל ישגו הוא דוקא, וצריך שכלם יטעו ויורו בפיהם בטעות. וכן צריך לפרש לשון רש"י ז"ל שכתב אם איתא לכולהו סנהדרי של אחד ושבעים, הויא הוראה אף על פי שלא הוורו כל אותן שישבו להורות, רוצה לומר שלא הוורו בפיהם אלא ששתקו. הרי שהדין לשם דין אמת שצריך שיסכימו כלם ולפחות הרוב בהוראה בפיהם ממש והמיעוט בשתיקה, הכי נמי בנדון דידן כיון שהוא דבר שנוגע לכל ישראל צריך שכל החכמים שהם במקום הסנהדרין לזה הדין יסכימו בכך. אלא שעוד יש לדקדק בזה דהא אשכחן דברים שתלויים בסנהדרין של ע"א והם נוגעים לכל ישראל כגון מינוי המלך ומינוי סנהדרי קטנה ולא מצי בבירור שיצטרך בהם הסכמת כל הסנהדרין ונראה שהדין יהיה שם ללכת אחר הרוב אם יהיה ביניהם חלוק כשאר כל הדברים.

[30] ומה שאפשר לי לומר בזה הוא, דהתם אין ההסכמה או המחלוקת בעיקר הדבר והוא מינוי של מלך, כי זה מצוה מפורשת בתורה וההסכמה או המחלוקת הוא למי ימנו, ובדבר ההוא אזלינן בתר רובא ודאי, אמנם ככאן הסמיכה בזה האופן אינה מצוה מפורשת בתורה, אבל הוא דבר שרוצים לחדש חכמי הארץ הקדושה ולעשות, דבר חדש כמוהו צריך שיסכימו כלם, דומיא דהוראת בית דין שטעו, ואה"נ שאחרי שיסכימו כלם שראוי לסמוך אם יהיה מחלוקת ביניהם למי יסמכו שיש להם ללכת אחר הרוב כמו במינוי של מלך.

[31] עוד אפשר לומר בטעם מלת כל שכתב הרב, שלהיות ככאן כל חכמי הארץ הקדושה במקום היחיד הסמוך כשרוצה לסמוך לאחרים, כי היכי דאין מצינו למחלוקת ביחיד כשהוא לבדו, גם כל החכמים שהם במקומו צריך שיסכימו

שעשו מעשה בראשונה בלי עיון כדון. ולא מפני שהם בכונה יאמרו עתה דבר כנגד הדין הנראה כעניניהם, אלא שמפני שכבר הוורו בכך ועשו מעשה יטה לבם אותם לדעתם הראשונה, דמהאי טעמא גופיה אוהב ושונא פסולין לדין. ואף על פי ששם בחוספת בטלו פירושו זה של רש"י ופירושו כפי ר"ח, גם הרב רבינו משה בר מיימון זכרוננו לברכה בפסק העתיק הדין כפירוש רבינו חננאל.

[26] מכל מקום זה שכתב רש"י אמת הוא, ולא הקשו עליו אלא מכח קושיות אחרות שיש עליו כפי הסוגיא ההיא. כללא דמילתא דחכמי צפת קרובים הם אצל עצמם כדון הוורו, והסכמתם, אפילו אחר שיראו ראיותינו אם יסכימו שלא כדברינו, אינה קיימת מטעם רוב. וכל זה בהקדמה דמאי דקאמר הרב נראין הרברים שאם הסכימו כל החכמים וכו' דלאו דוקא כל. דלפי הנראה אין אנו צריכין לזה, וכל דכתב הרב דוקא הוא, וטעמא הוי משום דלא לישתמיט הרב דלימא באי זה מקום בפסק או בפירוש המשנה כל החכמים או רובם. ואף על גב דאיכא למימר דאי הוה אמר הכי הוה משמע דאפילו רובם שלא יהיה מתוך כלם, והא ודאי לא סגי דדוקא בעי שיהיה הרוב מתוך הכל, ומשום הכי אמר הרב כל, דכשחלקו והלכו אחר הרוב הרי הם ככל, עם כל זה היה לו לרב לפרש הכי בהדיא ולומר או רובם מתוך הכל, וכיון דלא אמר הכי אית לן למימר דכל דוקא. ובפרט שחקן הרב בפסק לשונו שכתב כמשנה ראשונה וגרע חיבת והתלמידים, כנראה דמלת כל לא היתה צריכה תקון ולא פירוש, והיא דוקא. ואי הוה ידעינן בודאי מקור מוצא דברי הרב בזה היינו יכולין לברר מתוכו פירוש דבריו אי כל דוקא או אפילו הרוב מתוך הכל אבל כיון שלא נודע לנו, והרב לא פירש דבריו, אית לן למיחש שמא כל דוקא.

[27] וטעמא דלבעי הרב בכאן כל דוקא ולא להווי הרוב ככל כשאר דוכתי, אפשר לומר דמשום דהא מילתא שייכא לכל ישראל, רוצה לומר אותם שבארץ ישראל שהם הנקראים קהל, צריך שכל החכמים יסכימו באותה הסמיכה. ויליף לה מהוראת בית דין שטעו, שגם היא היתה הוראה לכל ישראל או רובם, שעשו מעשה על פי בית דין, שצריך שכל הסנהדרין ימצאו באותה ההוראה ויסכימו בה, רוצה לומר שלא יחלקו עליה המיעוט ולא אפילו אחד מהם, שאם חלק על המתירין אפילו אחד מהסנהדרין, או שאמר אפילו אחד מהם איני יודע, אין הוראתם הוראה להתחייב הם בקרבן, אלא כל יחיד ויחיד מאותם שעשו על פיהם חייבין בקרבן, וגם שאין צריך שכלם יהיו טועים, ודי בשיהווי הרוב טועים, מכל מקום צריך שהמיעוט שאינם טועים שישתקו ולא יחלקו על המתירין, דהשתא הוי כאלו הסכימו כלם. וכן כתב הרב בפירוש המשנה גם בפרק שלשה עשר מהלכות שגגות כביאור.

[28] ומאי דכתב בפרק שלמעלה פרק שנים עשר, ויטעו כולן או רובן, רוצה לומר בתנאי שישתקו המיעוט,

16. בדמוסים המאוחרים: יונתן.

כלם בלי מחלוקת. ואף על גב דגם כשהסומך הוא סמוך בעי' שלשה, ליכא התם דעות, דהא' מהם לבד הוא דבעינן שיהא סמוך, והב' אינם אלא לצוות לסמוך. ובידו וברצונו תלוי הכל, וכלהו תלתא הוו כחד. וכי היכי דהתם ליכא (מצינו) [מציאות]¹⁷ למחלוקת הכי נמי בנדון דידן, והוא כשכל החכמים מסכימים לסמוך מחדש צריך שיסכימו כלם. כל אחד מאלו הדרכים נראה לעניות דעתי לומר כמגשש בצהרים בטעם מה שכתב הרב מלת כל. מכל מקום נראה שכל הוא דוקא ולא סגי ברובא כיון דלא פירש הרב, והאומר דלאו דוקא עליו הראיה. ואם כאולי ימצא עדיין מי שיאמר שאין עליו להביא ראיה ולא ירצה לשמוע לקול זה האות האחרון לקיום הדין שכתבתי, בהכרח לו לשמוע לקול האות הראשון, כי מאותו הצד הדין הוא אמתי וקיים מכח אותם הראיות.

[32] כלל הדברים, שאותה ההסכמה שהסכימו בה רבני צפת אי אפשר להיותה קיימת, אם לא נסכים בה גם אנחנו, ובתנאי (שבחתי) הסכמתנו עמהם לא תהיה מטעם הרצון לבד אלא מטעם ראיה לדברינו, ואם היו שולחים אותה אלינו בראשונה עם ראיותיהם עליה אולי שהיינו מסכימים עמהם. וגם עתה אם יסכימו לשלחה אלינו ויראו בעינינו אנחנו נחזור בנו כי לא עשינו מעשה בהם אלא שלחומר ויוקר הענין הזה ראינו להאריך הזמן עד אשר נתיישב בדין כפי הראוי.

[33] הקדמתי כל זה כי נראה בעיני שהוא דבר הכרחי להקדימו כי יראתי כי אמרתי פן יעלה על לב רבני צפת לומר שעדיין הסכמתם קיימת מטעם רוב, וכן שמעתי אומרים. אמנם הנראה לעניות דעתי הן בביאור שאי אפשר להשיג אותו התכלית החשוב שחשבו רבני צפת להשיג על ידי אותה הסכמה, הן בעיקר הדין, הוא כפי מה שאומר, כי הנה אמת נכון הדבר שהתעוררות רבני צפת להשיג התכלית ההוא החשוב אשר לסבתו הוסכמה אותה ההסכמה, גדול יתר מאד יופיו וטובו וכבוד אלהי ישראל בא, מורה על החשק הנמרץ שיש למתעוררים בכך, להדבק באהבתו יתברך ויראתו ונשיאות תורתו על אדמתו הקדושה, ויש להם בודאי שכר טוב ויהיו כגן רטוב, אבל כפי הנראה בעינינו לא תועיל הסכמתם להשיג תכליתם ופרי קדש מחשבתם, דאעיקרא דדינא פירכא, והשומע יאמר מה זו סמיכה ומה ראו על ככה. דמאי דתנן במתניתין (מטות פ"ג) כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כרתן, ויליף לה מקרא דקאמר ונקלה אחיך כיון שלקה הרי הוא אחיך. הוא כשהתרו בהם בשעת העבירה למלקות ולקו אחר כך בבית דין ואם אין התראה אין מלקות על ידי בית דין, ואם המלקות אינו על ידי בית דין אין פטור מכרת על ידי אותו מלקות, דמאי דקאמר קרא ונקלה אחיך במלקות על ידי בית דין הוא.

[34] וכן כתוב בפירוש הלכות הרי"ף והוא מס' נמקי יוסף וזה לשונו, כל חייבי כריתות אם התרו בהם למלקות משום הלאו הכתוב בהם ולקו נפטרו מהכרת, עד כאן. ולא

הוצרך רש"י להאריך לפרש כן התם משום דכוליה ההוא פרק בהכי סליק ומילתא דפשיטא היא דאין מלקות בלא עדים והתראה. אבל במסכת מגילה פרק ראשון (דף י.) כתבו בפירוש ומבואר וזה לשונו, כל חייבי כריתות שלקו שהתרו בהם עדים על לאו שעמו כרת ולקו בבית דין, נפטרו מידי כרתן שוב אין בית דין של מעלה נפרעין, עד כאן. הרי שאותו התכלית שלסבתו נתקנה אותה ההסכמה א"א להשיגו על ידה.

[35] ועוד אני צריך להאריך לבאר זה יותר בשלמות. וראשונה ראיתי לחקור בפירוש דבר אחד אף על פי שאינו כל כך מהענין יען כי הוא דבר יפה והוא נעלם ונסתר בדברי הרב. והוא בפירוש המשנה הזאת דקאמרה דנפטרו מידי כרתן אי הוי פירושא לומר דנפטרו במלקות אף על גב דלא עשו תשובה או דוקא מיירי כשעשו תשובה ונפטרו עם התשובה. שהנה מצינו בהרב רבינו משה בר מיימון ורבינו לברכה חלוק כפי הנראה בין מה שכתב בפסק על זה למה שכתב בפירוש המשנה, שבפירוש המשנה כתב מבואר בריש פרק הנזכר ובסופו דדוקא עם התשובה נפטר מהכרת והכי איתא בגמרא בהדיא בריש ההוא פרקא אליבא דרבי עקיבא, ובפסק בפרק י"ז מהלכות סנהדרין לא הזכיר תשובה כלל, וזה לשונו כל מי שחטא ולקה חוזר לכשרותו שנאמר ונקלה אחיך לעיניך כיון שלקה הרי הוא אחיך. אף כל מחוייבי כרת שלקו נפטרו מידי כרתן עד כאן.

[36] עוד צריך עיון על פי סברת ר"ע דמצריך תשובה אם כן מה הועיל המלקות ומאי חדושה אשמועי' תנא דמתניתין דנפטרו מידי כרתן על ידי התשובה, והלא אין שום דבר עומד בפני התשובה, ואפילו לעבירות החמורות יותר, כגון דאיכא בהו מיתות בית דין, מועילה התשובה לפטור העובר מעונש שמים. ובוזה התירוץ הוא דבר קל, והוא דהא קיימא לן ביומא (פ"ה) בסדר ד' חלוקי כפרה עבר על כריתות ומיתות בית דין תשובה וי"ה תולין ויסורין ממרקין, והודיענו בכאן התנא דייסורי המלקות על ידי בית דין לבד יש בהם כדי למרק ויתכפר עונו בהם מכל וכל אם יעשה תשובה. ונראה שוליה כיון דרש"י רמז שכתב על נפטרו מידי כרתן שוב אין בית דין של מעלה נפרעין, שהנה הלשון הזה הוא מיותר בעיני מאן, אלא שצריך למה שכתבתי, שהיה נראה לומר שאין די בעונש המלקות לפטור מעונש שמים מכל וכל, ומאי דקאמר דנפטרין מן הכרת, רוצה לומר שלא יהיה לו עונש כל כך גדול כמו הכרת, כיון שכבר לקה, אבל מכל מקום עונש יענש מן השמים בייסורים כדי להשלים כפרתו, לבטל זה כתב רש"י ז"ל שוב אין בית דין של מעלה נפרעין כלומר שכבר נתכפר עונו מכל וכל בייסורי המלקות אם עשה תשובה.

[37] וההכרח לרש"י ז"ל בזה הוא מבואר, דאי לאו הכי מאי רבותיה דמלקות דאפילו בשאר ייסורין הכי הוי דינא, דודאי מי שעבר על איזה כרת ועשה תשובה ובא עליו קצת ייסורין אין ראוי להיות דינו בכרת, כיון שכבר התחיל ללקות

17. ראה לעיל, לפני כמה שורות: 'כי היכי דאין מצינו למחלוקת...; ושמו גם כאן כך צריך להיות ואין צריך לתקן כבדפוסים המאוחרים.

דקיימא לן עבר על לא תעשה תשובה וי"ה מכפרים והוה
אמינא דלא חזר לכשרותו עד שיבא י"ה (קיימא) [קמשמע] 18
לן דלא אלא כיון שלקה והתודה ועשה תשובה מיד חזר
לכשרותו שהרי כבר נתכפר.

[41] זה היה נראה לומר אבל גם זה הוא טעות שלדעת הרב
אף על גב דכל חייבי כריתות לא נפטרו מהכרת
במלקות אלא כשעשה גם כן תשובה חזר לכשרותו במלקות
אף על פי שלא ראינו שעשה תשובה שכן כתב הוא ז"ל
בהלכות עדות פ"ב וזה לשונו כל מי שנתחייב מלקות בין
שעשה תשובה בין שלקה בכית דין חזר לכשרותו, הרי כתב
כפירוש שבמלקות לבד או בתשובה לבד חזר לכשרותו, ויש
ספרים שכתוב בהם כל מי שנתחייב מלקות כיון שלקה בכית
דין חזר לכשרותו וכן היה הלשון בספרו של הרב רבינו משה
בר מיימוני שהיה לפני בעל הטורים כאשר העתיקו הוא בטור
ח"מ סימן ל"ד, ולפי זה הלשון אין ראייה מכאן.

[42] אבל כפי האמת אין הלשון האמתי כן בהכרח אלא כפי
הנסחא הראשונה שכתבתי, ויגיד עליו מה שכתב הרב
עצמו קודם הלשון הזה בסמוך שנים שהעידו על א' שהוא
פסול וכו' ובאו שנים והעידו שעשה תשובה וחזר בו או
שלקה הרי זה כשר וכו', גם זה הלשון העתיק בעל הטורים,
מוכת בכיורו לדעת הרב רבינו משה בר מיימוני במלקות
בלא תשובה חזר לכשרותו ונראה דוחק בדברי הרב שיכתוב
הוא שני דינים סמוכים שהם נלמדין מפסוק אחד שנראה שהם
שונים ולא יפרש הוא זה החלוק שביניהם, אלא שיש לומר
שסמך על מה שכתב בספרו במקומות אחרים. גם שחלוף
הנושאים גורם היות הדין כן, שעיקר התשובה היא בלב
ובודאי שלא יתכפר במלקות מעונש שמים כל זמן שלא חזר
בו כי הוא יתברך בוחן לב וחוקר כליות, אמנם לענין הכשרות
שהוא בינו לבריות כיון שקבל עליו העונש הנגזר עליו על ידי
הבריות שהם הב"ד חזר לכשרותו כל זמן שלא ראינו שחזר
לסורו. ומטעם זה החלוק בנושאים לא הוצרך הרב לפרש
החלוק הנז', מלבד מה שאמרתי והוא העיקר שסמך הרב בשני
הדינים על מה שפירש בספרו במקומות אחרים כי דבריו
זכורנו לברכה בספרו הם כד"ת עצמם שהם עניים במקום א'
ועשירים במקום אחר.

[43] הארכתי בכל זה ללמד אגב זה החלוק הנסתר שיש בין
אלו השני דינים שסמכם הרב, גם שהוא הקדמה למה
שאנו בביאורו והוא דאף על גב דאין המלקות לבדו פוטר מן
הכרת אם לא עשה תשובה אפילו הכי אית לך טעמא רבה
למימר דמאי דתנן כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כרתן
עם התשובה הוא דוקא כשנתחייב מלקות בעת העבירה ולקה
כגון שהתרו בו שהרי הוא עונש אותה העבירה בעצמה וכיון
שקבל ענשו ועשה תשובה נתכפר מכל וכל ונפטר מן הכרת
אבל כשלא התרו בו שלא נתחייב מלקות בעת העבירה אלא
עונש אחר והוא הכרת אינו נפטר מאותו הכרת על ידי

בייסורין. וגם שנאמר שעדיין לא נפטר מכל וכל מעונש שמים
כיון שלא לקה עדיין בכל הייסורין הראויין לפטרו, מכל מקום
אין ראוי להיות דינו בכרת, ואי במלקות הוה דינא נמי הכי
מאי רבותיה דתנן עליה דנפטר ביה מכרת, אלא ודאי דנפטר
ביה מכל וכל ושוב אין בית דין של מעלה נפרעין כלל והיינו
דאשמועינן תנא דמתניתין.

[38] ותו אשמועינן דייסורי המלקות מועילין לו עם
התשובה, אף על גב דלא עשה תשובה קודם שלקה,
וה"א דדוקא עשה תשובה קודם ואחר כך לקה דהכי הוה דינא
בשאר ייסורין, שאם באו ייסורין על מי שעבר עבירה ועדיין
עומד ברשעו ולא עשה תשובה לא יועילו לו אותם הייסורים,
ואפילו אם עשה תשובה בעת המלקות ה"א דלא הוה תשובה
מעלייתא כיון שעשה אותה מחמת ייסורי המלקות, ולשון
המאמר מורה על כך, תשובה וי"ה תולין וייסורין ממרקין,
דמשמע שבאו לו הייסורים אחר שעשה תשובה. אמנם בכאן
בייסורי המלקות אשמועינן האי תנא דאף על גב דלקה קודם
שעשה תשובה סליק ליה ההוא מלקות במקום ייסורין אחר
התשובה ונפטר מידי כרתו. ובביאור סברת הרב אם חזר בפסק
או לא, אומר שמי שלא יפשפש בדברי הרב במקומות אחרים
קרוב לו לטעות ולומר לכאורה דחזר בו ממאי דכתב בפירוש
המשנה ודס"ל לרב בפסק דרבי חנניה בן גמליאל מיירי בכל
אופן דכיון שלקה נפטר מהכרת ואפילו שלא עשה תשובה
כיון דיליף לה מקרא דונקלה אחיך, ואף על גב דפליג ר"ע
הלכתא כוותיה מטעמא דקרא.

[39] ועוד יש מקום לטעות בזה מטעם אחר, והוא דמהאי
קרא ילפינן נמי כיון שלקה חזר לכשרותו, ולשם הדין
הוא כמו שיבא לפנים, שאף על פי שלא ראינו שעשה תשובה
חזר לכשרותו מיד, ואיכא למימר דהוא הדין לענין פטור
מהכרת והוה חזי למימר דמשום הכי סמכם הרב ללמדנו זה.
אבל הוא טעות דהא קיימא לן בשבועות פרק קמא ובכרתות
פרק קמא דאין החטאת והאשם וי"ה מכפרים אלא לשבים
וכתבו הרב בהלכות שגגות סוף פרק ג'.

[40] גם בהלכות תשובה הוסיף וביאר בפירוש שאפי' חייבי
מלקות אינן נפטרינן מעונש שמים עם המלקות אם לא
עשו תשובה והתודו ויליף לה ממכילתא כאשר כתב הרב
עצמו במנין המצות שלו, כל שכן חייבי כרתות שלקו שלא
נפטרו מהכרת אם לא עשו תשובה והתודו, ולא הוצרך הרב
לחזור ולכתבו כאן כיון שכבר כתבו שם בפירוש והשתא היה
אפשר לטעות על פי זה ולומר דאית לן למילף דינא בהפך
ממה שהיינו אומרים דכיון דמאי דתנן כל חייבי כריתות שלקו
נפטרו מידי כרתן הוא דוקא כשעשו תשובה והתודו ה"ע מ"ש
כל מי שחטא ולקה חזר לכשרותו שנאמר ונקלה אחיך וכו'
הוא דוקא כשראינו שהתודה ועשה תשובה ולא הוצרכו לבאר
זה דלאו ברשיעי עסקינן ועל הסתם הכי הוא. וכי תימא אי
בשעשה תשובה מה חידוש הוודיענו, איכא למימר דמשום

המלקות עתה עונש העבירה כלל. ולאומר שיאמר וכי יציבא בארעא וגירא בשמי שמיא דודאי נראה דיותר ראוי לעונש מי שהתרו בו בעת העבירה ועם כל זה לא מנע את עצמו יותר ממי שלא התרו בו אף על פי שהיה מזיד ואם המלקות מועיל אפילו למותרה כל שכן לשלא היה מותרה, לאו קושיא היא ויכול אני להשיב בזה מא' מג' פנים וכלן אמת.

[44] הראשון הוא על הדרך שאמרתי דלענין עונש בידי אדם יש חילוק בין המותרה לשאינו מותרה, והמותרה אצלנו הוא בחזקת רשע ולא מי שאינו מותרה, אבל בערך אליו¹⁹ יתברך בוחן לב וחוקר כליות הכל שוה ורשע הוא שאינו מותרה כמו המותרה ויש יתרון למותרה שכבר נתחייב במלקות בעונש אותה העבירה וכיון שקבל עונשו נתכפר מכל וכל עם התשובה ואפי' מעונש שמים שהוא הכרת, אמנם מי שאינו מותרה אין עונשו במלקות כלל אלא בכרת ואין בידו כח להחליף עונש הכרת בעונש המלקות ולכן אם לקה לא נפטר מידי כרתו. עוד אני אומר דגם שיהיה הדין נותן ככה רוצה לומר שראוי שיכפר המלקות למי שאינו מותרה כמו למותרה מכל מקום הבית דין לא ילקו אותו דאינם יכולים להלקות בלא עדים והתראה כמבואר בכמה מקומות בתלמוד ומהם כתובות פרק אלו נערות ובמכות פרק אלו הן הלוקיי.

[45] אולי יאמר המערער דאין מכאן ראייה וטעמא הוא משום דהתם לא איירי אלא לענין דאין כופין בית דין אותם להלקות אבל אם הם מעצמם יבאו לבית דין לחלות פניהם להלקותם לכפרת עונש הכרת שיש עליהם ילקו אותם. ורשאים הם בכך דברייתא בהדיא תני בס"פ החובל האומר לחברו הכני פצעני על מנת לפטור פטור והלכתא היא דאף על גב דתנן במתניתין התם האומר סמא את עיני קטע את ידי וכו' על מנת לפטור חייב הני מילי ראשי איברים דאין אדם מוחל עליהם אבל צערא דגופא מחיל. ואף על פי שהרמב"ם ז"ל לא כתב זאת החלוקה לפטור בפירוש בספ"ה מהלכ' חובל ומזיק כשזכר אלו הדינים מכל מקום מבואר הוא בדבריו שהדין כן שהרי לא הזכיר החיוב אלא בסמא את עיני קטע את ידי משמע דדוקא באלו חייב שהם ראשי אברים. מה תאמר לא אדדייקי מרישא דייק מסיפא שלא פטר אלא בקרע את כסותי שבר את כדי וכו', זה אינו דיותר חמור הוא נזקי ממון מההכאה שאין בה נזק וכל כונת הרב היתה להודיענו שיש הפרש בין נזקי גופו לנזקי ממונו כמו שהתחיל בלשונו ושבנזקי גופו חייב ובנזקי ממונו פטור אמנם בהכאה שאין בה נזק פשיטא שהוא פטור לדעתו. הרי שהאומר לחברו הכני על מנת לפטור שהוא פטור אליבא דכולי עלמא.

[46] ונראה שגם הוא מותר, הגם שלא מצאתי זה מפורש וזולתי רמז בלבד, במה שכתב הרב ברפ"ה מהלכות חובל, וכל המכה אדם כשר וכו' דרך נציון הרי זה עובר וכו', משמע דאינו עובר אלא דרך נציון. מכל מקום בנדון דידן נראה שמותר לבית דין ורשאים הם למלא רצון הבא לפנייהם

לבקש מהם ולחלות פניהם שילקו אותו לכפרת עונו. לאומר כן, אומר, שזה אינו אמת ואין מכאן ראייה כלל, לשיהיו רשאים הבית דין להלקות אותו מלקות של תורה, דהא קיימא לן בדוכתי טובא סנהדרין פרק קמא ופרק זה כורך ויבמות פרק שני וכתובות פ"ב דאין אדם משימ עצמו רשע, ורצה לומר שאין אדם נאמן על עצמו לומר שעשה עבירה, וזולתי לענין שלא להביא קרבן לעזרה, שאם אכל חלב יכול לומר מזיד הייתי ונאמן, דאין לנו לכופו להביא חולין לעזרה לפי דבריו, כדכתב התוספות, אבל אינו נאמן ליפסל ולא לקנס ולא לעונש מלקות. ולא עוד אלא שאם העיד על עצמו ועל אחר שעשו עבירה ביחד, כגון שאמר פלוני רבעני לרצוני או שלוה הוא מפלוני ברבית, דפלגי' דבורא ונאמין אותו על האחר ולא על עצמו. ומן הראוי היה שלא נאמין אותו כלל אפילו על האחר, כמו שלא נאמין אותו על עצמו, דאף על גב דאיכא טעמא רבה בהא כדאמר רבא בגמרא דעל עצמו הוא קרוב ולא על האחר, מכל מקום מדרבנן מיהא כיון דחציף כולי האי להעיד על עצמו דבר כזה, בין שישקר בין שיאמר אמת, היה ראוי שלא נאמין אותו בזה העדות כלל אפילו על האחר, כמו שלא נאמין אותו על עצמו, אלא שאם לא היינו מאמינים אותו על האחר היה נראה שאנו מאמינים אותו קצת על עצמו, דאי לא תימא הכי אמאי פסול להעיד על האחר, אלא ודאי פלגי' דבורא אפילו מדרבנן ונאמין אותו על האחר ולא על עצמו.

[47] ומאי דאיכא דוכתא דלא פלגי' דבורא, כגון בההיא דכתובות היכא דאמרי העדים אנוסים היינו מחמת ממון דאינן נאמין, משום דמשונו נפשיהו רשעים, דלא פלגי' דבורא למימר, דמאי דקאמר אנוסים היינו הוא אמת, ומאי דקאמרי מחמת ממון אינו אמת, אלא נאמר שהיו אנוסים מחמת נפשות. כבר בעלי התוספות תירצו בזה כמה תירוצים בסנהדרין ובכתובות. ואי לאו דמסתפינא ה"א דמהאי טעמא גופיה שכתבתי לא פלגי' התם דבורא בכה"ג, והוא כי היכי דלא לתחזי שאנו מאמינים אותם על עצמם. וזה דלפי האמת התם נמי פלגי' דיבוריהו, דבמ"ש כתב ידינו הוא זה הם נאמנים, ובמאי דאמרו אנוסים היינו מחמת ממון אינן נאמנים, והקושיא הנזכר היא דלא הוה לן למפלג דיבוריהו בכה"ג, אלא שנאמין אותם במאי דאמרו כתב ידינו הוא זה ואנוסים היינו, ופלגי' דיבוריהו במאי דאמרו מחמת ממון ולא נאמין להם אלא שנאמר שהיו אנוסים מחמת נפשות. ונפק"מ בהני תרי גווני דאי פלגי' דיבורא במאי דאמרי כתב ידינו הוא זה, השטר הוא כשר, ואי פלגי' דבורא במאי דאמרי אנוסים היינו ונאמין אותם באונס ולא במאי דאמרי מחמת ממון השטר הוא פסול, ומאן דחזי דאנו פוסלים השטר סבר דלאו משום דפלגי' דיבוריהו הכי הוי, אלא משום דלא פלגי' דיבוריהו כלל, ואין אנו מאמינים אותם אפילו במה שאמר כתב ידינו הוא זה, וכי היכי דלא לתחזי שאנו מאמינים אותם על עצמם כלל, משום הכי פלגי' דיבוריהו בגונא דקאמר בגמרא ולא בגוונא אחרית. זה היה נראה לומר בתירוץ הקושיא הנזכר ונתקיימו דברי שאמרתי יותר.

מהרלב"ח

מיתה אין ממיתין בית דין בהודאת פיו ואפילו שהוא יחלה פני הבית דין על כך לכפרת עונו הכי נמי בחייבי מלקות אין מלקין בית דין בהודאת פיו ולא אפילו בבקשתו מהם על כך ולכן סמך הרב מיד אחר ב' אלו הדינים הנזכרים שיש חלוק בהם בין חייבי מלקות לדיני נפשות אין אדם לוקה אלא בעדים והתראה וכו' כדרך שעושים בדיני נפשות וכל זה אפילו בהקדמה דבמלקות ליכא חשש סכנת מיתה, דלפי האמת אינו כן דודאי איכא במלקות סכנת מיתה ואפילו במלקות שייך ההוא טעמא דכתב הרב שמא נטרפה דעתו וכו' שאלו אי זה מר נפש יתחוק עצמו לפני בית דין כדי שיאמרוהו למלקות ארבעים וימות מאותם המכות. ושיש במלקות של תורה סכנת מיתה הוא מבוואר דהא תנן במתניתין שם בפ' הלוקין ואם מת תחת ידו פטור.

[51] גם בירושלמי סנהדרין פרקא קמא קאמר רבי אבהו בעי מכות בכ"ג פעמים שמת ממכותיו ויש בו דיני נפשות ואף על גב דהדין הוא בג' הטעם הוא משום דילפינן הכי מקרא כדלעיל אבל מכל מקום מוכח שאפשר לו למות מהמלקות. גם הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ה מכות בג' ואף על פי שאפשר שימות כשמלקין אותו. גם רבים מהפוסקים כתבו כן בפירוש ואמרו שזהו החלוק שיש בין מלקות של תורה למכת מדרות מדרבנן על מי שעבר על דבריהם או עבר על דבר תורה ואינו חייב מלקות מן התורה, דבמלקות של תורה המלקה מלקה בכל כוחו והשליש מן המכות על לבו והרצועה גם כן היא באופן שיוכל להכות מכה חזקה ולכן היה צריך אומד שקרוב הדבר שימות המוכה מחמת המכות החזקות אבל מכת מדרות לא היתה אלא כפי ראות בית דין לתוכחות מוסר ואף אם יכול לסבול יותר אין מכין אותו אלא לפי אומד הדבר שעבר בו.

[52] ולפי שנמצא במלקות דרבנן סופג את הארבעים בקדושין פרק קמא (ף כ"ט) הקורא לחברו עבד יהא בנדוי ממזר סופג את הארבעים, וכתבו בשם התוספות דאה"נ ואף במכת מדרות מספר המכות הם במספר מכות של תורה אלא שאינן חזקות כמותן. ועוד האריכו הפוסקים בזה לבאר מתי הוא מה שאמר מכין אותו עד שתצא נפשו ואינו מענין שלפנינו.

[53] כללו של דבר שמלקות של תורה והוא הפוסט מן הכרת עם התשובה אפשר שימות המוכה ממנו ואין כח ביד בית דין להלקות לשום אדם אותו המלקות אם לא שעבר בעדים והתראה אפילו שהעובר יבא לבית דין לחלות פניהם שילקו אותו כמו שאין כח בידם אליבא דכולי עלמא להמית לשום אדם שעבר עבירה שיש בה חיוב מיתה אם לא התרו בו הגם שהעובר יבא לפנייהם לחלות פניהם על כך לכפרת עונו. עוד אני אומר שגם שיהיה הדין נותן שיכולין בית דין להלקות לעובר בלא עדים והתראה מלקות בשל תורה כשהעובר בא לחלות פניהם שילקו אותו לכפרת עונו עם כל

[48] ומכל מקום אפילו בלא זה מוכח מהרמב"ם הנזכר שאין לנו לעשות דבר באופן שיראה ממנו שאנו מאמינים אותו על עצמו כלל והכא כיון שבית דין מלקין אותו המלקות שחייבה התורה לרשע בהכרח לומר שהוא מטעם שמאמינים אותו שאם לא היו מאמינים אותו לא היו מוקדקין עמו להלקותו מלקות של תורה אלא פחות ממנו וכשלא ילקו אותו מלקות של תורה אפשר שהוא מותר מההיא דהכני ופצעני אבל אין באותו המלקות כדי לכפר עונו. הרי מבוואר דלא דמי לההיא דהכני ופצעני ואף על גב דהתם יהיה מותר הכא אסיר לבית דין מלבד דבמלקות לא יש הכאה לבד כי גם יש ספק מיתה וכמו שיבא לפנינו. הארכתני בכל זה כדי למצוא ראייה מהגמרא.

[49] אמנם בדברי הרמב"ם ז"ל הוא מבוואר כמה שכתב בפרק י"ח מהלכות סנהדרין וזה לשונו, גורת הכתוב היא שאין ממיתין בית דין ולא מלקין את האדם בהודאת פיו אלא על פי שנים עדים. וזה שהרגו יהושע וכו'. אבל הסנהדרין אין ממיתין ולא מלקין המודה בעבירה שמא נטרפה דעתו בדבר זה, שמא מן העמלים וכו'. וכללו של דבר גורת מלך היא, עד כאן. הרי שהשוה הרב המלקות למיתה ואם כן אין לומר דדוקא אין כופין להלקות אבל אם הוא יבא מעצמו לבית דין לחלות פניהם שילקו אותו שיכולין להלקותו דבר הלמד מעניינו ומסמיכות דין המיתה שסמך הרב דכי היכי דבחיבי מיתות בית דין כשלא התרו בו אם בא לבית דין לבקש מהם שימיתו אותו לכפרת עונו אין יכולין בית דין לשמוע בקולו ולהמיתו כן בחייבי מלקות לדעת הרב ואף על גב דהטעם שכתב הרב לדין הזה לא שייך כפי הנראה בחייבי מלקות אלא בחייבי מיתות בית דין מכל מקום הרי הוזהר אותם והדין בשניהם שוה שאין שומעין בית דין לקולם כלל ומהטעם שהשלים וכללו של דבר גורת מלך הוא. גם בר"פ י"ו כתב הרב לשון אחד שנראה ממנו שכיון לזה בעצמו. וזה לשונו, כשם שמצוה להמית את המחוייב מיתה [כך מצוה עשה להלקות את המחוייב מלקות וכו']²⁰, ואף על פי שמלקות בשלשה במקום מיתה היא עומדת, עד כאן.

[50] וקשה לי בדברי הרב למה כתב זה הלשון במקום מיתה היא עומדת. ומאי ילפינן מיניה ובפרט שזה הוא מימרא. דרבא בגמרא לתת טעם לרבי ישמעאל (סנהדרין ה' י) דתנן במתניתין אליביה מכות בכ"ג וכיון דלית הלכתא כרבי ישמעאל אמאי אייתי מימריה דרבא דאיתמר אליביה אלא שיש לנו לומר בהכרח שכונת הרב היא לומר דאף על גב דלא קיימא לן כר' ישמעאל במאי דקאמר מלקות בכ"ג מכל מקום מימריה דרבא הלכתא היא לכל שאר מיילי דמאי דלא קיימא לן כרבי ישמעאל הוא מטעמא דקרא כדאמר בגמרא ושפטום תרי משמע והוא הדין גם כן דכיון דדין המלקות בג' דמלקין בזמן הזה בכל מקום וכו' כדבסמוך אבל לכל שאר מיילי מלקות במקום מיתה היא עומדת. ומינה לנדון דידן דכי היכי דבחיבי

למתבייש על ידי עצמו שהוא בא לבית דין לחלות פניהם שילקו אותו ולמלא רצונו עושין כן.

[56] כללו של דבר שאין רשות לבית דין להלקות מלקות כשל תורה לשיהיה נפטר הלוקה מהכרת על ידו וזולתי

לעובר בעדים והתראה וכל זה על פי דברי הרמב"ם ז"ל. וגם בדברי רש"י שפי' במתניתין דכל חייבי כרתות שלקו וכו' דמיירי שהתרו בהם עדים הוא מוכרח ולומר דסבירא ליה הכי דהא התם לא איירי לענין דין חיוב מלקות על עבירה דנימא דמש"ה הזכיר עדים והתראה משום דאז כופין אותו להלקות אלא אדרבה מיירי לאשמעינן מתי נפטר מהכרת על ידי מלקות ואי קושטא דמילתא הוי דבית דין יכולין להלקות למי שעבר כלא עדים היכא שבקש מהם העובר שילקו אותו והוא נפטר מהכרת על ידי אותו מלקות אמאי פרש"י ההיא דכל חייבי כריתות כשהתרו בהם על ידי עדים היה לו לפרש המשנה בכולל ולומר הכי בין שהתרו בהם למלקות ולקו בין שלא התרו בהם אלא שבאו מעצמם לבית דין ולקו נפטרו וכו' וכיון דלא פי' הכי נראה ודאי דדוקא כשהתרו בהם לוקין בבית דין ונפטרו לא כשלא התרו בהם.

[57] גם בלשון אחר שהאריך בו רש"י שם במכות נר' כן מבואר והוא דעל מאי דקאמר התם בגמרא עלה דמתניתין דכל חייבי כריתות שלקו וכו' רב אסי אמר אפילו תימא רבנן וכו' כתב רש"י וזה לשונו, רב אסי אמר וכו' ודקא אמרת מיתה וכתר וכו' לא דמי וכו' ועיקר ענינו של יום הכיפורים בידי שמים הוא דאף על גב דאיכא חיוב מלקות בחייבי כרתות הוא אינו עיקר החיוב דכרת חמור ממלקות ואי מזיד בלא התראה הוא הוי בכרת ונמצא חיובו החמור בידי שמים וכו', ע"כ. ממאי דקאמר ואי מזיד בלא התראה הוי בכרת מוכח בהדיא דאינו נפטר מהכרת על ידי שילקה בבית דין כגון שחלה פניהם על כן ולעולם הוי בכרת הן מטעם שאין יכולין בית דין להלקותו כעין מלקות של תורה הן מטעם שאפילו שיכולין להלקותו אינו נפטר בכך כיון שהמלקות הוא לבקשתו וכמו שכתבתי.

[58] ועלה בידינו אם כן מבואר לדעת רש"י והרמב"ם ז"ל שאותו התכלית שחשבו להשיג רבני צפת תוב"ב על ידי הסכמתם הנזכר אי אפשר להשיגו. וראיתי בס' ארחות חיים שכתב בענין המלקות דברים שכפי הנראה מפשטם סותרים מה שכתבתי ומכל מקום אפילו לפי דבריו אותה הסכמה שהסכימו רבני צפת אינה מועילה כלל והתכלית המושג על ידה יושג גם כן בלתי. וזה לשונו, והמלקות ודאי מכפר עם התשובה והיודי שהמלקות בחייבי מלקות במקום מיתה בחייבי מיתות הוא עומד והמיתה אינה מכפרת לעולם אלא עם היודי וכן אז"ל כל המומתין מתודין שכל המתודה יש לו חלק לעולם הבא. ואם תאמר למה לא הזכירו התשובה עם היודי שזה עומד על בית הסקילה והולך למות ואין לו פנאי לחטוא עוד שיצטרך לומר און פעלתי לא אוסף אבל

זה אינו נפטר מן הכרת על ידי אותו המלקות אפי' שעשה תשובה ואפי' בעבירה שאין בה כרת אינו נפטר מעונש שמים שיש על אותה עבירה על ידי אותו המלקות דדוקא קאמר קרא ונקלה אחיך כיון שנקלה הרי הוא אחיך באותו המלקות המוזכר שם לא במלקות אחר. וכי תימא כיון שמכות המלקות הם חזקות בזה כמו בזה מאי איכא בין זה לזה. לא היא וטובא איכא דהתורה אמרה והפילו השופט והכהו וכו' ולא דמי לכשבא הוא לבית דין ומפיל עצמו לפניהם ויבקש מהם שילקהו.

[54] ראיה לזה מה שאמרו ז"ל בתעניות פרק סדר תעניות כיצד (משנ' קמ"ח דפרק קמא) דעל מאי דתנן במתניתין נותנין אפר מקלה על גבי התיבה ובראש הנשיא ובראש בית דין וכל א' וא' נותן בראשו, מקשה בגמרא נשיא ואב בית דין נשקלו אינהו וננחו ברישיהו (מה שאמר) [מ"ש] 21 דשקיל איניש אחרינא ומנח להו אמר רבי אבא דמן קסרי אינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים. ואפילו היכא דליכא מעשה אלא דבור בלבד אמרינן הכי סוף פרק היו בודקין דעל מאי דתני בברייתא אומר בדיני ממונות נזדקן הדין וכו' ופליגי אמוראי בפירוש נזדקן הדין דחד אמר קש דינא וחד אמר חכם דינא מקשה למ"ד קש דינא מתיבי גדול שבדיינים אומר נזדקן הדין אי אמרת בשלמא חכם דינא היינו דאמר גדול אלא אי אמרת קש דינא לא סגי דלא אמר גדול כסופי הוא דקא מסכיף נפשיה אין אינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים. הרי דבין במעשה בין בדיבור אמרינן אינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים, וה"נ כיון שזה המלקות הוא עונש לעובר ונפטר בו עם התשובה גם מעונש שמים ואפילו מהכרת אם היא עבירה שיש בה כרת אית לן למימר דדוקא בההוא גוונא דכתיב בקרא דאית ליה כסופא טובא נפטר לא בגוונא אחריתי. ודאי נראה דלחזור לכשרותו מספיק אפילו במלקות כזה ולא מטעם המלקות אלא מטעם שעשה תשובה וכבר כתבתי למעלה דלחזור לכשרותו מספיק בשעשה תשובה אף על פי שלא לקה ומי שבא לב"ד ובקש מהם שילקו אותו לכפרת עונו ודאי דעשה תשובה אבל לענין להפטר מעונש שמים דבעי תרתי המלקות והתשובה צריך שיהיה המלקות כגוונא דכתיב בקרא ומטעם הנזכר דאינו דומה מתבייש וכו'.

[55] וליכא למימר דדוקא בנשיא או אב בית דין אמרינן הכי לא בגבירא אחרינא מדלא קפיד במתניתין אלא בנשיא ואב בית דין אבל האחרים כל א' וא' נותן בראשו, הא ליכא למימר דודאי בכל דבר שהוא בושה לכל אית לן למימר הכי אינו דומה מתבייש מעצמו וכו' ומאי דקתני התם כל א' וא' נותן וכו' הוא דמשום דלא חשיבי לא מתבייש במילתא כי היא דנתינת האפר כמו נשיא ואב בית דין דמשום חשיבותם הם מתביישים מאחרים אפילו במילתא כי היא אבל במלקות דיש בו בושה לכל ודאי אמרינן דאינו דומה המתבייש על ידי הבית דין שכופין אותו ללקות

מהרלב"ח

[61] אבל כיון שכתב זה הרב דברי הרמ"ה ודברי הרמב"ם ז"ל, נראה שלדעתו אינם חולקים זה עם זה, ושגם לדברי הרמ"ה אין כח ביד בית דין להלקות לעובר בלא עדים והתראה, מלקות כשל תורה כמו לדברי הרמב"ם. כי לומר בהפך מזה והוא שסובר הרב בעל זה הספר שמה שכתב הרמב"ם שאין מלקין לעובר בלא עדים והתראה זהו כשמלקין אותו בע"כ, אבל כשבא לבית דין לחלות פניהם על כך לכפרת עונו שיכולין להלקותו אפילו מלקות בשל תורה, לומר זה אי אפשר מכח דברי הרמב"ם עצמם וכמו שכתבתי. כלל הדבר שכוונת הדבר הזה היא להשוות המלקות שלא נתחייב בו על ידי בית דין, עם התשובה למלקות שנתחייב בו על ידי בית דין בלא תשובה. ופי' הלשון הוא ככה, ואין חלוק בין שילקה בבית דין ולא עשה תשובה כי בזה דבר למעלה, בין שלא בבית דין עם התשובה ולא הוצרך לפרש כי הוא מבואר שכיון שבא מעצמו לבית דין שעשה תשובה, אלא שאם נתחייב וכו' מלקין אותו בע"כ ואז כיון שהוא בע"כ מורה שלא עשה תשובה, ואם עבר העבירה וכו' ורצה מעצמו וכו' תבא לו ברכה כי ודאי הוא בעל תשובה ויועיל לו זה המלקות להקל מהעונש, ואם לא רצה אין כופין אותו ועתיד הוא לקבל כל העונש שיש עליו מן השמים.

[62] זה נראה לעניות דעתי שהוא מוכרח לפרש בזה הלשון מכח הקושיא הנוכרת. גם בזה הדרך נתיישב לי דיוק אחר שיש בזה הלשון והוא שבפי' בין שלא בבית דין שכתב זה הרב שם חלוקת ואם עבר העבירה שלא בעדים והתראה ורצה מעצמו וכו' וכפי הנראה אין הב' חלוקות שכתב מקבילות זו לזו שגם כשרצה מעצמו וכו' בבית דין הוא לוקה. ועל הדרך שכתבתי הוא מיושב וכוונתו להודיענו שכשלקה ברצונו גם שלקה על ידי בית דין הרי הוא כאלו לקה חוץ לבית דין ולכן אין כח באותו המלקות לפטרו מכל העונש שנתחייב בו מן השמים הגם שעשה תשובה דקרא דונקלה אחיך במלקות על ידי בית דין כתיב. אשר לפי זה עתה הנס נהפך אל הרודף ולא יתן סתירה מזה הלשון לכלל דברי שכתבתי ורצה לומר שיש חלוק בין המלקות שהוא על ידי בית דין כגון שעבר העובר בעדים והתראה למלקות שלא נתחייב בו ע"כ כ"ד כגון שכתבתי בלא עדים והתראה אלא שיש ראייה מזה הלשון לקיים כלל דברי שכתבתי למעלה.

[63] מכל מקום אפילו לפי פשטו הנראה הדבר מבואר לענין הנדון שלפנינו שאותה ההסכמה הנוכרת איננה מועילה להשגת התכלית והוא החשוב שחשבו להשיג רבני צפת תוב"ב על ידה ועם כל זה אין לבעל תשובה להצטער בכך ולא להתיאש ממחילת עונו כי גם בלי המלקות על ידי בית דין יכופר עונו ויעלה לעמוד למעלה ממדרגת הצדיקים גמורים על ידי התשובה אם ישתדל לקיים כל עיקריה והרי הבטיחנו הנביא ע"ה שובה ישראל עד י"י אליך וכו' ובאה עליו הקבלה אפילו כפר בעיקר ולא לכד על ידי יסורין אלא אפילו בלא יסורין אם יקיים מה שאמר שלמה ע"ה בחסד ואמת יכופר עון על הדרך שפירשו הרב ר' יונה החסיד בספר שערי תשובה שלו בסוף השער הראשון. כלל הדבר שאותה

בחיובי מלקיות צריך תשובה. ואף על גב שאין המלקות מכפר אלא עם הוידוי והתשובה א"א שלא יקל לו מעונש העון ההוא מפני הצער שנצטער מכלל העונש שנתחייב בו בידי שמים. ואין חלוק בדבר בין שלקה בבית דין בין שלא בבית דין אלא שאם נתחייב בבית דין מלקות מלקין אותו בעל כרחו ואם עבר העבירה שלא בעדים והתראה ורצה מעצמו ללקות כדי להקל מעונש העון תבא לו ברכה ואם לא רצה אין כופין אותו. כך כתב הרמ"ה ז"ל בתשובה. עכ"ל כפי הנמצא בספר שבידי וכפי הנראה מפשטו סותר מה שכתבתי.

[59] האמנם לפי שכל דברי הם מוכרחים לעניות דעתי מדברי הרמב"ם ורש"י גם מכח כל אותם הראיות שכתבתי. נראה בעיני שהריני מוכרח להשתדל לפרש הלשון הזה כפי אותו הדרך ולהסכימו עם מה שכבר כתבתי. והפתח שמצאתי לבא בו לקיים זה הוא קושיא א' חזקה שיש לי בלשון הזה והיא שכל דברי אותו הרב שכתב במלקות שנתחייב על ידי בית דין הם כשלא עשה תשובה וכפי פשט לשונו הנזכר נראה שהשוה לזה כשלקה ברצון עצמו לפני בית דין אף על פי שלא נתחייב במלקות כגון שעבר שלא בעדים והתראה והרי הקושיא מבוארת בדבריו והיא שכשלקה ברצון עצמו ובא לבית דין לחלות פניהם שילקו אותו לכפרת עונו ודאי שעשה תשובה. אשר לפי זה יש לי לומר שכוונת הלשון היא להשוות המלקות שלא נתחייב בו על ידי בית דין כגון שעבר שלא בעדים והתראה אפ"י שעשה תשובה למלקות שנתחייב בו ע"י בית דין בלא תשובה וכמו שהמלקות שנתחייב בו על ידי בית דין שלא עשה תשובה אינו מכפר מכל וכל אלא שמועיל להקל מהעונש גם המלקות שלא נתחייב בו על ידי ב"ד אינו מכפר מכל וכל אפילו עם התשובה אלא שמקל מהעונש ובפרט במלקות שהוא מחייבי כריתות שאין אותן המלקות מספיק לפטרו מהייסורים הראויים לו כפי עונש הכרת והטעם הוא שאע"פ שיהיה רשות לב"ד להלקות לעובר בלא עדים והתראה כשבא מעצמו מכות חזקות כמכות של תורה אפ"ה נמי אינו פוטר מהעונש מכל וכל מהטעמים שכתבתי ראשון ושלישי או שאין כח ב"ד להלקות לעובר הזה מלקות חזקות כמלקות של תורה וכיון שאינו כשל תורה אינו מספיק לכפר מכל וכל אלא להקל מהעונש וכפי הטעם האמצעי שכתבתי.

[60] ואף על פי שזה הרב הזכיר ב' אלו מיני המלקות בשוה

שכתב אלא שאם נתחייב בבית דין מלקות מלקין אותו וכו' ולמטה כתב ורצה מעצמו ללקות וכו' דמשמע דאין חלוק לדעתו בין אלו המלקיות לענין חוק המכות, איפשר לומר שסמך על המבין דודאי לא יאמרוהו בית דין למלקות כשהוא בא ללקות מעצמו כמו כשהם מכין אותו בעל כרחו. ואם הרב בעל זה הספר לא היה מעתיק דברי הרמב"ם ז"ל שכתבתי למעלה גורת הכתוב היא שאין ממתין בית דין וכו', הייתי אני אומר שסובר הוא שלדעתו של הרמ"ה שני המלקיות שוים שלא כדברי הרמב"ם שכתבתי, ומכל מקום אינו מכפר לו מכל וכל אותו המלקות שלא נתחייב בו בבית דין מהטעמים האחרים שכתבתי.

ההסכמה אינה מועילה לשעבר כלל, ולשים עצמנו ברוחק לתקן אותה אין אנו צריכים כי בדורותינו אלה לא ראינו ולא שמענו שיש רשעים פרוצים כל כך שיעשו העבירה בפרסום אחר ההתראה ואם באולי נמצא אי זה מהם דמו בראשו והוא רשע בעונו ימות. ובעיקר הדין לא הייתי צריך לדבר כלל מאחר שכל ישע וחפץ רבני צפת באותה ההסכמה לא היה אלא לצאת לישע עמם בהשיג התכלית החשוב הנד' כאשר רמזו בכתבם ומרגלא בפוסם שלוחם שליח מצוה החכם המעולה הנזכר.

[64] האמנם עם כל זה לא אחשוך פי מלהודיע לרבני הדור יצ"ו את אשר עלה במצודתי לעשות מעשה בדין הזה, אחר אשר אשא ואתן בכיארור כונת דברי הרב ואומר שכבר נודע לכל יודעי ספר שכל דברי הרמב"ם בספרו כשלא נודע מקור מוצאם בתלמודנו הקדוש או בכרייתא ותוספתא כדברי הספר החתום שאין כח להבינם בשלימות לא עיקרם לענין הדין ולא טעמם ובנדון דידן ככה הם. ולא עוד אלא שאפילו בשום פוסק אחר לא נמצא העתקה מהספר שבידו ולכן אין לי מקור לחקור ממנו על כוונת אמתתם זולתי מיניה וביה, רצוני מדברי הרב בעצמם שכתב בפירוש המשנה ובפסק. וכפי הנראה שהרב חזר בו בזקנותו ממה שכתב במשנה בילדותו בשני דברים.

[65] הראשון הוא ממה שהרחיב התיקון שם במשנה כמה שכתב להקדים עליהם איש מן הישיבה וכו' שהוא הלשון בעצמו שכתב בפסק בפ"א מהלכותיו הגדול שבכלן וכו' והוא ראש הישיבה וכו' כאלו היתה כוונתו שם במשנה לתת מקום וסדר איך יוכלו למנות סנהדרי גדולה של ע"א עם הנשיא ובפסק לא רמז כלל לזה ולא ייחד איש לראש ישיבה אלא אמר בכלל למנות דיינים ולסמוך אותם. גם דייק בלשונו וחזר לומר מה שכבר אמר למעלה כמה פעמים ויש להם לדון דיני קנסות כנראה שלא היה חושש אלא לתיקון דיני קנסות. וגם שאיפשר לומר בזה המשום הכי כתב כן ופרט דיני קנסות משום מה שהקשה על עצמו למטה ואמר אם כן למה היו החכמים מצטערים כדי שלא יבטלו דיני קנסות, כי כן מבואר במעשה דרבי יהודה בן בבא ע"ה בסנהדרין פ"א ובעבודה זרה פ"א שסכן בעצמו כדי שלא יבטלו דיני קנסות וסמך לחמשה זקנים או ששה וכו' כדאיתא התם. מכל מקום נראה שכל כוונת הרב לא היתה אלא לתת תיקון וסדר איך יוכלו למנות בית דין של ג' שיהיו סמוכים וראויים לדון הדברים שדינם בשלשה ובכללם ועיקרם דיני קנסות. וגם בזה הפריזו על המדה רבני צפת אפילו על פי דעתם שכשעשו המעשה הנזכר תפסו עיקר לעצמם מה שכתב הרב במשנה ועשו מעשה על פיו למנות ראש ישיבה בפרסום ובנסתר ובהמשך הזמן גם נשיא, והניחו מה שכתב הרב בפסק הגם שלפי האמת הוא העיקר ובזקנותו שנאה ועל פיו היה ראוי להם לעשות מעשה ולפנים יתבאר עוד מאי נפקא לן מינה ומה הפסד יש בכך.

[66] הדבר השני שחזר בו הרב ממנו בפסק הוא מהטעם שכתב שם במשנה כי שם הביא ראיה מפסוקי ישעיה

ע"ה, ובפסק כתב והדבר צריך הכרע ונראה ודאי שמה שאמר הרב ורמז במשנה לתת סדר ותקון איך יוכלו למנות הסנהדרין עם הנשיא לא מפני שאנו צריכים להם בגלות בעונות כי לפי האמת קודם בנין בית המקדש אין להם כח ומעלת הסנהדרין כיון שרוב מעשיהם או כלם כמעט תלויים במקום ובהדיא אמרי' בפ"ק דתמורה במאי עסקי' אי לימא בזמן הזה מי איכא עיר הנדחת והתנן אין עושין עיר הנדחת אלא בכ"ד של ע"א אלא פשיטא בזמן שבית המקדש קיים. משמע בהדיא דבזמן שאין בית המקדש קיים ליכא ב"ד של ע"א. ונראה שמכאן למד רש"י מה שכתב ביומא פ' יום הכפורים עלה דההיא דקאמר בגמ' האוכל חלב בזמן הזה צריך שיכתוב השיעור שמא יבא ב"ד אחר וימעט בשעורין, וז"ל, האוכל פחות מכזית בזמן הזה יכתוב כשיעור זה אכלתי שמא יבנה בית המקדש בימיו ויתחדש ב"ד ותתחדש הלכה וכו', ממה שכתב הרב שמא יבנה בית המקדש קודם ויתחדש ב"ד וכו' משמע שלא יתחדש ב"ד שהם הסנהדרין לחדש הלכה כנגד ההלכה שיש לנו מהב"ד הראשונים עד שיבנה בית המקדש. וגם שהיה אפשר לומר דמאי דכתב רש"י שמא יבנה בית המקדש הוא משום הקרבן שהוא במקדש, סידור לשונו אינו מורה על כך כמו שכתבתי. ועלה אם כן לפי זה שכח ומעלת הסנהדרין אינה כי אם בזמן שבית המקדש קיים ועתה אין אנו צריכים מהם.

[67] ומבואר מכל זה ראייתו בההוא עובדא דרבי יהודה בן בבא ע"ה שכתבתי למעלה שמסר עצמו למיתה כדי לסמוך אותם הזקנים ולא שבחוהו במעשה ההוא אלא על שגרם שלא נתבטלו דיני קנסות מישראל כמה שאמר זכור אותו האיש לטוב שאלמלא הוא בטלו דיני קנסות. ונראה שהטעם הוא מפני שהיה אחר החרבן ואינו לנו לחוש לביטול הסמיכה זולתי מפני ביטול הקנסות ושאר הדברים שהם בשלשה. האמת שקשה בזה שגם שהיה אחר החרבן הרי היו מקדשין אז על פי הראיה וזמן הרבה אחר כך עד זמן רבי הלל בנו של רבי יהודה נשיאה בנו של ר"ג בנו של ר' יהודה הנשיא הוא רבינו הקדוש ע"ה כמו שכתבו רבים מהפוסקים גם הרמב"ם ז"ל כתב שהיה עד זמן אביי ורבא והוא הוא הזמן עצמו הכתוב למעלה כי כלם היו בזמן אחד וזה אינו כי אם בזמן הסנהדרין, ואם כן למה לא שבחוהו על אותה הסמיכה מצד שגרם שלא יתבטלו הסנהדרין כדי שיוכלו לקדש על פי הראיה ולפנים יתבאר ב"ה. מ"מ מוכח בהדיא דבזמן החרבן אין אנו צריכים לבית דין של ע"א אלא לבית דין של ג' ובלבד שיהיו סמוכים. אשר לפי זה יש לנו לומר דמאי דכתב הרב ורמז במשנה לתת תיקון למנות בית דין עם נשיא הוא מצד הטעם שנתן מדברי הנביא ע"ה יען שזו תלוי בזה כלומר שלהביא ראיה מהפסוק הוצרך לומר בהכרח שיכולין למנות סנהדרי גדולה עם נשיא כי ודאי השבת שופטי ישראל שייעד הנביא עליהם הם הסנהדרין אמנם בפסק שלא נראה לו הראיה ההיא קצר התיקון ולא הזכיר ראש הישיבה וממילא משמע דליכא סנהדרין.

[68] ועוד אוסיף בזה דיוק יפה לפנים. והטעם שחזר בו הרב מהראיה ההיא נראה שהוא מצד שראית הרב

מהרלב"ח

ובלבר שיהיו ראויים לכך ויהיו בהם תנאי הב"ד וכל זה למען לא יתבטלו אותם המצוות.

[72] ועם זה שכתבתי שמה שדחקו לרב לחדש אותה התקנה הוא כדי שלא יהיו אותם המצוות בטלות נ"ל לדייק עוד ולתת טעם יפה לחזרה שחזר בו הרב בפסק ממה שכתב במשנה שנתן סדר ותיקון לשיוכלו כל החכמים למנות סנהדרין גדולה כמו שרמזו בלשוננו שם ובפסק חזר מזה ולא נתן תיקון אלא לשיוכלו למנות בית דין של ג' ויהיו סמוכים כמו שכתבתי למעלה.

[73] ויתבאר עם זה ג"כ מה שהקשתי למעלה למה לא שבתו לרבי יהודה בן בבא ע"ה במה שגרם שלא יתבטלו הסנהדרין. והוא בזה האופן שלפי האמת נראה שאף על פי שבית דין סמוכים של ע"א אין אנו צריכים מהן בזמן החרבן מהטעם שכתבתי שכל דבריהם תלויים במקום מ"מ יש דבר אחד מדברי תורה שאנו צריכים בו להם כי אינו תלוי במקום והוא קדוש חדשים ועבור שנים שאינו תלוי במקדש אלא ביהודה לכתחלה דכתיב לשכנו תדרשו או בכל ארץ ישראל בדיעבד (ולפני מי) [ולפעמים] אפי' בח"ל ולכתחלה כשיהיה גדול הדור בחוצה לארץ ואין כמותו בכל ארץ ישראל, והוא תלוי בסנהדרין לדעת הרמב"ם ז"ל שגם שקדוש החדש מספיק בג' כדתנן בריש מס' סנהדרין (דף י"ג) צריך שאותם הג' יהיו מהסנהדרין או סמוכים שנתנו להם רשות הסנהדרין וכל שכן עבור השנים שצריך שבעה וצריך שיהיה הנשיא עמהם כאשר כתב כל זה הרב בהלכותיו ז"ל רפ"ה (מהל' קדוה"ח), כל שאמרנו מקביעות החדש על הראיה ועבור השנה וכו' אין עושין אותו אלא סנהדרין שבא"י או ב"ד הסמוכים בא"י שנתנו להם הסנהדרין רשות וכו'. גם שהיה צריך הנשיא בעיבור השנה כתבו מבואר בפ"ד.

[74] גם בספר מנין המצות שלו (כמ"ע סי' קנ"ז) כתב כל זה הרב בביאור רחב מאד יעוין שם. ומה שהיה ר' עקיבא ע"ה מקדש חדשים ומעבר שנים בח"ל מטעם שלא הניח כמותו בא"י כדאיתא ביבמות (דף ס"ג ע"א) ובסוף ברכות וכתבו הרב ספ"א מהלכותיו אינו סותר זה לדעת הרב, שכיון שלא הניח כמותו הרי הוא במקום נשיא וגם תלמידיו שהיו עמו דודאי היו סמוכים בא"י הרי הם במקום הסנהדרין. הרי שלדבר הזה היה צריך סנהדרין ונשיא ואינו זוכר שיש דבר אחר דומה לו, ואפילו בזה חולק הרמב"ם ז"ל כמו שיבא לפנינו. כי לענין פ"י משפטי התורה לא היינו צריכים לסנהדרין ולא אפי' לסמוכים שגם שלא היו סמוכים אלא מומחים ר"ל חכמים מופלאים בחכמת התורה היינו מחוייבים לשמוע אליהם בכל דבר שלא יחלקו על מה שאמרו הסנהדרין שהיו בזמן המקדש, ראיה מרוב חכמי התלמוד.

[75] גם לשאר הדברים שצריך ב"ד סמוכים מספיק שיהיו ג'. ולכן הרב ז"ל במשנה שחשב להביא ראיה גמורה מייעוד הנביא שיש כח לחכמים למנות סמוכים הגם שהם לא יהיו סמוכים הזכיר התיקון כולל אפי' למנות סנהדרין ונשיא כדי שיכלו לקדש ע"פ הראיה. האמנם בפסק שנראה לו שאין

היא בנויה על שהייעוד ההוא מהנביא ע"ה על השבת שופטי ישראל הוא קודם בא המשיח וכן כתב הרב שם בפירוש ז"ל וזה יהיה בלא ספק כשיכין הבורא ית' לבות בני אדם וכו' לפני בא המשיח, וההכרח אליו ז"ל לומר בראשונה שאותו הייעוד הוא בטרם בא המשיח כפי הנראה הוא שאם היה אחר כך אינו דבר שצריך להבטיח עליו כי יותר ויותר מזה הבטיחו לנו הנביאים ע"ה, גם מפסוקי הנביא נראה לו שהוא כן ממה שאמר בסמוך אחרי כן יקרא לך עיר הצדק וגומר נראה שקודם בנין העיר והמקדש ישוּבו השופטים שאם פירוש יקרא לך הוא ייעוד על השם לכד אבל הבנין יהיה קודם השבת השופטים היה לו לנביא ליעד על בנין העיר והמקדש כי הוא דבר גדול (כל זה צריך תיקון ובקונטרס הג' מתוקן עיין) אלא שיש לנו לומר בהכרח שבמ"ש אחר כך יקרא לך וגומר ייעד על הבנין והשם וא"כ השבת שופטים הוא קודם, גם הפסוק הסמוך ציון במשפט תפדה מורה על כך בפ"י שר"ל בזכות המשפט שיעשו השופטים הגו' תפדה ציון מורה שהשבת השופטים הוא קודם פדיון ציון ובניינה.

[69] גם נראה שיש לו לרב ראיה ממה שסמך אחר כך ושבר פושעים וחטאים יחדיו וגומר וזה נראה שהוא קודם בא המשיח ובנין בית המקדש כי אחר כך יעמדו בשלוח והרי זה הפסוק הוא כמו פירוש לפסוק שאמר בראשונה ואשיבה ידי עליך וכו' אלא שהכניס בנתיים פסוק ואשיבה שופטיך וגו' לומר שמרוב אותם הצרות תגדל תומתם ותרבה זכותם ומה שאמר אחרי כן יקרא לך עיר הצדק וגו' ציון במשפט תפדה וגו' אינו סמוך מיד ולכן סמך לזה ושבר פושעים וגו' כי זה קודם מ"ש אחרי כן יקרא לך וגו'. הארכתי בזה לתת איזה הכרח לסברת הרב שחשב בראשונה שאותו הייעוד יתקיים בטרם בא המשיח ומ"מ בין יהיה זה שכתבתי הכרח שיכריחו מדברי הנביא או אחר נראה מפורש בדבריו שלדעתו אותו הייעוד שהבטיח עליו הנביא הוא בטרם בא המשיח ועל פי זאת ההקדמה ראיתו זאת היא ראיה.

[70] האמנם בזקנותו חזר בו כי ראה שלפי האמת אין ההקדמה הזאת בפ"י הפסוקים שעליה בנה ראיתו מוכרחת כי יש לאומר שיאמר שאותו הייעוד אינו כי אם לאחר בא המשיח ואז אין קושיא כלל איך ישוּבו הסנהדרין אם אין כח ביד כל החכמים לסמוך שהרי אליהו ע"ה עתיד לבא עם המשיח והוא סמוך קיים בגוף ונפש ויכול לסמוך לכל בתי דיני ישראל. גם המשיח בעצמו על פי מ"ש ז"ל בפירוש הפסוק המיועד עליו ונשא ממשא יכול לסמוך לכל מי שיהיה ראוי כמו שסמך מרע"ה לשבעים זקנים.

[71] ועיקר הדבר שדחקו לרב ז"ל שמצדו הוכרח לחדש אותה ההוראה בפסק הוא שהוקשה בעיניו שיהיו המצוות שאינן תלויות במקום ולא בזמן כגון דיני קנסות וכל אותם הדברים שדינם בג' סמוכים בטלות בזמן הגלות וגם שלא ימצא בדור סמוך לסמוך בית דין של ג' הוא מן הראוי שיהיה כח ביד כל חכמי הארץ הקדושה שהם שקולים ככל חכמי ישראל כיון שהם הנקראים קהל לסמוך בית דין של ג'

וסיים והדבר צריך הכרע כי נסתפק אליו אם יספיק מה שתירץ על קושיא אם כן למה היו מצטערים וכו' גם נסתפק אליו אם דומה זה לשאר משפטי התורה כמו שכתבתי או אינו דומה אלא למצות התלויות במקום ובזמן כי הזמן גרם ביטולם לבלתי המצא סמוכים בעונות ולכן היו מצטערים אותם החכמים על הסמיכה והעלה בסוף שצריך הכרע בדברים האלה. עלה על דעתי להאריך ולשאת ולתת ועל דברי הרב כדי לבאר למעשה שאין כח כלל אפי' לדעת הרב למנות סנהדרין ונשיא ע"י חכמי ארץ ישראל אפילו שיהיו חכמים גדולים בתורה ומפלאים בחכמה.

[79] ובענין מנוי ג' סמוכים לודן דיני קנסות כל דברי על פי סברת הרב הם להלכה לבד כי לענין מעשה הנה נא ידעתי שדברי אלה לא יועילו ולא יצילו ואין כח בהם לא לבנות ולא לסתור, כי הנה הרב בעצמו המחודש ההוראה יחס אותה לעצמו ולראות שכלו לבד ולכן חתם בסוף שהדבר צריך הכרע כנראה שלא יכול הוא להכריע עליו לקיימו מכח ראייה מהתלמוד ולא משום מקום גם לא דבר רק הוא בעיניו אחרי שכתבו, והרב המשיג גם הוא בלם פיו מלדבר בזה ולא ידעתי אם הוא מטעם דשתיקה כהוראה (בהוראה) דמיא כבשאר כל הדינים או שחשב שכיון שהרמב"ם עצמו אמר שהדבר צריך הכרע לא יעלה על לב החכמים בשום דור לעשות מעשה על פי זאת ההוראה ואם אלו רבני עולם בקיאים בכל התורה כלה משנה ותלמוד בבלי וירוש' וספרא וספרי ותוספתא ומדרש והגדה לא היה בידם כח לקיים הענין ולא לסתור הבנין איך יעצור כח יתוש אשר כמוני בערכם קצוץ כנפי הבקיאות והתבונה לעשות גדולה או קטנה.

[80] ומ"מ נר' בעיני כי עדיין הניחו לי צד ומקום לדבר בענין בלי להכנס בגבולם ולא יטה לארץ מגלם והוא שלע"ד נר' שלא על רבני הדור הזה הורה הרב המורה שגם שת"ל יש ויש בדור רבנים בעלי דעת רחבה להבין דברי חכמים הכתובים בספרים ובפרט החכם השלם שבררו להם רבני צפת תוב"ב יצ"ו, עוד צריך עם זה בקיאות גדול מאד, ומי שיחמנה במנוי כזה קדוש הוא ליי' וצריך להיות עוקר הרים וסיני כי יש כמה דינים מתחדשים בכל יום לא יוכל איש לפסוק בהם הדין אם לא מכח אי זה משא ומתן שבא בתלמוד ובספרי הפוסקים לא נמצאו כלל ובזה היה גדול כחו של הרשב"א ובני גילו ע"ה וכו' מן דין צריך המתמנה במינוי הסמיכה הנזכר להיותו חכם בדברים אחרים צריכים למשפטי התורה וכתבם הרב ז"ל ברפ"ב מהלכותיו.

[81] וגם שני שכיון שאין מינוי הסמיכה עתה בזמנינו זה לענין דיני נפשות שאין צריך הסמוך לדעת בכל אותם הדברים כגון דרכי המעוננים והקוסמים והמכשפים ודומיהם מ"מ יש בהם דבר שהוא צריך לדעתו בהכרח ולא נשלם פירושו בתלמו' כל הצורך כמו עבור השנים וקדוש חדשים על פי הראיה שמלבד שהם עצמם עיקר משפטי התורה עוד תלוי בהם חלק גדול משאר משפטי התורה איסורי לאוין וחיובי כרתות גם חיובי מיתות ב"ד ע"י קטנה בידיעת אם היא פחותה מבח ג' שנים ויום א' או יותר וכן בקטן פחות מבן ט'

ראיה כלל מדברי הנביא והדבר היה לו בספק לא הזכיר התיקון למנות סמוכים כי אם ב"ד של ג' כי למנות סנהדרין אי אפשר מפני שהמועדות בזמן שיש סנהדרין הם על פי הראיה לענין קדוש החדש ועל פי התקופה ושאר הסימנים לענין עיבור השנים ובזמן שאין סנהדרין הם ע"פ החשבון שבידינו היום מהלכה למשה מסיני, כאשר כתב הרב רפ"ה. ולכן אם ימנו סנהדרין שמא מועיל המינוי וצריכים לעשות המועדים על פי הראייה או שמא אינו מועיל מנויים וצריכים לעשות על פי העיבור וכל זה לענין הסנהדרין מפני המועדות וכמו שזכר.

[76] האמנם לענין דיני קנסות ושאר הדברים שהם צריכים ג' סמוכין הזכיר זה התיקון וכתב עליו שהדבר צריך הכרע לומר שמי שירצה לעשות מעשה ולסמוך על סברתו לדיני קנסות דוקא אפשר שהרשות בידו כדי שלא יתבטלו אותן המצות הגם שהדבר צריך הכרע ולזאת הסבה גם כן לא שבחו לרבי יהודה בן בבא ע"ה במה שסמך לאותם הזקנים כי אם מצד שגרם שלא בטלו דיני קנסות ודומה להם הדברים שדינם בג' סמוכים שאם לא היה מזה הצד מצד המועדות לא היינו חוששים שגם שהיתה מתבטלת הסמיכה הרי המועדות הם כתקנם שגם כן נקראים מועדי השם אותם שהם עשויים על פי העיבור שבידינו היום כיון שאין לנו סנהדרין עתה והם קבועים על פי נשיא וסנהדרין כמו המועדים הקבועים על פי הראיה בזמן הסנהדרין.

[77] והנה הרב ראה מעשה של רבי יהודה בן בבא שמסר עצמו למיתה כדי שלא יתבטלו אותם המצות מישראל וחדש הלכה לתת סדר ותיקון לשלא יתבטלו גם עתה בזמן הגלות הגם שלא היה לו הכרע, כי הוקשה בעיניו מאד שיהיו בטלות אחרי שנתנה התורה כיון שאינן תלויות בזמן ולא במקום כי לא בשמים היא. ואפשר דילף לה הרב מההוא עובדא דר' אליעזר בן הורקנוס (בבבא מציעא) בתנורו של בן עכנאי דאף על גב דיצאתה בת קול כדבריו קאמר רבי יהושע לא בשמים היא ועשו כדברי הרבים. ומינה דאם ב"ד של ג' סמוכים או אפילו אחד מהם סמוך לבד יראה בעיניהם לסמוך לחכם א' מבני דורם ונביא אחד יאמר מצד נבואתו שלא לסמוך אין שומעין לו אם לא שיהיה הדבר לפי שעה וה"ה כשיסכימו כל החכמים כלם ר"ל חכמי א"י שהם במקום הכל לסמוך לחכם א' הגם שהם אינם סמוכים שתועיל סמיכתם ולא נצטרך להמתין עד שיבא נביא לסמכו ולא אפי' אליהו ז"ל כי הרי זה כשאר משפטי התורה ולא בשמים היא דמה שאנו צריכים שיהיה הסומך סמוך זהו כשהוא יחיד או אפילו ג' כי כן הוא משפט התורה אבל כשכל החכמים יסכימו לסמוך הרשות בידם כמו שהוא הדין בכל משפטי התורה שהם כפי מה שיסכימו רוב החכמים וכ"ש כולם. ולא דמי כלל למצוות התלויות בזמן או במקום כמו שכתבתי דהתם האונס הוא מחוץ, אבל באלו מניעת קיומם הוא מצד החכמים עצמם, והדין נותן שיהיה כח בידם לסמוך לגדול שבכלם ובלבד שיהיה ראוי לכך מופלא בחכמה וזהיר ביראת חטא.

[78] ומה שפסק הרב על זאת הראיה הוא מהטעם שכתב אם כן למה היו החכמים מצטערים על הסמיכה וכו'

שנים ויום א' ובזמן הקרבן חיוב סקילה ובדאי שלהיות סמוך להורות בכל משפטי התורה צריך להיות בקי בחשבון סוד העבור על פי הראייה.

[82] ואף על פי שכבר כתבתי וביארתי למעלה שהסמיכה בזמננו זה שלא ע"י סמוך א"א שתהיה אפילו לדעת הרב אלא לדיני קנסות ושאר הדברים שדינם בג' לא לענין קדוש החדש מ"מ צריך מי שיסמך להיות בקי בזה החשבון עם שאר כל משפטי התורה הוא קי"ל שאפילו לסמוך ולמנות לנסמך על דבר פרטי ממשפטי התורה לא היו יכולים הסומכים הגם שהם סמוכים לסמוך אותו לאותו הפרטי אם לא שיהיה מופלא בחכמה וראוי להורות בכל התורה כלה כדאי בירוש' וכתבו הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה ובפסק.

[83] אשר לסבת כל זה נלע"ד שאין בנו כח כעת לעשות מעשה על פי הוראת הרב ז"ל. ועוד אני אומר שאפי' יהיו נמצאים חכמים מופלאים וראויים לסמיכה כפי הנד' עכ"ז אין כח בדינו לסומכם וזה שכל מה שכתבתי למעלה בזה הענין הוא על פי סברת הרמב"ם ז"ל הן בענין ההוראה הזאת שחדש הן כמה שכתב בענין קדוש החדש ועבור השנה שצריך להיות על ידי סנהדרין ונשיא ר"ל שיהיו הג' הצריכים לקדוש החדש והשבעה לעבור השנה מסנהדרי גדולה של ע"א ונשיא עמהם וע"פ סברותיו אלו סדרתי כל הכתוב למעלה.

[84] אמנם הרמב"ן ז"ל חולק עליו בשתי סברותיו אלו בספר השגותיו על מנין המצות שחבר הרמב"ם ז"ל (במ"ע ס' קנ"ג) ולפי שדבריו באו שם באריכות והספר נמצא ביד הכל ת"ל כי הוא בדפוס לא אאריך להביא כל לשונו. וכלל דבריו הוא שלקידוש החדש ועיבור השנה אינו צריך סנהדרין ונשיא כלל כשלא ימצאו סנהדרין ונשיא ודי בג' סמוכים בדיני קנסות והביא ראיות. עוד כתב שם שקביעות החדשים והמועדות כפי שהם בידנו היום הוא עד יבוא ויורה צדק לנו. ולדבריו הסכים הר"ר שמעון בר צמח בספר זוהר הרקיע שלו. ולדעתם ז"ל ה"ה דיני קנסות שהם בטלים ממנו עד אותו הזמן כי הכל שוה בעיניהם כפי מה שכתבו בבאור.

[85] ועתה יראו רבני צפת כמה הכניסו עצמם ואיך שמו ראשם בין שני הרים גדולים הרמב"ם והרמב"ן ז"ל, ובשתי מחלוקות גדולות, דיני קנסות וקביעת המועדות, כי אפי' במינוי ג' סמוכים לבד יש חשש קלוקל במועדות, וזה שאולי סמיכת הג' היא קיימת כסברת הרמב"ם שלא כדברי הרמב"ן, ולא ידענו עם זה אם קדוש החדש ועבור השנה צריך סנהדרין ונשיא כדברי הרמב"ם, ולדעתו קביעות המועדות הם כפי העיבור שבידינו, או אינם צריכים סנהדרין ונשיא כי אם ג' סמוכים כדברי הרמב"ן, ויהיה קביעותם על פי הראיה, כי אין דין הסמיכה ודין קדוש החדש תלויים זה בזה, לשנהיה מוכרחים לומר דמאן דעביד כמר בחדא ר"ל כהרמב"ם ז"ל בדין הסמיכה דלבעי למעבד כוותיה בדין קדוש החדש.

[86] ולא די לנו הצער בכל שאר מצות התורה ומשפטיה שבעונותינו הרבים נתקיימה בנו קללת הנביא ע"ה שאמר הנני יוסיף להפליא את העם הזה וגו' ואבדה חכמת

חכמו וגו' ואין לנו כמעט הלכה פסוקה בלי מחלקת, אלא שגם בקשו להוסיף על צערנו צערא במעשה שרצו לעשות אם היה יוצא לפועל, כי גם בקביעות המועדים היו מכניסים לנו הספק, מה שלא היה לנו שום ספק קודם המעשה ההוא, כי בדאי עיבור השנים וקביעות המועדים הוא כפי החשבון שבידינו היום. ולומר שנמנה ג' סמוכים לדין דיני קנסות לבד ועל מנת שלא לקבוע חדשים ולעבר שנים כדי להנצל מחלקת המועדות נראה לעניות דעתי שאין כח בדינו, שאפי' שהדין הוא שהיו יכולים הסמוכים לסמוך למי שירצו לדבר פרטי כשהוא ראוי לדין בכל התורה כלה כמבואר בירושלמי פרק קמא דחגיגה וכתבו הרב במשנה, גם בפסק בפרק הנז', והו דוקא כשאותם הדברים האחרים היו יכולים להתקיים על ידי רבנים אחרים סמוכים אבל כשאינם יכולים להתקיים על ידי אחר מנין לנו שיהיה בדינו רשות למנותם על דבר פלוני, כיון שאותם שאנו רוצים לסמוך הם ראויים לדין במשפטי התורה כלה כן נראה לומר.

[87] אבל מלבד זה יש טעם אחר חזק לשאין בדינו כח לעשות מעשה בשום פנים לסמוך אפילו ג' לבד כפי הוראת הרב, ואפילו לדיני קנסות דוקא, ואפילו שיהיו מופלאים, שהרי לרב בעצמו היתה הוראתו זאת שחדש קצת בספק, וכמו שכתב בסוף והדבר צריך הכרע. אמנם הרמב"ן תפס במושגם ודבר פשוט שאין סמיכה כלל עד יבוא מורה צדק, ואין לנו לעשות מעשה כנגד הודאי של הרמב"ן ז"ל מפני הספק של הרמב"ם ז"ל, הגם שנאמר שהיה קרוב לודאי בעיניו, כל שכן במעשה כזה נורא ונפלא וחדש שיש אלף ומאה ושמונים שנה שנפסק ממנו בעונות. ושמענו בדאי שמאו ועד עתה היו חכמים רבים מופלאים בחכמת התורה בארץ הקדושה ראויים להיות נשיאים ואבות בית דין בסנהדרי גדולה, ולא שמענו בשום אחד מהם שעשה מעשה בדבר כזה, כל שכן אנחנו שלא הגענו למדרגתם כלל כלל, ולא נמצאו בדור מופלאים בחכמת התורה, שאין כח בדינו לעשות מעשה כפי הוראת הרמב"ם ז"ל. כי אפי' לפי דעתו באותה ההוראה שחידש הסמיכה למי שאינו מופלא בחכמת התורה איננה סמיכה כלל וכמבואר למעלה.

[88] זהו מה שהשיגה יד דעתי הקצרה וצרה לכתוב בדין הזה. וטרם שאפסיק הדבור ראיתי להודיע לכל שגם שכתבתי כל זה איני תוקע עצמי לדבר הלכה, וכל זמן שאשמע תשובה הגונה לכל ראיותי שכתבתי, אם אפשר עם ראיה מספקת לקיום הסמיכה הנזכר, אני אחזור כי ואודה בה בשמחה ובשירים, כי אפילו שהיה נושא אחר הייתי חוזר בי לאהבת האמת ועבודת שמים, כל שכן בנושא הזה שלפנינו שהנני מצר ומצטער ועלי לבי דוי על שלא זכיתי להיות נמנה במצוה כזאת, מצות מינויי דיינים כשרים בארץ הקדושה, ושתתקיים על ידי בחברת כל רבותי י"ץ, כי שכרה גדול מאד. כמו שדרשו ע"ה בספרי על פסוק שופטים ושופרים תתן לך וגומר למען תחיה וירשת את הארץ, כדאי הוא מנוי הדיינים הכשרים להחיות את ישראל ולהושיבם על אדמתם. ולכן אני אומר שאם יראה עדיין בעיני רבני צפת יצ"ו שיש ראיות

לקיום הסכמתם ושנתקבץ אל מקום אחד לכבוד אלהי ישראל וארצו הקדושה ושם נשא ונתן ברין בלי משוא פנים כלל זולתי לעבודת שמים כראוי ליושבים בארץ הקדושה, גם בעיני נראה דבר יפה והגון.

[89] והנני הנני וידעתי שגם אלופי וגבירי החכמים השלמים יצ"ו שבעיר הקדושה הזאת יסכימו בכך, ואם באולי אחר המשא ומתן יעלה בדיניו שיש בנו כח לעשות המצוה הזאת ולקיימה בכל, אשרינו שזכינו לכך ושמענו ועשינו. ואפי' אם לא תעלה בדיניו וכן הוא הנראה וכמו שכתבתי, עם כל זה ראוי לנו לאחוז בה בחזקת היד לפי העת והשעה, ונמנה דיינים הגונים וכשרים בכל הארץ הקדושה, לדון בכל מה שהיו יכולין לדון עד עתה.

[90] ואולי בשכר זה אל חי חלקנו יגמור בעדנו ונזכה להיות

* * *

[91] טופס קונדרס החכם מאחז פני כסא מעלת סמיכתו בחבלי בוז והשוא ובראיות דחיות על בלימה תלויות ועל תהו נטויות ובאבני בהו בנויות דבכולהו גמר מיכה מיכה קראו אגרת הסמיכה.

[92] אבל אחר שבעונותינו ראה הלל ברבי יהודה (הנשיא) [נשיאה] ובית דינו שהיו סמוכים הם תקנו לנו וקבעו ר"ח והמועדות ועיבור השנים לכל זמן וזמן מאז ועד יבא מורה צדק והם למדונו החשבון המתוקן הזה והם ז"ל עשו זה לפי שראו כי יבטל דין הקביעה בביטול הסמיכה. וכל זה כתוב יותר באורך ביסוד עולם. ואם חס ושלום לא היה מתקן זה רבי הלל ובית דינו היו בטלים קביעות ראשי חדשים והמועדים ולא יועיל לנו בזמן הזה דליכא סמוכים מה שנאמר בכל ר"ח ור"ח היום הזה מקודש ואני קורא עליו אשר תקראו אתם שדיבורנו כשאין אנו סמוכין אינו מועיל לקדש המועדים וראשי חדשים אף על פי שנאמר היום הזה מקודש אבל עתה שר' הלל ובית דינו שהיו סמוכים תקנו וקבעו על פיו אנו קובעים החדשים והמועדות, שכיון שהוא תיקן וקבע בתחלת התקנה כפי החשבון המקובל שבשנה פלונית יהיה מקודש יום פלוני ויום פלוני ובשנה פלונית יום פלוני ויום פלוני ה"ל כאלו הוא בעצמו כשיגיע אותו היום ואמר היום הזה מקודש דמה לי אם קדשו קודם זמנו ואמר יום פלוני מקודש מה לי אם קדשו בזמנו. וכן כתב הרמב"ן בהשגות שעשה על הרמב"ם במנין המצות.

[93] ועוד אאריך בזה ב"ה בסוף האגרת הזה קראתי אותה אגרת הסמיכה ואז ב"ה אשתדל להשיב בעד הרמב"ם ז"ל מה שהשיג עליו הרמב"ן בענין הזה. ועתה כונתי לבאר אם אפשר בזמן הזה דליכא סמוכים לחזור עטרת הסמיכה ליושנה שאם אפשר להחזירה יש בזה כמה תועלות מה שלא יעלם שאע"פ שר' הלל וב"ד תקן בענין החדשים והמועדות עדיין יש דברים רבים תלויין בענין הסמיכה כדתנן בסנהדרין פרק קמא דיני ממונות בג' גולות וחבלות בג' וכו'

[ג] יען כי העונות גרמו ובטלה הסמיכה בסוף ימי חכמי המשנה כשגזרה מלכות האומות כל הנסמך והסומך יהרג ולא נשאר מפני כן בית דין סמוך קבוע בא"י וזה היה כמו ש' שנה אחר החרבן נקבצו אז חכמי ישראל וראשי האבות והזקנים שהיו בדור האחרון ההוא והסכימו לעצה נכונה כדי להסיר המחלוקת ושינוי הדעות והסברות והמנהגות שהיו מקודם לכן בין קביעת ר"ה וי"ה ושאר המועדות על פי ראית הלכנה וחדושה לבין קביעתם על פי חשבון הסכימו אז ליסד לנו בחכמה גדולה וקבלה ומסורת שהיתה אז בידם מהנביאים וחכמי ישראל הראשונים והתקינו החשבון הנכון והמתוקן הזה מסור בדינו מהם ז"ל לעיבור השנים ולקבוע ראשי חדשים והמועדות והצומות וכדי שיהיו ישראל מאז ואילך כלם שכבר נתפזרו לקצווי הארץ נוהגים על פיו בעיבור השנים ובקביעת ראשי חדשים והמועדים והצומות בכל שנה ושנה ועושים אותו ביום אחד לעצמו ידוע מימי השבוע מפורסם לכל ובזה לא יצטרכו לעדים ולא לשלוחים שיודיעו יום הקביעה כבראשונה. מה שלא היה כן בראשונה כשהיו עושים על פי הראיה שאז היו צריכים ג' מב"ד שנסמכו בא"י, וזה היה אחר שנעקרו סנהדרי גדולה מלשכת הגזית אבל כשהיתה סנהדרי גדולה קיימת לא היה כל זה מסור אלא להם ומשנעקרה סנהדרי גדולה וזה היה כמו מ' שנה קודם חרבן בית שני חזר הדין לשלשה בית דין סמוכים איש מאיש עד משה רבנו ע"ה, ומשה ואהרן נצטוו על זה תחלה כשנאמר להם החדש הזה לכם וגומר כלומר העדות הזה לא תהיה מסורה אלא לכם ולעומד במקומכם לדורות.

הבורא יתברך לבות בני אדם, ותרבה זכותם ותשוקתם לה' יתברך ולתורה, ותגדל חכמתם לפני בוא המשיח כמו שיתבאר זה בפסוקים הרבה במקרא".

סמוכין על דברי הרמב"ם, החליטו חכמי צפת לחדש את הסמיכה כדי שיוכלו להורות על קיום המלכות, שכן "כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתם, שנאמר ונקלה אחיך לעיניך – כיון שלקה הרי הוא כאחיק". ובכך יוכלו להקל במקצת על מצפונם של אנוסי ספרד שחזרו לאמונתם והתרפקו על פתחי תשובה.

חכמי צפת נתקבצו איפוא בשנת ה' רצ"ח בעצה אחת לחדש את שלשלת הסמיכה, וזה כתב הסמיכה אשר הגישו לראשם ורבים רבי יעקב בירב:

"הן עם אחד עם ה' אלה, ממלכת כהנים וגוי קדוש, נסך אראש מקדמי ארץ, אליו גויים ידרושו, מנן פרכי מנן הפרכי, שופטים ושוטרים הרודים בעם לתהלה ולשם ולתפארת, ועתה כי עברו תורות, חלפו חוק חדה, אף בעצמו ויפרח במ פרץ על פרץ, אין מלך ואין שר, גבור ואיש מלחמה במלחמתה של תורה, ספו תמו חכם חרשים ונבון לחש, נמוקו בעוננו כי רב הוא, ויהי עם ה' אלה, מפוזר ומפורד, כולנו כצאן תעינו, איש לדרכו פנינו, ועווננו רבו למעלה ראש, מדי יום ביומו, נפלה עטרת ראשנו, חולל לארץ נזרנו, אין עוד נביא מורה צדק, ואין אתנו דן דיני קנסות, מוכיח לרשע מומו. והיה בקרב איש לשוב אל ה' ויאמר בלבו למה זה הבל איגע, מה בצע כי אצום, וכי אלך קדורנית ואלקה מלכות ארבעים ואל יוסיף, ולא יתן ולא יעצור כח לפטור מידי כרתי, וחטאתי נגדי תמיד, ולא תמחה חרפתי.

זאת היתה בעמנו לאבן נגף ולצור מכשול לבלתי שוב אל ה', ולאחוז בסכלות ובדרך שובב, ולנעול דלתי התשובה, ומי הוא זה ואי זה הוא אשר בשם ישראל יכונה, ועל אלקי ישראל יסמך לאמר לה' אני, אשר יתאפק על הדבר הזה, ולא תרד עיניו דמעה כי ירד לשערים עם ה'. ועתה כמעט רגע היתה תחנה מאת ה' אלהינו להשאיר לנו פליטה ולהחיותנו כהיום הזה ויעלנו מבור שאון גלויות והשמדות אשר השתרגו עלו על צוארנו בארצות העמים, ויביאנו אל המקום הזה אשר בחר בו, ואל העיר אשר נקרא שמו עליה, ויתן לנו יתד במקום קדשו. על כן על כל דברי האגרת הזאת קמנו ונתעודד אנחנו צעירי הצאן אשר על אדמת הקדש לקנא על כבוד השם כי איך יחל, אין קורא בצדק שב אל ה' בכל לבבו, ואין נשפ? באמונה, ונאמר איש אל אחיו חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלהינו, ונרים נס התורה אשר הושלך ארצה זה כמה והיה למרמס חוצות.

ולכן בררנו לגדול שבנו בחכמה ובמנין, החכם השלם הרב הגדול מהר"ר יעקב בירב נר"ו שיהיה סמוך, וראש ישיבה ורב יתקרי, והוא יושיב מהיותר חכמים שבנו אצלו ורבנים יתקרו, ויהיו סמוכים לעד לעולם, עושים באמת וישר משפטי התורה, לדין את שתקיף. והיה אם בן הכות הרשע, והובא לפני ה' ויכוהו על פי התורה

יבדק ויבדק

כאשר יוכל שאתו, ויפטר מידי כרתו, ויתקרב אל אל עולם, וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום.

והיה מעשה הצדקה והשלום הזה, תחלה וראש לפדיון נפשנו, ולהיותנו עטרת תפארת ביד ה', וצניף מלוכה ביד אלהינו, הוא ברחמיו ישרה שכינתו במעשה ידינו ויקים דבר עבדו "ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועצוך כבתחילה, אחרי כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה אמן ואמן".

הריב"ר ראה בכך מפעל חשוב, ואף סיכן את עצמו, שכן השלטונות היו עלולים לראות בכך מעין פגיעה במלכות, ע"י נקיטת אמצעים לקרב הגאולה. אולם לא נסתייע מלתא, רבי לוי בן חביב (הרלב"ח), גדול רבני ירושלים הוסמך אף הוא ע"י הריב"ר בתוקף הסמכויות שהוענקו לו, אולם הוא יצא לערער על עצם חידוש הסמיכה שאין השעה והדור ראוי לו, ואף הוא תמך את יתדותיו בדברי הרמב"ם שהוסיף באותה הלכה על הסמיכה "והדבר צריך הכרע", כלומר שהדבר טעון עדיין שיקול וליבון הלכתי.

להתנגדותו של הרלב"ח הצטרפו גם גדולי תורה אחרים ובכללם הרדב"ז גדול רבני מצרים, ובפירושו על הרמב"ם (שם) הוא מציין "על סמך זה סמכו חכמי צפת והגדול שבהם, לסמוך סמוכין לדון דיני קנסות ולא עלה בידם, לפי שהחכם שהיה בירושלם לא הסכים עמהם ושאלו את פי בעודי במצרים ואת פי חברי ולא הסכמנו, ואני הארכתי באותה תשובה לבטל דעתם, ושלא דקדקו יפה בלשון רבינו".

להתנגדות זו היה משקל רב, ואף על פי שאחרי פטירת הריב"ר נמשכה שלשלת הסמיכה, ואחידים שהוסמכו ע"י הריב"ר סמכו את ידיהם על תלמידיהם עד דור רביעי לסמיכה, הרי מרבית תומכי הסמיכה חזרו בהם. ואף הריב"ר עצמו הצטער על שמחשבתו הטובה לא נתקבלה בהסכמה כללית: "אני מיצר ומצטער שלא זכיתי להיות נמנה במצות מינוי דיינים כשרים, שכדאית להחיות את ישראל ולהושיבם על אדמתם". ובפנותו כלפי אלה שייחסו לו מטרות אישיות בתוכנית הסמיכה, הצהיר בצדקתו: "האל הטוב יודע שכל כוונתי לא היתה אלא לשם שמים" (בקונטרס הסמיכה להלן סימן סז-ע).

פרשת הסמיכה הלא היא כתובה ב"קונטרס הסמיכה" הנספח לשו"ת הרלב"ח. קונטרס זה כולל את שתי תשובותיו של הריב"ר ותגובותיו של הרלב"ח לגביהן, ולומדי תורה שירצו לעמוד על נימוקיו ההלכתיים של יוזם רעיון הסמיכה, הלא ילמדו את תשובות הריב"ר שנספחו לספר זה (סימנים סז-ע).

מעמדו של מהר"י בירב בעיני תלמידיו ובני דורו

מעמדו נכבד היה בעיני הדור ההוא, ומכל פנות העולם הריצו אליו שאלות בהלכה וצמאו למוצא פיו, כדבריו של אחד השואלים "אילו היו כל חכמי ישראל